

UNITED NATIONS
GEORGIA

ქვეყანაში არსებული მდგომარეობის შემაჯავებელი ანგარიში 2025

ალაშინაშვილი ორინიშვილი
მიღმობა – ინკლუზიური ზრდა,
მდგრადობა და სოციალური
განვითარება საქართველოში

სარჩევი

1. შესავალი: ინკლუზიური ზრდა უზღაბეზა დაუქმებული მდგრაღი განვითარებისთვის	9
1.1. საქართველოს მდგრაღი განვითარების ეროვნული ხეღვა	10
1.2. მდგრაღი განვითარების მიზნების პროგრესი და საქართველოს განვითარებაში არსებული გამოწვევების ძირითადი მახასიათებლები	11
1.3. ანალიზის სტრუქტურა და ორგანიზება	13
2. ქალაქსა და სოფელს შორის არსებული უთანასწორობა, როგორც ინკლუზიური ზრდის შეეუარსებალი შეეცორი	14
2.1. ეკონომიკური განვითარება და რეგიონული კავშირები	15
2.2. სიღარიბე და უთანასწორობა	16
2.3. საერთო მნიშვნელობის საკითხები ინკლუზიურ ზრდასთან დაკავშირებით	18
3. ინკლუზიური განვითარების ბარიერები	23
3.1. სოციალური დაცვა	24
3.2. ჯანმრთელობა და ადამიანის განვითარება	25
3.3. განათლება და ადამიანური კავიტალის განვითარება	26
3.4. გენდერული თანასწორობა და ქალთა გაძლიერება	28
3.5. რელიგიისა და ეთნიკური კუთვნილების როლი	29
4. მმართველობა ინკლუზიური ზრდისა და მდგრაღი განვითარებისთვის	30
4.1. დეცენტრალიზაცია, კოლარიზაცია და დემოკრატია	31
4.2. მმართველობა ინკლუზიისა და ადამიანის უფლებების საკითხებში	32
4.3. გადაუჭრელი კონფლიქტი და მისი შედეგები	33
5. გვანა და სეარტლიანი ტრანზიშია ინკლუზიური ზრდის უზრუნველსაყოფად	35
5.1. ნახშირბადის ნეიტრალიტეტი, განახლებადი ენერგია და ცირკულარობა	36
5.2. მდებრობა, კატასტროფების რისკის შემცირება და კლიმატის ცვლილებასთან ადაპტაცია	37
5.3. ბუნებრივი რესურსები, გარემოს დაცვა და ბიომრავალფეროვნება	38

6. დუინანსება და პერტნიორობა	40
7. დასკვნითი საკითხები.....	42
7.1. ინკლუზიური ეკონომიკური განვითარება, რომორც ადამიანის განვითარების მამოძრავებელი ძალა	42
7.2. ქალაქსა და სოფელს შორის უთანასტორობის დაძლევა ინკლუზიური ზრდის ხელშესაწყობად	44
7.3. პარტი მმართველობა და ადამიანის უფლებები მშვიდობიანი და ინკლუზიური საზოგადოებისთვის	44
7.4. მწვანე და სამართლიანი ტრანზიცია კლიმატის ცვლილებასთან ადაპტაციისა და მადდობისთვის	45
7.5. იმედისმომცემი მომავლის უზრუნველყოფა საქართველოში მცხოვრები ახალგაზრდებისთვის	46
დანართი „ა“: გაეროს ადამიანის უფლებების დაცვის ინსტრუმენტები საქართველოში	48
უნივერსალური კერიოდული მიმოხილვები (UPR).....	48
ადამიანის უფლებათა საბჭოს სპეციალური პროცედურები.....	49
გაეროს ადამიანის უფლებათა ძირითადი ინსტრუმენტების რატიფიკაცია საქართველოს მიერ	50
საქართველოს მიერ შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის (ILO) კონვენციების რატიფიცირება	52
საქართველოს მიერ ლტოლვილთა სამართლის და მოქალაქეობის არმქონე პირების შესახებ ინსტრუმენტების რატიფიცირება.....	53
დანართი „ბ“: გაეროს დაცვასთან დაკავშირებული შეთანხმებები და მექანიზმები	54
გაეროს ევროპის ეკონომიკური კომისიის მრავალმხრივი გარემოსდაცვითი შეთანხმებები	54
კლიმატის ცვლილების ინსტრუმენტები	54
საქართველოს მიერ მიღებული სხვა მრავალმხრივი გარემოსდაცვითი შეთანხმებები	55
დანართი „გ“: საქართველოს მთავრობის მიერ მოწოდებული ძირითადი პოლიტიკის დოკუმენტები	56
დანართი „დ“: მდგრადი განვითარების მიზნების მიღწევის მიმდინარეობა საქართველოში.....	58

წინასწარმეტყველება

წინასიტყვაობა

პატივი მაქვს, წარმოგიდგინოთ „ქვეყანაში არსებული მდგომარეობის შემაჯამებელი ანგარიში“, რომელიც გაეროს საქართველოს გუნდის კოლექტიური ძალისხმევის შედეგად მომზადდა, ეფუძნება გაეროს რეგიონალური და გლობალური სისტემის რესურსებს და თავისი ანალიტიკური წვლილი შეაქვს საქართველოს მდგრადი განვითარების დღის წესრიგის შესრულებაში. სხვადასხვა საკითხის სიღრმისეულად განხილვის შედეგად, ანგარიში შეიცავს ინფორმაციას გაეროს პრიორიტეტებისა და სტრატეგიული პოზიციის, ჩვენი პროგრამული შეთავაზებების, ასევე ჩვენი ადვოკატირებისა და პარტნიორობის განვითარების თაობაზე. ამასთანავე, ის ერთგვარი სახელმძღვანელოა ინკლუზიური და ადამიანის უფლებებზე დაფუძნებული მდგრადი განვითარების მისაღწევად საჭირო სტრატეგიული გადაწყვეტილებების მიღებისთვის. ჩვენი მთავარი მიზანია, თავი მოვუყაროთ ინფორმაციას „2026-2030 წლების გაეროს მდგრადი განვითარების თანამშრომლობის ხელშეკრულებისთვის“, რომელიც საქართველოს მთავრობასთან ერთად შემუშავდება. ამ პროცესში ჩვენ კონსულტაციებს გავივლით ძირითად დაინტერესებულ მხარეებთან, რომელთა შორის არიან განვითარების პარტნიორები, აკადემიური წრეები, კერძო სექტორი, ახალგაზრდობა და სამოქალაქო საზოგადოება. როგორც გაეროს გენერალურმა მდივანმა, ანტონიო გუტერესმა, ცოტა ხნის წინ აღნიშნა, მსოფლიო ვერ მიიწევს წინ 2030 წლისთვის დასახული მიზნების განხორციელებისკენ და ამიტომ მათ მისაღწევად აუცილებელია მუდმივი მრავალმხრივი თანამშრომლობა. თუმცა საქართველოს ყველა შესაძლებლობა აქვს, რომ გამოიყენოს ბოლო წლებში მიღწეული მაღალი ეკონომიკური მაჩვენებლები და შექმნას შესაძლებლობები ტრანსფორმაციული ცვლილებებისთვის.

წინამდებარე ანგარიშის მთავარი საკითხია წარმოაჩინოს, თუ რამდენად გადაუდებელი და საჭიროა აღმოფხვრას ქალაქსა და სოფელს შორის არსებული უთანასწორობა, რაც ჯერ კიდევ უშლის ხელს ინკლუზიურ და თანასწორ განვითარებას საქართველოში. განათლების, ჯანდაცვის, ინფრასტრუქტურის და ეკონომიკურ შესაძლებლობებზე წვდომის მხრივ არსებული ბევრი უთანასწორობა კვლავ არაპროპორციულად ძლიერ ზემოქმედებას ახდენს სოფლის მოსახლეობაზე. ამ უთანასწორობის აღმოფხვრას არსებითი მნიშვნელობა აქვს, რათა არავინ დარჩეს ყურადღების მიღმა. ანგარიშში ასევე ხაზგასმულია, რომ არსებობს საშუალო შემოსავლის ხაფანგის რისკები და ინკლუზიური ზრდის მიმართულებით კურსის შეცვლაა საჭირო. ეს კი გულისხმობს ინვესტირებას ისეთ სფეროებში, როგორიცაა ადამიანური კაპიტალი, ღირსეული დასაქმების შესაძლებლობების გაფართოება, განათლებისა და პროფესიული გადამზადების მოდერნიზება იმისთვის, რომ დაკმაყოფილდეს მწვანე და ციფრული ეკონომიკის საჭიროებები. შესაბამისად, ერთ-ერთ მთავარ რეკომენდაციაში აქცენტი კეთდება ახალგაზრდების ჩართულობის მნიშვნელობაზე. აღნიშნული ღონისძიებები ასევე უმნიშვნელოვანესია საქართველოში დემოგრაფიული მედეგობის გასაძლიერებლად, რადგანაც მომავალ ათწლეულებში მოსახლეობის რაოდენობის შემცირება ივარაუდება. ანგარიშში ასევე ხაზგასმულია, რომ განვითარებაზე ორიენტირებული თანამშრომლობის ცვალებად გარემოში განვითარების იმპულსის შესანარჩუნებლად უაღრესად მნიშვნელოვანია ისეთი ინოვაციური და კოლაბორაციული დაფინანსების მექანიზმების არსებობა, როგორიცაა შერეული და ერთობლივი დაფინანსება.

კლიმატის ცვლილებების მიმართ მედეგობა, მწვანე ტრანზიციის და გარემოს დაცვა ასევე მნიშვნელოვანია საქართველოს მომავლისთვის. 2050 წლისთვის ნახშირბადნიტრალორების მიღწევის სურვილი მოითხოვს მნიშვნელოვან ინვესტიციებს, კატასტროფის რისკების შემცირების სისტემების გაძლიერებას, ცირკულარული ეკონომიკური პრაქტიკების ხელშეწყობას და იმის უზრუნველყოფას, რომ საგანმანათლებლო სისტემამ შეძლოს ახალი უნარების შეძენაზე გაჩენილი მოთხოვნის დაკმაყოფილება. ეს ძალისხმევა ინკლუზიური უნდა იყოს და უნდა უზრუნველყოს, რომ ამგვარი ცვლილებებით მოტანილი სიკეთეებით სოფლად მცხოვრებმა და სოციალურად დაუცველმა მოსახლეობამაც ისარგებლებს. დაბოლოს, ანგარიშში ხაზგასმულია, თუ რამდენად მნიშვნელოვანია კარგი მმართველობა, ადამიანის უფლებების დაცვა და სოციალური ერთობა მშვიდობიანი და ინკლუზიური საზოგადოების

ჩამოყალიბებისთვის. პრინციპებზე დაფუძნებული ჩართულობითა და პარტნიორობით, გაერო ერთგულად განაგრძობს საქართველოს მისწრაფებების მხარდაჭერას მდგრადი განვითარების გზაზე. ერთიანი ძალისხმევით შეგვიძლია, მდგრადი განვითარების მიზნების მიმართულებით პროგრესი დავაჩქაროთ და უფრო ინკლუზიური, მედეგი და მდგრადი მომავალი უზრუნველვყოთ საქართველოში მცხოვრები ყველა ადამიანისთვის.

დიდიე ტლუბიუკი
გაეროს მუდმივი კოორდინატორი საქართველოში

1. შესავალი: ინკლუზიური ზრდა უზლებლებზე დაუუძნებელი მღვრადი განვითარებისთვის

წინამდებარე დოკუმენტი – „ქვეყანაში არსებული მდგომარეობის შემაჯამებელი ანგარიში“ – გაეროს მიერ მომზადებული დამოუკიდებელი, მიუკერძოებელი და კოლექტიური ანგარიშია, სადაც გაანალიზებულია საქართველოში მდგრად განვითარებასთან დაკავშირებით არსებული სიტუაცია. ეს ანგარიში ერთობლივად მოამზადა გაეროს საქართველოს გუნდმა, გაეროს მუდმივი კოორდინატორის ხელმძღვანელობით, გაეროს უფრო ფართო რეგიონული და გლობალური სისტემის მხარდაჭერით.

1.1. საქართველოს მდგრადი განვითარების ეროვნული ხელვა

- 1 ნორმატიული და ადამიანის უფლებებზე დაფუძნებული ინსტიტუციური ჩარჩო, რომლის დანერგვის ვალდებულებაც საქართველომ საერთაშორისო ორგანიზაციებში გაწევრიანების და სხვადასხვა შეთანხმებებსა თუ კონვენციებზე მიერთების გზით აიღო, მოიცავს ისეთ ინსტრუმენტებს, როგორიცაა გაეროს ადამიანის უფლებების ტრადიციული მექანიზმები და გაეროს უფრო ფართო სისტემის სხვა ინსტრუმენტები; მათი მიმოხილვა მოცემულია დანართში „ა“ (ადამიანის უფლებები) და დანართში „ბ“ (გარემო). 2016 წელს საქართველო ერთ-ერთი პირველი ქვეყანა იყო, რომელმაც გაეროს მაღალი დონის პოლიტიკურ ფორუმზე წარმოადგინა 2030 წლის მდგრადი განვითარების დღის წესრიგის განხორციელებასთან დაკავშირებით შემუშავებული „ნებაყოფლობითი ეროვნული მიმოხილვა“ (VNR). ამას მოჰყვა მეორე „ნებაყოფლობითი ეროვნული მიმოხილვა“ 2020 წელს და მესამე – 2024 წელს. მთავრობის მიერ შემუშავებული „ხედვა 2030 – საქართველოს განვითარების სტრატეგია“ განსაზღვრავს სხვადასხვა სფეროს პოლიტიკის სტრატეგიულ მიმართულებას და ავსებს მას მოკლე და საშუალოვადიანი პროგრამებით, რომელთაგან უახლესი 2025-2028 წლებს მოიცავს. სტრატეგიაში „ხედვა 2030“ უფრო ფართო ასპექტით არის წარმოდგენილი ინკლუზიური და მდგრადი განვითარების ამბიცია და განსაკუთრებული აქცენტი კეთდება ეკონომიკურ ზრდაზე. 2024 წლის „ნებაყოფლობითი ეროვნული მიმოხილვაში“ დეტალურადაა აღწერილი, თუ როგორ უნდა მოხდეს საქართველოს განვითარების თანხვედრა ძირითად პრინციპთან – „არავინ დარჩეს ყურადღების მიღმა“ (LNOB). ის ასევე მოუწოდებს მმართველობის და სახელმწიფო მართვის რეფორმის გაგრძელებას, რომელიც უნდა განხორციელდეს გამჭვირვალე, ეფექტიან და ანგარიშვალდებულ ინსტიტუტებთან ერთად (იხილეთ

დანართი „გ“, სადაც ჩამოთვლილია „ნებაყოფლობითი ეროვნული მიმოხილვაში“ მითითებული ოცდაათხმეტივე პოლიტიკის დოკუმენტი). „ნებაყოფლობითი ეროვნული მიმოხილვაში“ მდგრადი ინდუსტრიალიზაცია მთავარ პრიორიტეტად არის დასახული, რაც განპირობებულია საინფორმაციო ტექნოლოგიების და განახლებადი ენერგიის სფეროების განვითარებით, მათ შორის, შავი ზღვის წყალქვეშა კაბელის მეშვეობით ელექტროგადამცემი ქსელის ევროპასთან ინტეგრირების მიმდინარე პროექტით. სოციალურ პოლიტიკასთან დაკავშირებით, „ნებაყოფლობითი ეროვნული მიმოხილვაში“ უმთავრეს პრიორიტეტებად არის დასახული განათლება და ჯანდაცვა, ასევე აღნიშნულია, რომ ახლო წარსულში განხორციელებული საპენსიო რეფორმა მნიშვნელოვანი მიღწევაა. დოკუმენტის დასკვნით ნაწილში გამოკვეთილია მონაცემთა შეგროვების და მართვის გაძლიერების საჭიროება იმისათვის, რომ შესრულდეს დაპირება „არავინ დარჩეს ყურადღების მიღმა“. აღსანიშნავია, რომ „ნებაყოფლობითი ეროვნული მიმოხილვა“ დიდ ყურადღებას აქცევს მდგრადი განვითარების მიზნების ლოკალიზაციას მუნიციპალურ დონეზე. 2025 წლის ბოლოსთვის ამ პროცესში ყველა მუნიციპალიტეტის ჩართვა არის ნავარაუდები. „ნებაყოფლობითი ეროვნული მიმოხილვაში“ ხაზგასმულია ისიც, რომ საეტაპო მოვლენა იყო „2022-2030 წლების ადამიანის უფლებათა დაცვის ეროვნული სტრატეგიის“ მიღება, თუმცა დისკუსია კონკრეტულ საკითხებზეა ფოკუსირებული, როგორიცაა გენდერული უთანასწორობა ან შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირების პრობლემები და არ ეხება ლგბტქ+თემის საკითხზე მსჯელობას. ქვეყანაში მოუგვარებელი კონფლიქტის არსებობა მთავარ დაბრკოლებად არის აღიარებული. ამ მიმართულებით შემუშავებული პოლიტიკა კონფლიქტის მოგვარების ორმაგ სტრატეგიას ეყრდნობა, რომელიც მოიცავს: 1) საქართველოს მთავრობის „დეოკუპაციის“ (რუსეთის მიერ) კონცეფციას და 2) „ჩართულობა-თანამშრომლობას“ აფხაზეთის და სამხრეთ ოსეთის მოსახლეობასთან. სისხლის

სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს (ICC) და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს (ECtHR) გადაწყვეტილებებზე დაყრდნობით, „ნებაყოფლობითი ეროვნული მიმოხილვა“ აფხაზეთსა და სამხრეთ ოსეთში/ცხინვალის რეგიონში ადამიანის უფლებების ყველა დარღვევაზე, სრულ პასუხისმგებლობას რუსეთს აკისრებს.¹

1.2. გლობალი განვითარების მიზნების პროგრესი და საქართველოს განვითარებაში არსებული გამოწვევების ძირითადი მახასიათებლები

- 2 ბოლო ათწლეულებში საქართველომ მნიშვნელოვან წარმატებას მიაღწია, მაგრამ ჩვენს ხელთ არსებული მონაცემებით დასტურდება, რომ ამ პროგრესით საქართველოს მოსახლეობამ თანაბრად ვერ ისარგებლა. წინამდებარე ანალიზში განხილულია ქალაქსა და სოფელს შორის არსებული უთანასწორობა, რაც ფუნდამენტური სტრუქტურული დაბრკოლებაა თანასწორი განვითარების გზაზე და ძირითადად საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური და პოლიტიკური სირთულეებით არის განპირობებული. ამის ნათელი მაგალითია ქალაქსა და სოფელს შორის დამკვიდრებული უთანასწორობა ეკონომიკურ შესაძლებლობებსა და ინფრასტრუქტურაზე წვდომის მხრივ, ასევე სიღარიბის და ეკონომიკურ ცხოვრებაში მონაწილეობის განსხვავებული მოდელები, განსაკუთრებით ქალებისა და გოგოების შემთხვევაში. უთანასწორობა ვლინდება ისეთ სფეროებშიც, როგორიცაა განათლება, ჯანდაცვა, ციფრული კომუნიკაცია, ვაჭრობა,

ინფრასტრუქტურა და სახელმწიფო სერვისები, მიგრაცია და დემოგრაფიული მედეგობა. ქალაქსა და სოფელს შორის არსებული უთანასწორობის სისტემურად მოგვარება უმნიშვნელოვანესია ინკლუზიური ზრდის, სიღარიბის შემცირების, დემოკრატიული მმართველობის და მდგრადი განვითარების მისაღწევად. ეს სტრუქტურული დაბრკოლება კი ათწლეულების განმავლობაში განხორციელებულ სტრუქტურულ ცვლილებებზე, პოლიტიკურ არჩევანსა და გადაწყვეტილებებზეა დამოკიდებული, რომელთა დაძლევაც ერთიან ხედვას საჭიროებს.

ცოდნის, მონაცემების და ინფორმაციის ხელმისაწვდომობა და მათი გამოყენება ის გამჭოლი თემაა, რომელიც პოლიტიკის ბევრ სხვადასხვა სფეროს ეხება. ეს საკითხი უფრო ფართოა, ვიდრე მხოლოდ სათანადოდ ჩაშლილი მონაცემების არსებობა: პოლიტიკის ბევრ სფეროში მონაცემები მართლაც ხელმისაწვდომია, მაგრამ ისინი მაქსიმალურად ეფექტურად როდი გამოიყენება ვერტიკალური და ჰორიზონტალური კოორდინაციის მისაღწევად გადაწყვეტილების მიღებისას ან პოლიტიკურ დისკუსიებში. კონცეპტუალურად, საზოგადოებრივ დონეზე მონაცემების, ინფორმაციის და ცოდნის ორგანიზების პრობლემა შეიძლება ე.წ. საშუალო შემოსავლის ხაფანგს უკავშირდებოდეს. ეს ტერმინი მსოფლიო ბანკმა დაამკვიდრა იმ მოდელის აღსაწერად, სადაც სწრაფი განვითარება უზრუნველყოფილია კაპიტალის დაგროვებით და ინვესტიციებით მანამ, სანამ ის შენელებას დაიწყებს იმ მიზეზით, რომ საშუალო შემოსავლის მქონე ქვეყნებს უფრო მეტად აქვთ ინფორმაციის დეფიციტი მათი შემოსავლების ეკონომიკური კომპლექსურობის გათვალისწინებით, ვიდრე დაბალი და მაღალი შემოსავლის მქონე ქვეყნებს. ზრდა გრძელდება, მაგრამ არა იმ ტემპით, რაც

3

¹ დოკუმენტის გამარტივებულად წაკითხვისთვის, წინამდებარე ანგარიშში „სამხრეთ ოსეთის/ცხინვალის რეგიონი“ მოხსენიებული იქნება როგორც „სამხრეთ ოსეთი“.

განვითარებული ეკონომიკის მქონე ქვეყნების დასაწევად არის საკმარისი.² მონაცემთა შეგროვების ჰარმონიზაციისა და მათზე წვდომის გაუმჯობესებისთვის კოორდინირებული ძალისხმევაა საჭირო. სოციალურად დაუცველი ჯგუფები ხშირად ჩაახსნილი არიან – ხან გამიზნულად, ხან კი უნებლიედ – არა მხოლოდ რეგულარული კვლევებიდან, არამედ ადმინისტრაციული მონაცემების შეგროვების სისტემებიდანაც. და მაშინაც კი, როდესაც მონაცემები ხელმისაწვდომია, იშვიათად ხდება მათი ანალიზი ან გამოყოფა მონაცემების ისეთი კრიტერიუმების მიხედვით, როგორიცაა ასაკი, შეზღუდული შესაძლებლობები ან ეთნიკური წარმოშობა.

4 საქართველოში არ არსებობს ყოვლისმომცველი საჯარო მონაცემები, რომელიც უახლესი აგრეგირებული, ოფიციალური მონაცემების საფუძველზე სისტემატურად აჯამებს და აკონტროლებს მდგრადი განვითარების მიზნების მიღწევაში არსებულ პროგრესს. თუმცა, ზოგადი შეფასების გასაკეთებლად შემუშავებულია რამდენიმე ინსტრუმენტი, რომელიც ოფიციალურ სტატისტიკას ეყრდნობა. ყველა მათგანი ერთგვაროვან სურათს გვიხატავს, სადაც საქართველომ მნიშვნელოვანი პროგრესი განიცადა მდგრადი განვითარების კუთხით, მაგრამ, სხვა ქვეყნების უმეტესობის მსგავსად, არა იმ ტემპით, რომელიც 2030 წლისთვის დაგეგმილი მიზნების მისაღწევად არის საჭირო. მდგრადი განვითარების მიზნების მიღწევის გზაზე საქართველოს პროგრესის ამსახველი ტენდენციები და საილუსტრაციო დიაგრამა წარმოდგენილია დანართში „დ“.

5 ის ფაქტი, რომ საქართველო სწრაფად მზარდი, საშუალოზე მაღალი შემოსავლის მქონე ქვეყანა გახდა, სერიოზულ კითხვებს აჩენს იმასთან დაკავშირებით, თუ როგორ უნდა პოზიციონირებდეს გაეროს განვითარების სისტემა იმისთვის, რომ ხელი შეუწყოს მდგრად განვითარებას, ინკლუზიურ ზრდას, ადამიანის უფლებების

დაცვას და ქალთა გაძლიერებას იმ მასშტაბით, რომელიც ტრანსფორმაციულ ცვლილებებს უზრუნველყოფს. საქართველოს ყველა შესაძლებლობა აქვს იმისთვის, რომ მომდევნო ათწლეულებში ძნელად განსახორციელებელ მიზანს მიაღწიოს – მაღალშემოსავლიან ქვეყნად იქცეს და საშუალო შემოსავლის მქონე ქვეყნის ხაფანგი თავიდან აირიდოს, თუმცა ეს, რეფორმების გაგრძელებას მოითხოვს. ევროკავშირში გაწევრიანების ამბიციას და 2023 წლის ბოლოს საქართველოსთვის ევროკავშირის კანდიდატის სტატუსის მინიჭებით შეთავაზებულ ფორმალურ გზას ნამდვილად აქვს პოტენციალი, რომ რეფორმების სანდო დასაყრდენი გახდეს და შესთავაზოს გზამკვლევი, რომელიც ქვეყანას ამ მიმართულებით წინსვლაში დაეხმარება. მსოფლიო ბანკის მონაცემების თანახმად, იშვიათი წარმატების მქონე იმ სახელმწიფოებს შორის, რომლებიც ადრე საშუალოზე მაღალი შემოსავლის მქონე ქვეყნები იყვნენ და ახლახან გადავიდნენ მაღალი შემოსავლის მქონე ქვეყნების კატეგორიაში, რამდენიმე სწორედ ევროკავშირის კანდიდატი ქვეყანა იყო. ამ გარდამავალი პროცესის მხარდასაჭერად სხვადასხვა პოლიტიკის ერთობლივად 4 გატარება არის საჭირო, რომლებიც ფოკუსირებული იქნება ზრდის არა ისეთ ტრადიციულ ფაქტორებზე, როგორიცაა ინვესტიციები და კაპიტალის დაგროვება, არამედ იმ ფაქტორებზე, სადაც უფრო დიდი აქცენტი გაკეთდება ეკონომიკურ თავისუფლებასა და სოციალურ მობილობაზე, საცხოვრებლად მოსახერხებელ ქალაქებსა და ინოვაციაზე ორიენტირებულ გარემოზე. მოკლედ რომ ვთქვათ, ინკლუზიური ზრდა განვითარების ყველა სტრატეგიის საფუძველად უნდა იქცეს, რაც უკლებლივ ყველას მოუტანს ეკონომიკურ მოგებას და უზრუნველყოფს საერთო კეთილდღეობას.

2 მსოფლიო ბანკი (2024). *მსოფლიოს განვითარების ანგარიში*. <https://www.worldbank.org/en/publication/wdr2024>.

1.3. ანალიზის სტრუქტურა და ორგანიზება

- 6 ანალიზი ოთხი ფართო კატეგორიის მიხედვით არის მომზადებული, სადაც მოწყვლადობის, უთანასწორობის და გარიყულობის ძირეული მიზეზებია აღწერილი. პირველ კატეგორიაში მოცემულია ისეთი მნიშვნელოვანი სტრუქტურული ფაქტორები, რომლებიც ხელს უშლის ადამიანის განვითარებას, მაგ.: სივრცითი და გეოგრაფიული განსხვავებები, მმართველობითი და ინსტიტუციური ჩარჩოები, ასევე დემოგრაფიული წნეხი. მეორე კატეგორიაში ერთიანდება ისეთი მნიშვნელოვანი სოციალური ფაქტორები, როგორიცაა მიდგომები, პოლიტიკები და პრაქტიკები, რომლებიც რელიგიის, სქესის, ენის და ეთნიკურობის, შეზღუდული შესაძლებლობის, სექსუალური ორიენტაციის და გენდერული იდენტობის კონცეფციებიდან გამომდინარეობს. მესამე კატეგორია მოიცავს პოლიტიკურ ფაქტორებს და მემკვიდრეობად მიღებულ გადაუჭყდელ კონფლიქტს, რომელიც გარიყულობის და დაუცველობის დამატებით შრეებს ქმნის საქართველოში, რაც არაპროპორციულად ძლიერად მოქმედებს იმ ტერიტორიებზე მცხოვრებ ადამიანებზე, რომლებიც საქართველოს მთავრობის ეფექტური კონტროლის მიღმა არიან დარჩენილი; იძულებით გადაადგილებულ პირებსა და მოსახლეობის ჯგუფებზე, რომლებიც აფხაზეთსა და სამხრეთ ოსეთთან ადმინისტრაციული სასაზღვრო ზოლის (ABL) მახლობლად ცხოვრობენ, რაც ასევე მთელ ქვეყანას მოწყვლადს ხდის გეოპოლიტიკური დაძაბულობის მიმართ. დაბოლოს, მეოთხე კატეგორიაში ერთიანდება გაჩემოსთან დაკავშირებული ფაქტორები, მათ შორის კლიმატის ცვლილების გავლენა. ეს ოთხი კატეგორია ხშირად ისე იკვეთება, რომ ხაზს უსვამს ქალაქსა და სოფელს შორის არსებულ უთანასწორობას, რომელიც საქართველოს განვითარების პრობლემებს შორის კრიტიკულად მნიშვნელოვან და ურთიერთგადაჯახულ ასპექტს წარმოადგენს. ანალიზი ფართო სპექტრის წყაროების მიმოხილვას ეფუძნება, რომელთა შორისაა „საქსტატის“ ოფიციალური სტატისტიკა და გაეროს სააგენტოების მიერ შესრულებული კვლევები. ანალიზის

შედეგად მიღებული ინფორმაცია და დასკვნები განიხილა და დაადასტურა 2025 წლის მაისსა და ივნისში გამართულმა სემინარებმა, რომელშიც მონაწილეობდა საქართველოს მთავრობა, განვითარების პარტნიორები, აკადემიური წრეები, კერძო სექტორი და სამოქალაქო საზოგადოება, მათ შორის, საქართველოს ახალგაზრდული საზოგადოება.

7 გაეროს ნორმატიული სტანდარტების მიხედვით ჩატარებული ანალიზი იმის გარანტიაა, რომ ის ეფუძნება და იყენებს გაეროს უნიკალურ ღირებულებით შეთავაზებებს. ისინი იმ ექვსი სახელმძღვანელო პრინციპითაა გამყარებული, რომლებიც გაეროს ფუნდამენტური დოკუმენტებიდან გამომდინარეობს და მთელ მსოფლიოში მდგრადი განვითარების მხარდასაჭერად გაეროს მუშაობის ყველა ასპექტს უდევს საფუძვლად: აჩაზინ დაჩჩეს ყუხაღლების მიღმა (LNOB); ადამიანის უფლებებზე დაფუძნებული მიდგომა (HRBA); გენდერული თანასწორობა და ქალების გაძლიერება (GEWE); მედეგობა ისეთი შოკების მიმართ, როგორიცაა სტიქიური უბედურებები, კონფლიქტი, პანდემია და ფასების ცვალებადობა; მდგრადობა ეროვნული და სუბნაციონალური ინსტიტუტების შესაძლებლობების გაძლიერებით; ანგარიშვალდებულება მიზნების მისაღწევად. საქართველოში, გადაუჭრელი კონფლიქტის არსებობის ფაქტი გულისხმობს, რომ ანალიზში გათვალისწინებული უნდა იქნას ჰუმანიტარული პრინციპები, ასევე აჩ ავრო და კონფლიქტის მიმახი მგხდნობელობის პრინციპები, როგორც ეს გაეროს გენერალური ასამბლეის რეზოლუციებსა და ევროპის ეკონომიკური თანამშრომლობის ორგანიზაციის (OECD) განვითარების დახმარების კომიტეტის ჰუმანიტარული განვითარების, მშვიდობის და ურთიერთკავშირის შესახებ გაცემულ რეკომენდაციებშია აღნიშნული.

2. ქალქსა და სოფელს
შორის არსებული
უთანასწორობა, რომლის
ინკლუზიური ზრდის
შემუშავებელი უნებური

2.1. ეკონომიკური განვითარება და რეგიონული კავშირები

- 8 საქართველომ ძლიერი და შთამბეჭდავი ეკონომიკური ზრდა განიცადა და შემდგომი რეფორმების და განვითარების შესაძლებლობები შექმნა. აღნიშნულ მიღწევებზე დაყრდნობით კი, შემდეგი ნაბიჯების გადასადგმელად აუცილებელია, რომ საქართველომ ქალაქსა და სოფელს შორის არსებული უთანასწორობა აღმოფხვრას. ამ მიზნის მისაღწევად საჭიროა რეგიონული განვითარების დაკავშირება ინკლუზიური ზრდის სტრატეგიებთან ისეთ პოლიტიკურ სფეროებში, როგორიცაა შრომის ბაზრები, აგროსასურსათო სისტემები, სიღარიბის შემცირება, კლიმატის ცვლილებასთან დაკავშირებული რეაგირება და დეცენტრალიზაცია, რასაც ქვემოთ განვიხილავთ. წლების განმავლობაში მიმდინარე მდგრადი ზრდის მიუხედავად, ხარისხიანი სამუშაო ადგილების შექმნა სრულად ვერ მოხერხდა. ევროკავშირში განვლიანების გაცხადებული ამბიცია რეფორმების ერთგვარ საყრდენს წარმოადგენს, რომელსაც შეუძლია ხელი შეუწყოს ეკონომიკურ დაახლოებას, დაეხმაროს ქვეყანას, რომ საშუალო შემოსავლის ქვეყნის ხაფანგში არ მოხვდეს და მაღალი შემოსავლის მქონე ეკონომიკაზე გადავიდეს მომდევნო ათწლეულებში. თუმცა, ევროკავშირთან ურთიერთობები ბოლო წლებში დაიძაბა, რაც რეფორმების განხორციელებასთან დაკავშირებით გარკვეულ შეკითხვებს ბადებს. საქართველო კვლავ დამოკიდებულია გარე კაპიტალზე, რათა ზრდა შეინარჩუნოს, ხოლო განვითარებული ეკონომიკებიდან შემოსულ ინვესტიციებს მაღალი ხარისხის სამუშაო ადგილების შექმნაში გადამწყვეტი როლი ენიჭებათ. ინფრასტრუქტურული ინვესტიციები საგზაო ქსელის განვითარებაზე, მუნიციპალურ სერვისებზე, წყალმომარაგებაზე, განათლებაზე, სოფლის მეურნეობასა და ტურიზმზე ფოკუსირებული, მაგრამ მნიშვნელოვანი საჭიროებები კვლავ სახეზეა. განახლებადი ენერგიის ინფრასტრუქტურაში ინვესტიციებით შესაძლებელია ენერგიის

იმპორტზე დამოკიდებულება შემცირდეს, რაც ძირითადად რუსეთს (ნავთობი და ელექტროენერგია) და აზერბაიჯანს (ბუნებრივი აირი) უკავშირდება. სამშენებლო სექტორში მიმდინარეობს ევროკოდების ჩარჩოს მიღება მაშინ, როცა ამჟამინდელ პრაქტიკაში საბჭოთა პერიოდის ნორმები სხვადასხვა საერთაშორისო კოდებთან არის შერეული. რეგულაციების მხრივ, გარკვეული ხარვეზები არსებობს მექანიკური და ელექტრომშენებლობის, სანტექნიკის, ხანძარსა და სანაღმდეგო უსაფრთხოებისა და მისანვდომობის სფეროებში.

2022 წელს რუსეთის მიერ უკრაინაში სრულმასშტაბიანი შეჭრის შემდეგ, საქართველოს გავლით საერთაშორისო ვაჭრობა დაჩქარებული ტემპით იზრდებოდა. სატრანსპორტო და ენერგეტიკული დერეფნების განახლება სამხრეთ კავკასიაში განვითარების ერთ-ერთ ცენტრალურ თემად იქცა. უდიდესი პოტენციალი აქვს შუა დერეფნის გავლით აღმოსავლეთსა და დასავლეთს შორის ვაჭრობას. ამავდროულად, რეგიონული ვაჭრობის და ურთიერთკავშირების სრულად რეალიზებას გადაუჭრელი კონფლიქტი და გეოპოლიტიკური დაძაბულობა ზღუდავს. ელექტროფიკაცია კიდევ ერთი დამატებითი და მნიშვნელოვანი პრიორიტეტია, რომელიც მჭიდროდ უკავშირდება განახლებადი ენერგიის წარმოების გაფართოების სტრატეგიას. ამ მიმართულებით ძირითადი გამოწვევებია: რეგიონში ერთიანი ენერგეტიკული ბაზრის არარსებობა, ელექტროგადამცემი საზღვრის გამტარუნარიანობის გაზრდა და კვლევის გაძლიერება განახლებადი ენერგიის და სისტემათაშორისი ელექტროგადამცემების სფეროში.³ გაეროს კლიმატის ცვლილების შესახებ ჩარჩო კონვენციის 2024 წლის კონფერენციაზე (COP29) საქართველომ მხარი დაუჭირა „მწვანე ენერგიის ზონების და დერეფნების“ მოწყობას, რომელიც ინსტიტუციურ, მარეგულირებელ და ინფრასტრუქტურულ

9

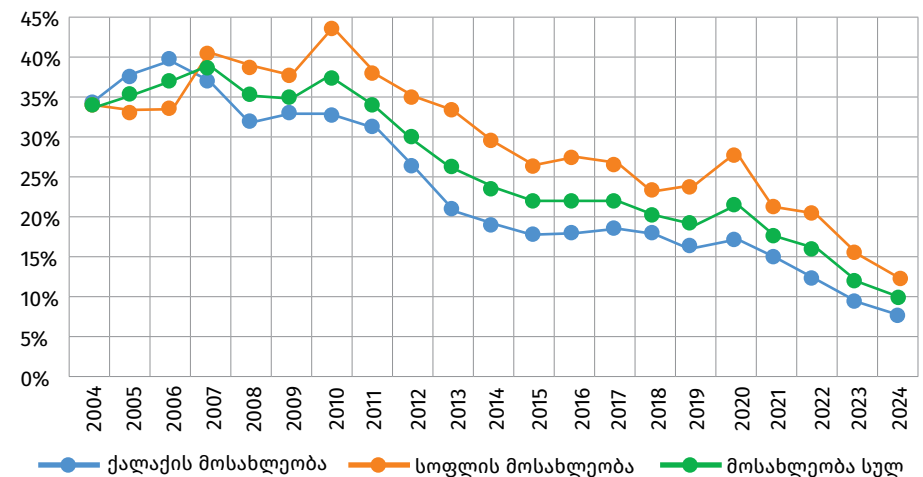
3 საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო (2025): *ეკონომიკური პოტენციალები ენერგეტიკული ინტეგრაციის გაძლიერებისადმი ახსებულ გამოწვევებსა და გადაწყვეტებებზე*. ESCAP/UNECE დაინტერესებული მხარეების სემინარი ენერგეტიკულ დაკავშირებასა და მდგრად ენერგიაზე, თბილისი, 2-3 აპრილი, 2025წ. <https://www.unescap.org/events/2025/stakeholder-workshop-energy-connectivity-and-sustainable-energy>.

ჰარმონიზაციას უწყობს ხელს. მომდევნო ათწლეულის განმავლობაში დაგეგმილია რამდენიმე მაღალი ძაბვის გადამცემი ხაზისა და მასთან დაკავშირებული ინფრასტრუქტურის განვითარება, მათ შორის, ახალი კავშირების განვითარება სომხეთთან, რუსეთსა და თურქეთთან. ყველაზე ამბიციური შავი ზღვის წყალქვეშა კაბელის პროექტია, რომელიც საქართველოს ევროპის ელექტროენერგიის ბაზრებთან დააკავშირებს. განხორციელების შემთხვევაში, ეს იქნება მსოფლიოში ყველაზე გრძელი წყალქვეშა ელექტროკაბელი, რაც ელექტროსისტემის ექსპორტის შესაძლებლობებს გაზრდის.⁴

2.2. სიღარიბე და უთანასწორობა

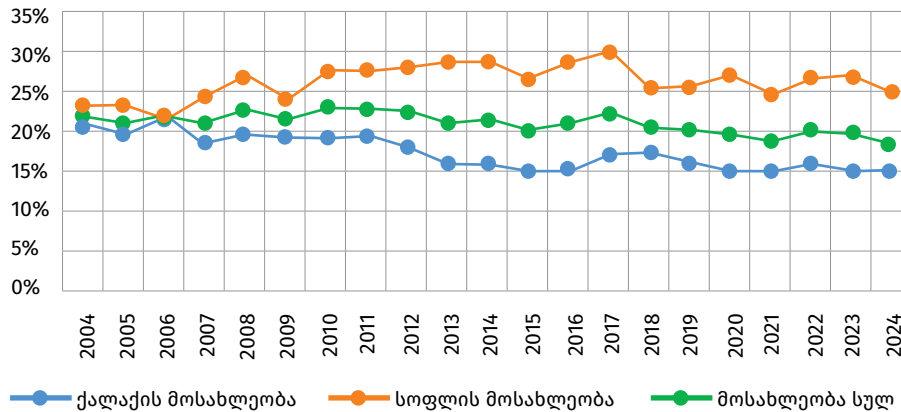
- 10 სიღარიბეში მცხოვრები მოსახლეობის წილი 2010 წლიდან 2024 წლამდე 37%-დან 9.4%-მდე შემცირდა. ეს კლება შენარჩუნდა როგორც ქალაქად, ისე სოფლად, თუმცა ქალაქში უფრო მკაფიოდ იყო გამოხატული დროთა განმავლობაში. მშპ-ის უარყოფითი ზრდის პერიოდებში, სიღარიბე სოფლის მოსახლეობაში არაპროპორციულად გაიზარდა (იხილეთ სურათი 1). სიღარიბეში მცხოვრები ბავშვების წილი დროის ნებისმიერ მომენტში დაახლოებით 10 პროცენტული ერთეულით მეტია პენსიონერების წილზე, რაც მათი პენსიებით საყოველთაოდ უზრუნველყოფის შედეგია (იხილეთ ნაწილი 3.1 სოციალური დაცვის შესახებ). უკიდურეს სიღარიბეში მცხოვრები მოსახლეობის წილი ასევე მნიშვნელოვნად შემცირდა 2010 წლის 23.6%-დან 2023 წელს 5.8%-მდე. ეს საზომი მსოფლიო ბანკის უკიდურესი სიღარიბის განმარტებას ეფუძნება (განახლებულია 2025 წ. ივნისში), რომელიც საერთაშორისო დონეზე დაბალი შემოსავლის მქონე ქვეყნების შედარებისთვის შემუშავდა. საშუალოზე დაბალი და საშუალოზე მაღალი შემოსავლის მქონე ქვეყნებისთვის ალტერნატიული საზომი არსებობს. ნებისმიერი ამ საზომის მიხედვითაც, სიღარიბე ბოლო ათწლეულების განმავლობაში

სტაბილურად მცირდებოდა, მაგრამ ის კვლავ საშუალო მაჩვენებლებს აღემატება საშუალოზე მაღალი შემოსავლის მქონე ქვეყნებისთვის, ამასთანავე ის უფრო დაბალი ტემპით მცირდება ზოგიერთ ანალოგიურ ქვეყანასთან შედარებით. საქსტატის მიერ გაზომილი სიღარიბე უფრო ახლოსაა საშუალოზე დაბალი შემოსავლის მქონე ქვეყნების საერთაშორისო საზომთან. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, სიღარიბის შემცირების მზარდი ამბიცია ასევე მოითხოვს სიღარიბისა და კეთილდღეობის შესახებ აღქმის შეცვლას. „ჭინის“ კოეფიციენტით გაზომილი უთანასწორობა გრძელვადიან პერიოდში კლების ტენდენციით ხასიათდება და გათანასწოებისკენ მიდის, თუმცა, 2022-2024 წლებში ის საკმაოდ გაიზარდა და დაახლოებით 35%-ს მიაღწია, რაც ევროკავშირის საშუალო მაჩვენებელზე ხუთი პროცენტული ერთეულით უფრო მეტია და ბულგარეთის მაჩვენებელს უახლოვდება (მაქსიმალური მაჩვენებელი ევროკავშირის მასშტაბით).

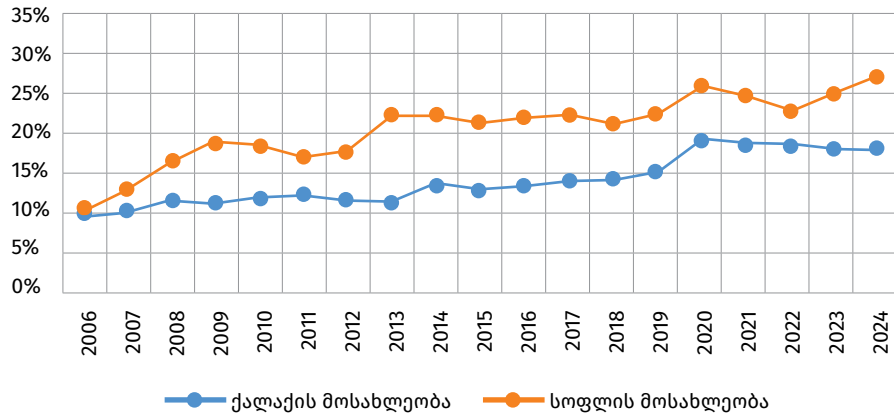

სურათი 1. სიღარიბის აბსოლუტურ ზღვარს ქვევით მყოფი მოსახლეობის წილი. წყარო: საქსტატი.

4 ESCAP (2024): ენეჩგეგვიკური კავშირის მდგაღი განვითარებისთვის აზიასა და წყნაი ოკეანეში. ედექტოსისტემების კავშირის ჰეგიონუდი საგზაო ჰუკის განხორციელება. <https://repository.unescap.org/handle/20.500.12870/7535>.

სურათი 2. ფარდობითი სიღარიბე: მედიაწლიური მოხმარების 60 პროცენტის ქვევით მყოფი მოსახლეობის წილი. წყარო: საქსტატი.

სურათი 3. პენსიები, სოციალური დახმარება, როგორც ოჯახის ყოველთვიური შემოსავლის წილი. წყარო: საქსტატი.

- 11 წინა ნაწილში მთავარი აქცენტი ძირითად საჭიროებებსა და საარსებო მინიმუმზე გაკეთდა. სიღარიბის უფრო ფართო განმარტებები არამონეტარულ ასპექტებსაც მოიცავს და უფრო სრულყოფილ წარმოდგენას ქმნის იმაზე, თუ რამდენად აქვთ ინდივიდებს თავიანთი პოტენციალის რეალიზების შესაძლებლობა. მსოფლიო ბანკმა უფრო ფართო პერსპექტივის შესაქმნელად სიღარიბის მრავალგანზომილებიანი საზომი შეიმუშავა, მაგრამ ასეთი გაზომვით მიღებული მონაცემები საქსტატს სრული სახით არ აქვს გამოქვეყნებული. თუმცა, ბავშვთა სიღარიბის შესახებ ხელმისაწვდომია დამატებითი ინფორმაცია: ერთმა კვლევამ აჩვენა, რომ საქართველოში ბავშვების 38% მატერიალურად

და სოციალურად დაუცველია, მათ შორის არიან ის ბავშვები, რომლებიც სიღარიბის მკაცრად მონეტარული საზომის ფარგლებში ვერ მოხვდნენ.⁵

აბსოლუტური სიღარიბის შემცირების ფონზე, მსგავსი ტენდენცია არ შეინიშნება ფარდობითი სიღარიბის მონაცემებში, რომელიც იზომება როგორც მედიაწლიური მოხმარების 60%-ის ქვევით მყოფი მოსახლეობის წილი. ეს მაჩვენებელი ძირითადად უცვლელი დარჩა 2000-იანი წლების დასაწყისიდან და დაახლოებით 20% არის, რაც ახლოსაა 2023 წლის გამოკითხვაში მონაწილე რესპოდენტების 18%-თან, რომლებიც ეთანხმებოდნენ დებულებას: „მიჭირს

12

5 UNICEF საქართველო (2023): ბავშვთა კეთილდღეობა საქართველოში. [https://www.unicef.org/georgia/media/8221/file/Child Welfare Survey \(CWS\).pdf](https://www.unicef.org/georgia/media/8221/file/Child_Welfare_Survey_(CWS).pdf)

საკუთარი თავის და ჩემი ოჯახის გამოკვება და საარსებოდ ყველაზე აუცილებელი ნივთების ყიდვაც კი⁶. ეს პროცენტული მაჩვენებელი ასევე ახლოსაა მოსახლეობის იმ ნაწილთან, რომელიც ფულად დახმარებას იღებს სიღარიბის შესამცირებლად შექმნილი „მიზნობრივი სოციალური დახმარების“ (TSA) პროგრამის მეშვეობით (ნაწილი 3.1). დროთა განმავლობაში შენარჩუნებული ფარდობითი სიღარიბის პრაქტიკულად უცვლელი წილი იმაზე მიუთითებს, რომ ფისკალური სისტემის მეშვეობით შემოსავლების შედარებით მცირე წილის გადანაწილება ხდება. ეს, თავის მხრივ, მცირე ზომის მთავრობის და დაბალი გადასახადების პრინციპებს ასახავს, რომლებიც გათვალისწინებულია 2011 წლის კანონში „ეკონომიკური თავისუფლების შესახებ“, რაც ასევე კრძალავს როგორც გადასახადების ზრდას (თუ ჯერ ამ საკითხზე რეფერენდუმი არ გაიმართება), ისე გადასახადების პროგრესულობის პრინციპს. სიღარიბის საერთო დონის შემცირების მიუხედავად, სოფლად ფარდობითი სიღარიბე ფაქტობრივად გაიზარდა. ამ მხრივ აღსანიშნავია, რომ სოფლის საშუალო შინამეურნეობის საერთო ყოველთვიური შემოსავალი დროთა განმავლობაში მხოლოდ უმნიშვნელოდ ჩამორჩება ქალაქური შინამეურნეობის შემოსავალს. მათ შორის მთავარი განსხვავება საერთო შემოსავლის შედგენილობაშია – სოფლად მცხოვრები ოჯახები უფრო მეტად არიან დამოკიდებული არამონეტარულ შემოსავალზე, პენსიებსა და სოციალურ ტრანსფერებზე. ამავდროულად, იქიდან გამომდინარე, რომ მონაცემები შინამეურნეობის დონეზე გროვდება, შესაძლოა ღარიბი ინდივიდები „ჩამალული“ არიან შემოსავლის მქონე ოჯახებში, რაც ერთგვარ ხარვეზს იწვევს სიღარიბის შესახებ არსებულ გენდერულად მგრძნობიარე მონაცემებში.

6 საერთაშორისო რესპუბლიკური ინსტიტუტი (2023): საზოგადოებრივი აზრის კვლევა საქართველოში. სექტემბერი - ოქტომბერი 2023წ. <https://www.iri.org/re-sources/georgian-survey-of-public-opinion-september-october-2023/>.

2.3. საერთო მნიშვნელობის საკითხები ინალუზიურ ზრდასთან დაკავშირებით

დემოგრაფიული კვლევა

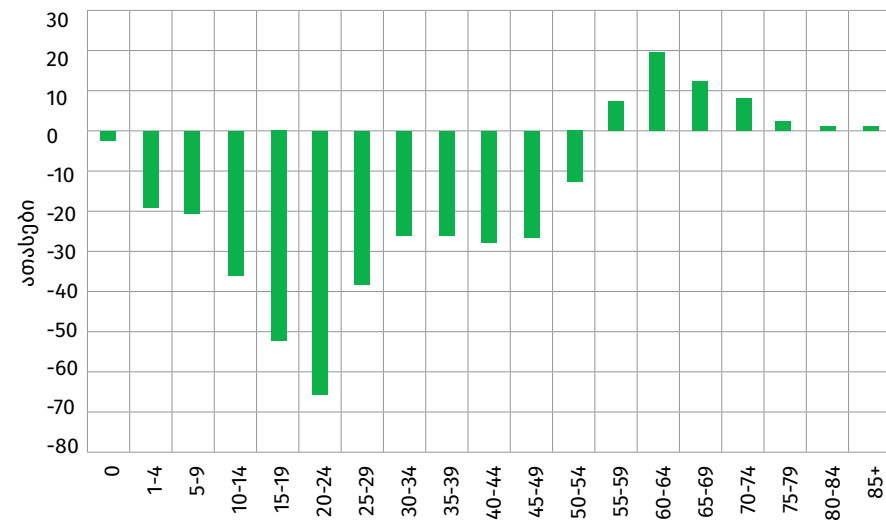
დემოგრაფიულ ცვლილებებს საქართველოსთვის ფართომასშტაბიანი 13 შედეგები მოაქვს, რაც თავს შემდეგი სახით იჩენს: მოსახლეობის რაოდენობის კლება, სწრაფი დაბერება, სოფლიდან ქალაქში მიგრაცია, ახალგაზრდებს შორის უმუშევრობის მაღალი დონე, ასევე ჯანდაცვის მიმართ არსებული განსხვავებები და გენდერული უთანასწორობა. 90-იანი წლების დასაწყისიდან აღწარმოების დონე ერთ ქალზე 2.1 ახალშობილი იყო, ამის შემდეგ კი შობადობის საერთო მაჩვენებელი შემცირდა და ამ ნიშნულზე დაბლა შენარჩუნდა, თუმცა, შობადობის საკითხზე გამართული გამოკითხვის მონაცემები აჩვენებს, რომ რეალურად ქალები უფრო მეტი შვილის ყოლას ისურვებდნენ. 1990 წლიდან 2024 წლამდე მოსახლეობა თითქმის 1.7 მილიონით შემცირდა, რაც ძირითადად მიგრაციით არის განპირობებული. საქართველომ დემოგრაფიული მდგრადობის გასაძლიერებლად რამდენიმე ნაბიჯი გადადგა, მაგრამ ეს პოლიტიკა მეტ კოორდინაციას და ინტეგრაციას მოითხოვს. იმის მაგივრად, რომ დემოგრაფიული ცვლილებები რისკებად იქნას აღქმული, საქართველოს შეუძლია ეს გამოწვევები მდგრადი და ინკლუზიური განვითარების სტრატეგიულ შესაძლებლობებად აქციოს, თუკი ყოვლისმომცველ, ადამიანის უფლებებზე დაფუძნებულ პოლიტიკურ რეაგირებაზე მოახდენს ფოკუსირებას. მნიშვნელოვანია, რომ ამჟამად დემოგრაფიული „ფანჯარა“ არსებობს მომდევნო

ათი წლის განმავლობაში, სანამ მოსახლეობის დაბერების სტრუქტურა რეფორმებს უფრო ძვირადღირებულს გახდის და მათ განხორციელებას გაართულებს.

მიგრაცია

- 14 2020 წლისთვის, გაეროს ეკონომიკური და სოციალური საკითხების დეპარტამენტის (UN DESA) შეფასებით, ქართველი ემიგრანტების ჯამური ოდენობა მთელ მსოფლიოში 860,000-ზე მეტს შეადგენდა და მათი უმეტესობა ძირითადად რუსეთსა და ყოფილი საბჭოთა კავშირის სხვა ქვეყნებში ბინადრობდა. 2017 წლიდან მოყოლებული ქართული ემიგრაცია აღმავალი ტენდენციით ხასიათდება: ეს მაჩვენებელი საშუალოდ დაახლოებით 60,000 იყო, ხოლო 2023 წელს კულმინაციას მიაღწია, როცა საქართველო 163,000-ზე მეტმა ემიგრანტმა დატოვა. ემიგრაციაში უფრო დიდი რაოდენობით ის ოჯახები მიდიან, ვისაც მცირეწლოვანი ბავშვები ჰყავთ, და ამ ფაქტმა შეიძლება გრძელვადიან დემოგრაფიულ და სოციალურ ლანდშაფტზე მოახდინოს ზეგავლენა. ქალები საქართველოს ემიგრანტი მოსახლეობის 62%-ს შეადგენენ ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის (OECD) წევრ ქვეყნებში, რაც ქართულ დიასპორას სიდიდით მეორე ყველაზე ფემინიზებულ დიასპორად აქცევს კავკასიისა და ცენტრალური აზიის ქვეყნებს შორის.⁷ დიასპორის ფემინიზაციის მთავარი გამომწვევი ფაქტორები ეკონომიკური ხასიათისაა, ხოლო მეორე მხრივ, არის მზარდი მოთხოვნა ქალ მუშახელზე როგორც საოჯახო სამუშაოს, ასევე ზრუნვის ბაზრებზე, რამაც ქალებისთვის უფრო მეტი შესაძლებლობები გააჩინა.

7 OECD. (2022). ქართველი ემიგრანტების მიმოხილვა.

სურათი 4. მთლიანი მიგრაცია ასაკობრივი ჯგუფის მიხედვით, 2002-2023 წწ. წყარო: საქსტატი.

ემიგრაციიდან ადამიანები სტაბილური ტემპით ბრუნდებიან და ისინი რეინტეგრაციის მხრივ დახმარებას საჭიროებენ, მაგრამ ეს მხარდაჭერა ჯერ კიდევ არასაკმარისია, რაც დაბრუნებულ მიგრანტებში დაუცველობის განცდას იწვევს და მათი ხელახალი მიგრაციის ალბათობას ზრდის. 2022 წლის მონაცემებით, სტიქიური უბედურებების გამო ასევე 31,000 ადამიანს მოუხდა იძულებით გადაადგილება. ამ ჯგუფში გავრცელებული ტენდენციაა სეზონური არარეგულარული მიგრაცია თურქეთში, სადაც მამაკაცი მიგრანტები სოფლის მეურნეობის სექტორში მუშაობენ, სათანადო დოკუმენტების გარეშე. ასევე არსებობს ინფორმაცია, რომ ბავშვთა შრომითი

მიგრაციაც ხდება თურქეთსა და ერაყში, სადაც 13 წლის ბავშვები მძიმე პირობებში მუშაობენ, ხოლო სკოლები და მასწავლებლები გაცდენას არ აფიქსირებენ.⁸

- 16 ბოლო ათწლეულის განმავლობაში საქართველო თანდათანობით გადაიქცა მიგრაციის სატრანზიტო და დანიშნულების ქვეყნად, მათ შორის, მიგრანტი მუშაკების, თავშესაფრის მაძიებლებისა და სტუდენტებისთვის. ქვეყანაში სუროგაცია ლეგალურია, ამიტომ საქართველო რეპროდუქციული ტურიზმის დანიშნულების ადგილადაც იქცა, თუმცა ეს სექტორი არასაკმარისად არის რეგულირებული და ამ ფენომენის შესახებ ცოდნის მნიშვნელოვანი დეფიციტია. სხვა მოწყვლად კატეგორიებს შორისაა პროსტიტუციაში ჩაბმული ქალები და ბავშვები, რომლებიც ქუჩაში სამათხოვროდ ექსპლუატაციის მიზნით აზერბაიჯანიდან უკანონოდ შემოჰყავთ საქართველოში.

ციფრული ტრანსფორმაცია

- 17 საქართველო ტელეკომუნიკაციების და ინტერნეტზე წვდომის⁹ მხრივ მსოფლიო საშუალო მაჩვენებელს მნიშვნელოვნად უსწრებს, რაც 2024 წლის „ნებაყოფლობით ეროვნულ მიმოხილვაში“ მთავარ ძლიერ მხარედ იყო გამოკვეთილი. „საქართველოს ინოვაციების და ტექნოლოგიების სააგენტო“ წამყვან ფუნქციას ასრულებს, ხოლო სააგენტო „ანარმოე საქართველოში“ ასევე ცენტრალურ როლს თამაშობს მცირე საწარმოებისთვის ციფრული სერვისების პოპულარიზებაში. კოვიდ-19-მა ტელემედიცინის და დისტანციური სწავლების მეთოდების განვითარება დააჩქარა. ქალაქსა და სოფელს შორის უთანასწორობა აშკარაა ციფრულ ინფრასტრუქტურაზე

8 სახალხო დამცველი და იუნისეფი (2021). *სპეციალური ანგაჰიში. ბავშვის შიშმა ახალი კოჰონავირუსის პანდემიის დროს და მის შემდეგ.*

9 საერთაშორისო ტელეკომუნიკაციების კავშირი (2022): *საქართველო - ციფრული განვითარების ქვეყნის პროფილი*, [https://www.itu.int/en/ITU-D/Regional-Presence/Europe/Documents/Publications/2022/Digital Development/Digital Development Country Profile_Georgia_final_02.22.pdf](https://www.itu.int/en/ITU-D/Regional-Presence/Europe/Documents/Publications/2022/Digital%20Development/Digital%20Development%20Country%20Profile_Georgia_final_02.22.pdf).

წვდომის მხრივ, სადაც ყველაზე მაღალი შეღწევადობით თბილისის და ბათუმის ურბანულ ცენტრები გამოირჩევა. თუმცა, მნიშვნელოვანი ღონისძიებები განხორციელდა შორს მდებარე რაიონებში ციფრული წვდომის გასაუმჯობესებლად, მაგალითად, „Login Georgia“ ინიციატივა, რომელიც ელექტრონულ ჯანდაცვაზე, განათლებასა და მმართველობის სერვისებზე წვდომას 1,000 დასახლებას სთავაზობს. საქართველოს საინფორმაციო და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების სფეროში მნიშვნელოვანი სამუშაო ძალა ჰყავს, მათ შორის არიან საქართველოში ჩამოსული „ციფრული მომთაბარე“ მიგრანტები. „საქართველოს ციფრული ეკონომიკისა და საინფორმაციო საზოგადოების განვითარების 2025-2030 წლების სტრატეგია“ რამდენიმე ძირითად პრიორიტეტს განსაზღვრავს, რომელთა შორის არის ფართოზოლოვანი კავშირის გაუმჯობესება, ციფრული სერვისების გაფართოება, ციფრული მენარმეობა და ციფრული ფინანსური სერვისები.

ინკლუზიური გზარეკი: კონკურენცია და მომხმარებელთა დაცვა

2024 წელს საქართველომ მომხმარებელთა უფლებების დაცვის სტრატეგია დაამტკიცა და დიალოგი დაიწყო გაეროს ვაჭრობისა და განვითარების კონფერენციასთან (UNCTAD), სამართლებრივი და პოლიტიკური მიმოხილვის შესაძლებლობების გამოვლენის მიზნით, რომელიც კონკურენციას და მომხმარებელთა დაცვას სიდარბის შემცირებასთან დააკავშირებდა. არ არსებობს საკმარისი ცოდნა იმის შესახებ, თუ რამდენად უწყობს ხელს კომპანიების წინაშე არსებული სამართლებრივი და მარეგულირებელი ჩარჩო მდგრადი პრაქტიკების და უკეთესი სამუშაო პირობების შექმნას. ჯანდაცვის სექტორი ამის ნათელი მაგალითია, სადაც სტაციონარული მკურნალობის ბაზარი,

18

რომელიც დიდწილად პრივატიზებულია, ფრაგმენტაციის მაღალ ხარისხს ავლენს, ხოლო ფარმაცევტული ბაზარი, პირიქით, ძალიან კონცენტრირებულია და რამდენიმე მსხვილი კომპანიით არის წარმოდგენილი: როგორც 2022 წელს შესრულებული კვლევა აჩვენებს, მომხმარებლები ხარჯების 25-30%-ის დაზოგვას შეძლებდნენ, თუ ისეთი კანონმდებლობა იქნებოდა შემოღებული, რაც უფრო იაფი, გენერიკული მედიკამენტების გამოყენებას შეუწყობდა ხელს.¹⁰

ღირსეული სამუშაო და ინკლუზიური შრომის ბაზრები

- 19 2000-იანი წლების დასაწყისში ზრდაზე ორიენტირებული რეფორმები განხორციელდა, რამაც ინვესტიციების გააქტიურებას და ეკონომიკის გაძლიერებას შეუწყო ხელი, თუმცა საქართველოს შრომის ბაზარს სუსტი მმართველობის სისტემა დაუტოვა. სამუშაო ძალის დიდი ნაწილი, განსაკუთრებით სოფლად დასაქმებული მუშაკები და ქალები, არაფორმალურ ეკონომიკაშია დასაქმებული. საქართველოში დაახლოებით ყოველი მეხუთე ახალგაზრდა (15-24 წლის) არც სწავლობს, არც მუშაობს, ხოლო დამსაქმებლები სულ უფრო და უფრო განიცდიან კვალიფიციური მუშახელის ნაკლებობას. საქართველოს შრომის ბაზარზე გენდერული უთანასწორობის ერთ-ერთი თვალსაჩინო მაჩვენებელია სამუშაო ძალაში ქალების დაბალი მონაწილეობა (44% ქალი, ხოლო 66% მამაკაცი 2023 წელს), განსაკუთრებით 25-34 წლის ასაკობრივ ჯგუფში. 2022 წელს დასაქმების სფეროში გენდერულმა უთანასწორობამ ყველა სამუშაო ასაკის ჯგუფში 16%-ს მიაღწია, ხოლო კორექტირებული ყოველთვიური სახელფასო სხვაობა 23%-ს შეადგენდა. არაფორმალურად დასაქმებულ ქალებს არახელსაყრელი

სამუშაო გარემო, შეზღუდული სამართლებრივი დაცვა, საკუთარი უფლებების შესახებ დაბალი ცნობიერება აქვთ და მათ ძალადობის, ექსპლუატაციის და უსამართლო ანაზღაურების საფრთხე ემუქრებათ.¹¹ შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის ექსპერტთა კომიტეტის ბოლოდროინდელ შენიშვნებში ხაზგასმულია, თუ რამდენად მნიშვნელოვანია მოსამართლეების, შრომის ინსპექტორების და სხვა უწყებების ცნობიერების ამაღლება სახელფასო უთანასწორობის აღიარების და მოგვარების მიზნით. მსგავსი რეკომენდაციები გამოსცა კომიტეტმა ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ (იხილეთ დანართი „ა“ ინფორმაციისთვის). თუმცა, ბოლო წლებში მნიშვნელოვანი პროგრესი შეინიშნება, რაც საქართველოს ხელსაყრელ პოზიციაში აყენებს რეფორმების გასატარებლად. საქართველოს რატიფიცირებული აქვს შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის ადამიანის უფლებათა 10 ფუნდამენტურ კონვენციიდან 8 (იხილეთ დანართი „ა“). 2022-2030 წლების ადამიანის უფლებათა დაცვის სტრატეგია ნათლად ასახავს კავშირს შრომის ბაზრის აქტიურ პოლიტიკასა და სოციალურ დაცვას შორის. 2024 წლის აგვისტოში საქართველოს პირველი „ღირსეული შრომის პროგრამა“ დამტკიცდა. მნიშვნელოვანია ხაზგასმით აღინიშნოს, რომ შრომითი უფლებები ადამიანის უფლებების განუყოფელი ნაწილია. მთავარ პრინციპებს შორის არის გადანყვებილების მიღების პროცესში მონაწილეობა, შრომითი უფლებების დარღვევების გამო ანგარიშვალდებულება და მუშაკების გაძლიერება.

10 საქართველოს კონკურენციისა და მომხმარებელთა დაცვის სააგენტო (2022): ფაქტაცევტუდი ბაზარი მაღაღკონცენტიხებულია და გამოიჩენვა ჰეგედაციების სიმცხით, https://gcca.gov.ge/index.php?m=370&news_id=222&lng=eng.

11 გაეროს ქალთა ორგანიზაცია (2024): უხიდავი ხელები: ოჯახში დასაქმების ფორმალიზაცია საქართველოში, <https://georgia.unwomen.org/en/digital-library/publications/2024/08/invisible-hands-formalization-of-domestic-work-in-georgia>.

აგროსასურსათო სისტემები და ღირსეულობათა ჯაჭვები სოფლად

- 20 აგროსასურსათო სისტემების როლი მთავრობის ისეთ ძირითად დოკუმენტებშია აღიარებული, როგორიცაა „ხედვა 2030“ და „2021-2027 წლების სოფლის მეურნეობის და სოფლის განვითარების სტრატეგია“, სადაც მთავარი ყურადღება პროდუქტიულობის ამაღლებაზეა გამახვილებული, მიწის კონსოლიდაციის და ევროკავშირის სტანდარტებთან შესაბამისობის გზით. ამ მხრივ რეფორმის მთავარი საგანია მიზნობრივი კანონმდებლობის არარსებობა, მიწის ფრაგმენტული საკუთრებით გამოწვეული არაეფექტურობა და სასოფლო-სამეურნეო საკუთრებისა და გამოყენების უფლებების თაობაზე არსებული გაურკვევლობა. 550,000 აგრარული მეურნეობიდან 94%-ზე მეტი 1.5 ჰექტარზე ნაკლებ მიწას განკარგავს (FAO & GCF, 2024).¹² სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწების 28% რეგისტრირებული არ არის. მრავალწლიანი დისკუსიების მიუხედავად, საქართველოში ჯერ კიდევ არ შექმნილა სათანადო სამართლებრივი გარემო, რათა სახელმწიფოს მფლობელობაში არსებული საძოვრების მიწებზე რაიმე ინტერვენცია განხორციელდეს. ეს საკითხი პოლიტიკურად მგრძნობიარეა, რადგან ის სოფლის მოსახლეობის მნიშვნელოვან ნაწილს ეხება. 2014 წლის სასოფლო-სამეურნეო აღწერამ აჩვენა, რომ დაახლოებით 400,000 პირუტყვის მფლობელი შინამეურნეობებიდან მხოლოდ 20%-ს ჰქონდა მიწათსარგებლობის ოფიციალური უფლება. მიწათსარგებლობის უფლებებთან დაკავშირებულ სამართლებრივ ბუნდოვანებას კი შედეგად შემცირებული პროდუქტიულობა და ნეგატიური გარემო ფაქტორები მოაქვს, რაც ასევე ხელს უშლის ეფექტური ინვესტიციების ჩადებას სასოფლო-სამეურნეო ღირებულებათა ჯაჭვებში (Kereselidze, 2024).¹³ ამას გარდა, საქართველოს კანონმდებლობამ საკვების

შემომწებასთან დაკავშირებული მოთხოვნები შეამცირა და სურსათის უვნებლობის ტესტების უფრო მცირე რაოდენობა არის სავალდებულო. ლაბორატორიების მიერ გაანალიზებული დამაბინძურებლების და ნარჩენების დიაპაზონი შეზღუდულია და ამჟამად გამოყენებული დაახლოებით 1,000 პესტიციდიდან მხოლოდ 80-ს მოიცავს. ხშირ შემთხვევაში, ნიმუშები მხოლოდ დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის (დსთ) GOST სტანდარტების შესაბამისად მოწმდება და არა ევრონორმის და საერთო ევროპული ბაზრის მარეგულირებელი სხვა სტანდარტების მიხედვით. ეს კი იმ ფაქტს ასახავს, რომ დსთ-ს ქვეყნები მნიშვნელოვნად უფრო დიდ საექსპორტო ბაზარს წარმოადგენენ, სადაც საქართველოდან მთლიანი ექსპორტის წილი საშუალოდ 52% იყო 2019-2023 წლებში (ამ ოდენობის დაახლოებით ნახევარი კი მთლიანად მოდის სომხეთსა და აზერბაიჯანზე, ერთად აღებული), ევროკავშირის ქვეყნების 17%-თან შედარებით. ამის გამო კი მწარმოებლებს ნაკლები სტიმული აქვთ, რომ ისეთი სახის ხარისხის კონტროლში ჩადონ ინვესტიცია, რომელიც მათ ძირითად ბაზრებთან არ არის შესაბამისობაში.

12 გაეროს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაცია და კლიმატის მწვანე ფონდი (2024): კლიმატმედეგი სოფლის მეურნეობის საგზაო ხუკისთვის სოფლის მეურნეობის სასაქონლო ჯაჭვების პიოხიტიგეზიზაცია.

13 კერესელიძე, ნ. (2024): საქართველოში საძოვრების მგზავი მაჩთვის მაქსიმიზაცია: პოლისტიკური პოლიტიკის პეხსპექტივა. IFAD პოლიტიკის შემაჯამებელი დოკუმენტი. <https://www.ifad.org/en/w/publications/maximizing-sustainable-pasture-management-in-georgia-a-holistic-policy-perspective>.

3. აღმზრდელის ინკლუზიური განვითარების გარიჟრაჟი

3.1. სოციალური ღაცვა

21 საქართველოს სოციალური დაცვის სისტემა უნივერსალური სასიცოცხლო ციკლის პროგრამებისგან შედგება, როგორიცაა ჯანმრთელობის დაცვა, სიბერის და შეზღუდული შესაძლებლობისთვის გაცემული შემწეობა, მაგრამ აკლია მთავარი დებულებები სამუშაო ასაკის მოსახლეობისთვის, როგორიცაა უმუშევრობის შემწეობა ან სამუშაო ადგილზე მიღებული დაზიანების დაზღვევა. ასევე, არსებობს საგადასახადო შეღავათები ზოგიერთი კატეგორიის შემოსავლებზე, მათ შორის, მარტოხელა დედებისთვის. 2023 წელს სოციალური დაცვა, როგორც მთავრობის ზოგადი ხარჯების წილი, მშპ-ს 7.5%-ს შეადგენდა, რაც მსოფლიო საშუალო მაჩვენებელთან ახლოსაა, მაგრამ ეკონომიკური თანამშრომლობის და განვითარების ორგანიზაციის წევრი მდიდარი ქვეყნების საშუალო მაჩვენებლის ნახევარია. სოციალურ დაცვას ცენტრალური ადგილი უჭირავს „2030 წლის ხედვაში“, ხოლო 2022-2030 წლების ადამიანის უფლებათა დაცვის სტრატეგია ხაზს უსვამს ღარიბი ოჯახების მხარდაჭერას, როგორც შრომის ბაზრის უფრო აქტიურ პოლიტიკასთან დაკავშირებულ პრიორიტეტს. მაგალითად, უფრო ძლიერი სოციალური დაცვის სქემები ხელს შეუწყობს ქალთა ეკონომიკურ მონაწილეობას. ზოგიერთი პასუხისმგებლობა მუნიციპალიტეტებზეა დელეგირებული, მაგრამ საერთო სტანდარტები ჯერ კიდევ არ არის განსაზღვრული. სოციალური მომსახურების სააგენტო ასევე ახორციელებს სიღატაკის დასრულების მოდელს არასამთავრობო ორგანიზაციებთან პარტნიორობით, მაგრამ ეს დროში შეზღუდული, დონორების მიერ დაფინანსებული პროექტია. ის მონაწილეებს ეტაპობრივად სთავაზობს თვითკმარობისკენ მიმავალ გზას, მხარდაჭერის სხვადასხვა ფორმის მეშვეობით. მსგავსი მიდგომის დანერგვის მიზნით, მიზნობრივი სოციალური დახმარების (TSA) პროგრამის რეფორმირებაზე გარკვეული დისკუსიები მიმდინარეობდა. კოვიდ-19-ის პანდემიის დროს მთავრობამ შეძლო რეაგირება ფულადი ტრანსფერების გაზრდით, თუმცა ამ ეპიზოდმა ასევე აჩვენა, რომ

სისტემა უფრო მოქნილი უნდა გახდეს, რათა მისი დაფარვის არეალში ისეთი ახალი ბენეფიციარებიც შევიდნენ, ვინც გარე შოკების გამო სიღარიბის რისკის წინაშე დგანან.

2018 წელს განსაზღვრული შენატანების ტიპის საპენსიო სქემა ამოქმედდა, რომლის ფარგლებშიც დასაქმებულები, დამსაქმებლები და სახელმწიფო შენატანებს ახორციელებენ ინდივიდის პირად საპენსიო ანგარიშზე, რაც საყოველთაო, ფიქსირებული განაკვეთის მქონე და საერთო ბიუჯეტიდან დაფინანსებული პენსიის დაგროვებას განაპირობებს. საყოველთაო პენსია ეფექტურად ფუნქციონირებს, როგორც სოციალური დაცვის ზედა ზღვარი ყველა პენსიონერისთვის და რადგან ხშირია ისეთი ოჯახები, სადაც რამდენიმე თაობა ერთად ცხოვრობს, ეს ასევე სიღარიბის შემცირების მიზანს ემსახურება უფრო ფართო მასშტაბით, მათ შორის, ბავშვებისთვის. ორსულობის, მშობიარობისა და ბავშვზე ზრუნვის მიმართულებით სოციალურ დაცვაში მნიშვნელოვანი ხარვეზები არსებობს, თუმცა 2020 წელს შრომის კოდექსში მშობლის დეკრეტული შვებულების კონცეფცია იქნა შემოღებული. დედებს და მამებს კანონით დაცული უფლება აქვთ, რომ დეკრეტულ შვებულებაში გავიდნენ ბავშვზე ზრუნვის მიზნით, მაგრამ 604 კალენდარული დღიდან მხოლოდ 57 არის ანაზღაურებადი. მშობიარობასთან დაკავშირებული შეღავათები შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის სტანდარტებს არ აკმაყოფილებს და შეზღუდული სახით არსებული შეღავათები მხოლოდ ფორმალურად დასაქმებული პირებისთვის არის ხელმისაწვდომი.

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებს მიზნობრივი სოციალური დახმარების პროგრამის ფარგლებში ფულადი შემწეობის მიღების უფლება აქვთ, თუმცა შეზღუდულია საპენსიო ასაკის შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა დაფარვა: პენსიაზე გასვლის შემდეგ, ბენეფიციარები, როგორც წესი, ასაკობრივ პენსიაზე გადადიან, რადგან ასე მათ ოდნავ უფრო დიდი თანხის მიღება შეუძლიათ. მოსახლეობის

7%, რომელიც შეზღუდული შესაძლებლობის გამო იღებს ფულად შემწეობას, მნიშვნელოვნად ჩამორჩება მოსახლეობის იმ 15%-ს, რაც გლობალური შეფასებით შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე მოსახლეობას წარმოადგენს მსოფლიოში, ან იმ 18%-ს, ვინაც 2014 წლის აღწერის დროს მიუთითა, რომ გარკვეული სახის ფუნქციური შეზღუდვა ჰქონდა. მნიშვნელოვანია, რომ საქართველომ მნიშვნელოვანი პროგრესი განიცადა – მათ შორის გაეროს მხარდაჭერით – შეზღუდული შესაძლებლობის სფეროსთან დაკავშირებული პოლიტიკის და კანონმდებლობის რეფორმირებაში, რამაც ნორმები და მოლოდინები რადიკალურად შეცვალა. შეზღუდული შესაძლებლობის სამედიცინო მოდელი ბიოფსიქოსოციალური მოდელით იცვლება, რომელშიც პრობლემა ფოკუსირებულია იმაზე, თუ როგორ რეაგირებს საზოგადოება შეზღუდულ შესაძლებლობაზე; თუმცა, ახლა უკვე გამოწვევას ამ ახალი მოდელის დანერგვა წარმოადგენს. იძულებით გადაადგილებულ პირებს სტატუსზე მიბმული დახმარების მიღების უფლება აქვთ და ეს სტატუსი მეგვიდრეობით არის მიღებული, რაც იმას ნიშნავს, რომ მათი რაოდენობა მუდმივად იზრდება. გაერო მხარს უჭერს სტატუსზე დაფუძნებული დაცვის მოდელიდან საჭიროებებზე დაფუძნებულ მოდელზე გადასვლას. პრინციპში, აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის მაცხოვრებლებს სოციალური დაცვის და ჯანდაცვის შეღავათების მიღების უფლება აქვთ, თუმცა, პრაქტიკაში ისინი მნიშვნელოვან ბარიერებს აწყდებიან.

3.2. ჯანმრთელობა და ალკოჰოლის განვითარება

- 24 1990-იანი წლების ბოლოდან მოყოლებული, საქართველოს ჯანდაცვის სისტემაში ფუნდამენტური რეფორმები გატარდა,

მათ შორის, ჯანდაცვის მასობრივი პრივატიზაცია. 2012 წლიდან ჯანდაცვაზე სახელმწიფოს მხრიდან გაწეული ხარჯები გაიზარდა, მაგრამ ჯერ კიდევ შედარებით დაბალი რჩება (მშპ-ს 7% 2022 წელს). საყოველთაო ჯანდაცვის პროგრამით ხელმისაწვდომობა ამაღლდა და ჯანდაცვა უფრო საჭიროებებზე ორიენტირებული და სოციალურად სამართლიანი გახდა. ამავდროულად, პირველადი ჯანდაცვის (პკდ) სერვისებისადმი ნდობის ნაკლებობა ძვირადღირებული სპეციალიზებული მკურნალობის ირაციონალურად გამოყენებას და რესურსების არაეფექტურად ხარჯვას იწვევს. ქალაქსა და სოფელს შორის არსებული უთანასწორობა აშკარაა ჯანდაცვის სერვისების ხელმისაწვდომობის მხრივაც: მაშინ, როცა თბილისის საავადმყოფოებში საწოლების რაოდენობა (9,000) რეგიონის მსგავსია, საავადმყოფოებში მისვლის მაჩვენებელი 10-ჯერ მეტია თბილისში.

ამბულატორიული მკურნალობა საქართველოში ჯანდაცვაზე ჯიბიდან გადახდილი ხარჯების მთავარი ფაქტორია და შეიძლება ოჯახების გაღარიბება გამოიწვიოს.¹⁴ 2022 წელს სიცოცხლისთვის აუცილებელი მედიკამენტების ფასების რეგულირების ჩარჩო და სავალდებულო ელექტრონული რეცეპტების გაცემის წესი დაამტკიცეს. ჯერჯერობით არ არსებობს პოლიტიკა, რომელიც უფრო იაფი, გენერიკული მედიკამენტების გამოყენებას წაახალისებდა. არაგადამდები დაავადებები, როგორიცაა კიბო, მე-2 ტიპის დიაბეტი და გულ-სისხლძარღვთა დაავადებები, დაავადებათა ტვირთის უმეტეს ნაწილს და საერთო სიკვდილიანობის 94%-ს შეადგენს. საჭიროა საზოგადოებრივი ჯანდაცვის პოლიტიკის შემუშავება ისეთი ძირითადი რისკ-ფაქტორების მოსაგვარებლად, როგორიცაა არაჯანსაღი დიეტა, ფიზიკური უმოქმედობა და ალკოჰოლისა და

25

14 გოგინაშვილი, ქ. ნადარეიშვილი, მ. & ჰებიჩი, ტ. (2021): *ჩამდენად შეუძლიათ ადამიანებს ჯანდაცვის მომსახურების საფასუხის დაფარვა? ახალი მტკიცებულებები საქართველოში ფინანსური უზრუნველყოფასთან დაკავშირებით*. ჯანმოს ჯანდაცვის სისტემების ფინანსირების ბარსელონას ოფისი. <https://iris.who.int/handle/10665/342815>.

თამბაქოს მოხმარება. ჰაერის დაბინძურება სიკვდილობის და შეზღუდული შესაძლებლობის გამომწვევი ყველაზე მწვავე რისკ-ფაქტორია. გაუმჯობესება ასევე საჭიროა ფსიქიკური ჯანმრთელობის სფეროში: გაეროს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების კომიტეტის 2023 წლის ანგარიშში საქართველოს მოუწოდებენ, რომ ადამიანის უფლებებზე დაფუძნებული, არაიდულებითი ჩარჩო შეიმუშაოს ფსიქიკური ჯანმრთელობის საკითხებში (იხილეთ „ა“ დანართი დამატებითი ინფორმაციისთვის).

26 მიუხედავად იმისა, რომ საქართველო იმ ქვეყნების კატეგორიაში შედის, სადაც შიმშილის დონე დაბალია, მოსახლეობის 32% საშუალო ან მძიმე სასურსათო დაუცველობას განიცდის. არასაკმარისი და არასრულფასოვანი კვების საკითხი კვლავ მწვავედ დგას და მნიშვნელოვანი უთანასწორობა არსებობს საკვების ხარისხის და მოხმარების მხრივ. სიმსუქნის შემთხვევები მატულობს, განსაკუთრებით ბიჭებს შორის, რომელთა 34%-ს ქარბი წონა ან სიმსუქნე აქვს.¹⁵ სასადილოები სკოლების მხოლოდ 30%-ს აქვს.

27 2000-დან 2024 წლამდე, ჩვილ ბავშვთა სიკვდილობის მაჩვენებელი 70%-ით შემცირდა, ხოლო ბავშვთა რუტინული ვაქცინაციის მაჩვენებელი მაღალია და დაახლოებით 94%-ს შეადგენს. დედათა სიკვდილობის მაჩვენებელი შედარებით მაღალი რჩება, რაც არასაკმარისი ანტენატალური, პერინატალური და პოსტნატალური ზრუნვით არის განპირობებულია, რასაც რეგიონებს შორის არსებული უთანასწორობა კიდევ უფრო ამწვავებს. ოჯახის დაგეგმვის სერვისები სრულად არ არის ინტეგრირებული პირველადი ჯანდაცვის დონეზე. სასკოლო კურიკულუმში არ არის გათვალისწინებული მოსწავლეებისთვის ისეთი საკითხების სწავლება, როგორიცაა სექსუალობა, სექსუალური იდენტობა, სქესობრივი გზით გადამდები დაავადებები ან გენდერული ძალადობა. აბორტის მარეგულირებელი

ჩარჩო რამდენიმე მოთხოვნას აწესებს, რომლებიც ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის სახელმძღვანელო პრინციპებს ეწინააღმდეგება, როგორიცაა სავალდებულო ლოდინის პერიოდები, მრავალ მხარესთან კონსულტაცია და ულტრაბერითი გამოკვლევები.

საქართველომ მნიშვნელოვანი პროგრესი განიცადა ინფექციური დაავადებების პრევენციისა და მართვის კუთხით. 2025 წლის დასაწყისში მნიშვნელოვანი ეტაპი იქნა მიღწეული, როდესაც ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციამ საქართველო მაღარიისგან თავისუფალ ქვეყნად გამოაცხადა. საქართველომ ასევე საერთაშორისო აღიარება მოიპოვა C ჰეპატიტის ელიმინაციის პროგრამის განხორციელების შედეგად. მნიშვნელოვანი გაუმჯობესება აღინიშნა მულტირეზისტენტული ტუბერკულოზის მართვაში. აივ ინფექციის გავრცელება დაბალ დონეზე რჩება (0.4%), მაგრამ ბოლო მონაცემები რისკის ჯგუფებში ინფექციის გადაცემის გახშირებულ შემთხვევებზე, ასევე აივ ეპიდემიის გაუარესების რისკზე მიუთითებს.

3.3. განათლება და ალამიანური კაპიტალის განვითარება

საქართველოში განათლების ხარისხი ყველა დონეზე საჭიროებს გაუმჯობესებას და 2024 წლის „ნებაყოფლობით ეროვნულ მიმოხილვაში“ აღიარებულია, რომ ეს სფერო უმთავრეს გამოწვევად რჩება; 2022-2030 წწ „განათლების და მეცნიერების ერთიანი სტრატეგია“ ამ საკითხის მოგვარების ყოვლისმომცველ მცდელობას წარმოადგენს, მათ შორის სკოლების რეაბილიტაციის მასშტაბური პროექტის მეშვეობით, რომელიც 2026 წლისთვის 800 სკოლის გარემონტებას ითვალისწინებს. საქართველო ასევე მუშაობს

15 გაეროს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაცია და იუნისეფი (2022): კვების სისტემების გრძელვადიან მდგომარეობის განვითარების მიზნების მეშვეობით: კვების ხელშეწყობა საქართველოს სკოლებში.

იმისათვის, რომ განათლების დონე ევროპულ სტანდარტებთან შესაბამისობაში მოვიდეს. განათლების და გადამზადებისთვის სახელმწიფოს მიერ გაწეული ხარჯები 2022 წელს მშპ-ს 3.8%-ს შეადგენდა, რაც ევროკავშირის საშუალო 5%-იან მაჩვენებელზე ნაკლებია. 2022-2030 წწ სტრატეგიაში მიზნად არის დასახული სახელმწიფო დაფინანსების გაზრდა მშპ-ს 6%-მდე. PISA-ს ტესტები აჩვენებს, რომ ქართველი ბავშვების შედეგები „ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის“ საშუალო ძირითად მაჩვენებელს მნიშვნელოვნად ჩამორჩებიან. საგანგაშოა, რომ 15 წლის მოზარდების უმრავლესობამ მათემატიკაში, წაკითხულის გააზრებასა და საბუნებისმეტყველო მეცნიერებებში საბაზისო ცოდნის დემონსტრირება ვერ შეძლო. ქალაქსა და სოფელს შორის არსებული უთანასწორობა აშკარად ვლინდება ასევე განათლების სფეროშიც, თუმცა, ზოგიერთი ასპექტით, რეგიონებს შორის განსხვავებები უფრო მნიშვნელოვანია.

- 30 საქართველო თითქმის უნივერსალურ წვდომას უზრუნველყოფს დაწყებით და საშუალო ზოგად განათლებაზე, სადაც, საშუალო დონეზე, ბიჭებსა და გოგოებს შორის ძალიან მცირე განსხვავებები ვლინდება, თუმცა ზოგიერთ ქვეჯგუფში მნიშვნელოვანი უთანასწორობა არსებობს. იმ დედაბლების შვილებს შორის, ვისაც მხოლოდ დაწყებითი ან ქვედა საფეხურის საშუალო განათლება აქვთ მიღებული, 30%-ს ჰქონდა სწავლა შეწყვეტილი სკოლის ზედა საფეხურზე და ამ ჯგუფში ბიჭების რაოდენობა გოგოებისას მნიშვნელოვნად აღემატება. ეთნიკურად აზერბაიჯანელი გოგოების 39%-მდე სწავლას წყვეტს საშუალო სკოლის ზედა საფეხურზე, ეთნიკურად ქართველი გოგონების 6%-თან შედარებით. სკოლაში სიარულის შეწყვეტა საოჯახო სამუშაოებსა და ბავშვობის ასაკში ქორწინების მავნე პრაქტიკასთან არის დაკავშირებული. ეს ფენომენი ასევე არაპროპორციულად ახდენს ზეგავლენას ბოშათა თემის წარმომადგენელ გოგონებზეც.

ადრეული ასაკის (სკოლამდელი) განათლების და ზრუნვის სისტემა დეცენტრალიზებულია; მუნიციპალიტეტები პასუხისმგებელი არიან ეროვნული სტანდარტების განხორციელებაზე, რაც რეგიონებს შორის მნიშვნელოვან განსხვავებებს იწვევს. სახელმწიფო არ უზრუნველყოფს ადრეული ასაკის განათლებას და ზრუნვას ორ წლამდე ასაკის ბავშვებისთვის. სკოლამდელ განათლებაზე შეზღუდული წვდომა ბავშვთა სოციალური დაცვის სფეროში ძირითად ხარვეზად იქნა მიჩნეული¹⁶ და ეს ქალთა ეკონომიკური მონაწილეობისთვის მთავარ დამაბრკოლებელ ფაქტორს წარმოადგენს.

2021 წლიდან მოყოლებული, პროფესიული განათლების და გადამზადების (VET) სფეროში მნიშვნელოვანი სტრუქტურული და პოლიტიკური რეფორმები გატარდა, სადაც პროფესიული უნარების სააგენტო წამყვან როლს ასრულებდა. მაშინ, როცა მწვანე ტრანზიციას დასაქმების მნიშვნელოვანი შესაძლებლობების შექმნა შეუძლია სხვადასხვა სექტორში, როგორცაა ტრანსპორტი, ენერგოეფექტურობა, განახლებადი ენერგია და კლიმატგონივრული სოფლის მეურნეობა, საქართველოს შრომის ბაზარი ჯერ კიდევ არ არის მზად იმისათვის, რომ ამ შესაძლებლობებით ისარგებლოს და კერძო სექტორს სათანადოდ კვალიფიციური პერსონალი შესთავაზოს, რაც არსებულ და მოთხოვნილ უნარებს შორის დიდ შეუსაბამობას წარმოქმნის. მაგალითად, პროფესიული განათლების სისტემას უფრო მეტად უნდა შეეძლოს, რომ მუშაკები განახლებადი, მათ შორის, მზის და ქარის ენერგიის ახალ ბაზრებზე მოთხოვნილი უნარებით აღჭურვოს. ბოლოდროინდელმა შეფასებამ აჩვენა, რომ საქართველო კარგ შედეგებს აჩვენებს პროფესიული განათლების პროგრამების მიმზიდველობის და წვდომის კუთხით იმ ადამიანებისთვის, ვისაც სკოლიდან პროფესიულ განათლებაზე გადასვლა სურთ. თუმცა, ამგვარი წვდომა უფრო შეზღუდულია იმ დასაქმებული ზრდასრულებისთვის, ვინც

16 იუნისეფი, საქართველო, 2024: ბავშვთა სოციალური დაცვა საქართველოში: გამოწვევები და ხეკომენდაციები. ანალიტიკური ანგარიში.

საკუთარი უნარების განვითარებაზე ფიქრობს. ეს კი მიუთითებს, რომ საჭიროა პროფესიული განვითარების შესაძლებლობების და მთელი სიცოცხლის მანძილზე სწავლის გაძლიერება, როგორც უმუშევრობის, დასაქმებისა და გააქტიურების საკითხის გადაჭრაზე მიმართული ძალისხმევა.¹⁷ უმაღლესი განათლება ასევე საჭიროებს რეფორმას სასწავლო შედეგების გასაუმჯობესებლად, უნარების შეუსაბამობის შესამცირებლად და გრძელვადიანი ზრდის ხელშესაწყობად. შრომისუნარიანი მოსახლეობის დაახლოებით 35%-ს სრული უმაღლესი განათლება აქვს მიღებული, მაგრამ ბევრი მათგანი დაბალკვალიფიციურ სამუშაოზე მუშაობს. უმუშევართა 40%-ს უმაღლესი განათლების დიპლომი აქვს.

3.4. გენდერული თანასწორობა და ქალთა გაქვითვა

- 33 ბოლო წლებში მიღწეული თვალსაჩინო პროგრესის მიუხედავად, გენდერული უთანასწორობა კვლავ დაბრკოლებად რჩება საქართველოში მდგრადი და ინკლუზიური განვითარების გზაზე. გენდერული სტერეოტიპები ჯერ კიდევ ფესვგადგმულია საზოგადოებაში, ხოლო გენდერული ნორმები ისევ განმტკიცებულია ოჯახური სტრუქტურების, რელიგიური პრაქტიკისა და საზოგადოებრივი მოლოდინების მეშვეობით, რაც ქალთა ეკონომიკურ გაძლიერებას, საზოგადოებრივ ცხოვრებაში ჩართულობას და გადაწყვეტილების მიღების პროცესებში მონაწილეობას ზღუდავს. მაგალითად, ყოველი მეორე ადამიანი თვლის, რომ ოჯახში

საბოლოო სიტყვა მამაკაცებს უნდა ეთქმოდეს და რომ ბავშვზე ზრუნვა მხოლოდ დედის მოვალეობაა. მამაკაცებთან შედარებით, ქალები თითქმის ხუთჯერ მეტ დროს უთმობენ აუნაზღაურებელ საოჯახო და ზრუნვის სამუშაოებს, რის გამოც მათ ნაკლებად მიუწვდებათ ხელი განათლებაზე, გადამზადებასა და სამუშაო ადგილებზე. სოფლად ქალების 64% ეკონომიკურად არააქტიური მოსახლეობის კატეგორიაში ხვდება და მათ შორის ყველაზე დიდი განსხვავება 25-34 წლის ასაკობრივ ჯგუფზე მოდის. ყოველი მეხუთე ადამიანი მიიჩნევს, რომ მემკვიდრეობა მხოლოდ ვაჟს უნდა გადაეცეს.^{18,19} 2025 წლის თებერვალში რამდენიმე კანონიდან ტერმინი „გენდერი“ და „გენდერული თანასწორობა“ ამოიღეს, რომლებიც „ქალებსა და მამაკაცებს შორის თანასწორობით“ ჩაანაცვლეს. 2020 წელს პარლამენტის მიერ გენდერული კვოტირების მექანიზმის ამოქმედებით ქალთა მონაწილეობა გაუმჯობესდა, როცა 2020 წლის საპარლამენტო არჩევნების შემდეგ ქალი პარლამენტარების წილი 14%-დან 19%-მდე გაიზარდა, თუმცა ეს რიცხვი გლობალურ საშუალო მაჩვენებელზე (26.5%) დაბალი რჩება. ადგილობრივ თვითმმართველობაში ეს წილი 2017 წელს დაფიქსირებული 14%-დან 2021 წელს 24%-მდე გაიზარდა. გაეროს ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის კომიტეტის (CEDAW) მიერ მომზადებულ 2023 წლის ანგარიშში გაცემული იყო რეკომენდაცია, რომ საქართველოს დამატებითი კვოტირების მექანიზმები შემოეღო მმართველობის ყველა დონეზე და საზოგადოებრივი ცხოვრების სხვა სფეროებში.²⁰ თუმცა, 2024 წელს ეს კვოტები გაუქმდა.

17 ევროპის განათლების ფონდი (2023): *გუჩინის პირობების სისტემის მონიტორინგის ანგარიში: საქართველო*. <https://www.etf.europa.eu/en/TRP-Georgia-2023>.

18 გაეროს ქალთა ორგანიზაცია (2025): *გენდერული თანასწორობის მიმართ დამოკიდებულების კვლევა (GEAS) საქართველოში*. <https://georgia.unwomen.org/en/digital-library/publications/2025/03/gender-equality-attitudes-study-in-georgia>.

19 UNDP & UNFPA (2025): *კაცები, ქალები და გენდერული ურთიერთობები საქართველოში - საზოგადოების აღქმა და დამოკიდებულება*. 2024. <https://www.undp.org/georgia/publications/gender-equality-research-2024>.

20 იხილეთ „ა“ დანართი, სადაც CEDAW-ს შესაბამისი ანგარიშებია მითითებული.

- 34 საქართველოში ყოველ მეოთხე ქალს გამოუცდია სექსუალური შევიწროება ცხოვრების მანძილზე. CEDAW საქართველოს მოუწოდებს, რომ ამ პრობლემის მოსაგვარებლად გარკვეული ზომები მიიღოს. ბავშვობის ასაკში ქორწინების საზიანო პრაქტიკა კვლავ სერიოზულ შეშფოთებას იწვევს, თუმცა მისი პრევალენტობა 2018 წლის 14%-დან განახევრდა და 2024 წელს 7% შეადგინა. სახალხო დამცველის ბოლო ანგარიშში მოცემული რეკომენდაციის შესაბამისად, ამ პრაქტიკის სრულად აღმოსაფხვრელად კოორდინირებული ქმედებებია საჭირო.²¹ გარდა ამისა, ქალებისა და გოგონების მიმართ ძალადობა საქართველოში საკმაოდ არის გავრცელებული: 15-69 წლის ქალების 50% აცხადებს, რომ სიცოცხლეში ერთხელ მაინც გამოუცდია ძალადობა. ოთხიდან ერთს განუცდია ინტიმური პარტნიორის მხრიდან ძალადობა. დადებით მხარედ უნდა აღინიშნოს, რომ ინტიმური პარტნიორის მხრიდან ძალადობის მიმართ დამოკიდებულება შეიცვალა, რომლის მიზეზიც, ნაწილობრივ, ცნობიერების ამაღლების კამპანიები იყო.

3.5. ჩალიჩიისა და ეთნიკური კუთვნილების როლი

- 35 2018 წელს საქართველო ევროპაში მესამე ადგილზე აღმოჩნდა თვითშეფასებით განსაზღვრული რელიგიურობის ინდექსის მიხედვით. საქართველოს მართლმადიდებლური ეკლესია საზოგადოების მაღალი ნდობით სარგებლობს და მას მნიშვნელოვანი პოლიტიკური ძალაუფლების განხორციელება შეუძლია, განსაკუთრებით სახელმწიფოსთან მიღწეული კონსტიტუციური შეთანხმების საფუძველზე, თავისი ექსკლუზიური პოზიციიდან გამომდინარე. 2014 წლის აღწერის მონაცემებით, მოსახლეობის 86% ეთნიკური ქართველია და დაახლოებით 83% არის მართლმადიდებელი ქრისტიანი (აფხაზეთის და სამხრეთ ოსეთის გარდა). ყველაზე დიდი

ეროვნული უმცირესობებია აზერბაიჯანელები ქვემო ქართლში (6%) და სომხები სამცხე-ჯავახეთში (4.5%), ასევე მცირე ჯგუფების სახით არიან წარმოდგენილი ოსები, ქურთები (იეზიდები), ქისტები, აფხაზები, ბერძნები და ასირიელები, და კიდევ სხვა უფრო მცირე ჯგუფები. ლტოლვილები და მოქალაქეობის არმქონე პირები ეთნიკური უმცირესობების მსგავს ბარიერებს აწყდებიან და მათი ინტეგრაციის ყოვლისმომცველი პოლიტიკა არ არსებობს. რელიგიურ უმცირესობებს შორის არიან მუსლიმები ქვემო ქართლში, კახეთსა და აჭარაში (11%), სომხური სამოციქულო ეკლესიის მიმდევრები თბილისელ სომხებს შორის (3%) და უფრო მცირე აღმსარებლობები, როგორიცაა კათოლიკეები (მათ შორის, სომეხი კათოლიკეები ჯავახეთში), იეჰოვას მოწმეები, იეზიდები, პროტესტანტები და ებრაელები. 2022 წელს გაეროს რასობრივი დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტი საქართველოს მიერ გატარებულ რამდენიმე საკანონმდებლო, პოლიტიკურ და ინსტიტუციურ ღონისძიებას მიესალმა, რომელთა შორის აღსანიშნავია 2021 წელს მიღებული „სამოქალაქო თანასწორობის და ინტეგრაციის 10-წლიანი სტრატეგია“. თუმცა, კომიტეტმა ამავედროულად შეშფოთება გამოთქვა იმის გამო, რომ ეთნიკური უმცირესობების მიმართ არსებული ხანგრძლივი დისკრიმინაციული დამოკიდებულების შესახებ და განსაკუთრებით ხაზი გაუსვა ბოშა ბავშვების მოწყვლადობის გაზრდილ დონეს, განსაკუთრებით განათლებაზე წვდომის კუთხით (დამატებითი ინფორმაციისთვის იხილეთ „ა“ დანართი).

21 საქართველოს სახალხო დამცველი (2022): ადგილი / ბავშვობის ასაკში ქორწინების საზიანო პრაქტიკა საქართველოში - ახლებული გამოწვევები და გადაჭრის გზები. <https://ombudsman.ge/geo/spetsialuri-angarishebi>.

4. პეერთველობე
ინკლუზიური ზრდისა და
მდგრადი გენვითარებისთვის

4.1. ღეხენსტრალიზაცია, პოლარიზაცია და დემოკრატია

- 36 1990-იანი წლების მღელვარე პერიოდის გავლის შემდეგ, საქართველო გეგმიური ეკონომიკიდან საბაზრო ეკონომიკაზე გადავიდა, რა დროსაც მოხდა სიმდიდრის მაღალი დოზით კონცენტრაცია პრივატიზაციის სხვადასხვა სქემების მეშვეობით, ასევე ცენტრალიზებული პოლიტიკური ძალაუფლების დამყარება რამდენიმე ძალადობრივი კონფლიქტის შედეგად. ფისკალური და პოლიტიკური ძალაუფლება ცენტრალურ დონეზეა კონცენტრირებული თბილისში, ხოლო სოფლად მცხოვრები ბევრი თემი საარსებო საშუალებების თვალსაზრისით სახელმწიფოზეა დამოკიდებული, რაც ხაზს უსვამს, თუ რამდენად მნიშვნელოვანია მმართველობის დეცენტრალიზაციის საკითხის ჩართვა ქალაქსა და სოფელს შორის არსებული უთანასწორობის მოგვარებაში. დეცენტრალიზაციის დღის წესრიგის შესრულების და ადგილობრივი თვითმმართველობის გაძლიერების პროცესში, სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციები მნიშვნელოვანი დაინტერესებული მხარეები ხდებიან, რამდენადაც ისინი უზრუნველყოფენ სერვისების მიწოდებას და წარმომადგენლობის უზრუნველყოფას. ამას გარდა, ისინი ადგილობრივ დონეზე მოდარაჯის როლსაც ასრულებენ, რაც ანგარიშვალდებულების გაძლიერებას უწყობს ხელს ადგილობრივ დონეზე.
- 37 დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ, საქართველოში დემოკრატიული პრინციპების თანდათანობითი კონსოლიდაცია და დასავლელ პარტნიორებთან უფრო ღრმა ინტეგრაცია მოხდა, რისი სიმბოლური შედეგიც იყო ევროკავშირსა და ნატოში გაწევრიანების ამბიციის ასახვა კონსტიტუციაში, თუმცა ეს ტენდენცია 2024 წლის ბოლოს შეიცვალა, როცა საქართველოს ევროკავშირში

გაწევრიანების პროცესის შეჩერდა. პოლიტიკური პარტიები, როგორც წესი, ერთი ან რამდენიმე დომინანტი პირის გარშემო არიან ორგანიზებულნი, რის შედეგად ძალაუფლება მხოლოდ მცირე ელიტაშია კონცენტრირებული. პოლარიზაცია ბოლო წლებში უფრო გამძაფრდა, რასაც ხელი შეუწყო რუსეთის მიერ უკრაინაში შეჭრამ. ამას გარდა, პოლარიზაცია უფრო გამოიკვეთა საზოგადოების და ოჯახის დონეზე, სადაც ერთი მხარე ხაზს უსვამს საქართველოს ევროპულ იდენტობას, ხოლო მეორე უპირატესობას ტრადიციულ ღირებულებებს და სუვერენიტეტს ანიჭებს. პოლარიზება დემოკრატიული ინსტიტუტების მიზნობრივ ფუნქციონირებას აბრკოლებს და კონსენსუსის თუ კომპრომისის მიღწევას ართულებს, ასევე, სხვა მნიშვნელოვანი დებატების პოლიტიზებას ახდენს.

2024 წელს საქართველოში პირველად გაიმართა საპარლამენტო არჩევნები სრულად პროპორციული საარჩევნო სისტემით. არჩევნების ოფიციალური შედეგებით მმართველმა პარტიამ, „ქართულმა ოცნებამ“ ხმათა უმრავლესობით გამარჯვება მოიპოვა, თუმცა ოპოზიციამ ეს შედეგები არ მიიღო, ხოლო სამოქალაქო საზოგადოების ჯგუფებმა ამის თაობაზე არაერთი საჩივარი შეიტანეს. ეუთოს საარჩევნო სადამკვირვებლო მისიამ აღნიშნა, რომ არჩევნები კარგად იყო ადმინისტრირებული, თუმცა „ჩატარდა დამკვიდრებული პოლარიზაციის ფონზე“, და იყო „ცნობები ამომრჩეველთა ზეწოლის შესახებ“²². 2024 წლის ბოლოს განცხადება გაკეთდა ევროკავშირში გაწევრიანების თაობაზე მოლაპარაკებების შეჩერების შესახებ, რაც მასობრივი დემონსტრაციების და საპროტესტო აქციების კატალიზატორი გახდა ქვეყნის მასშტაბით. თავდაპირველად, დემონსტრაციებს სამართალდამცავი ორგანოების მხრიდან მკაცრი რეაგირება მოჰყვა, რამაც საზოგადოების აღშფოთება გამოიწვია

38

22 ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისი (2024) საქართველო. 2024 წლის 26 ოქტომბრის საპარლამენტო არჩევნები. ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისის საარჩევნო სადამკვირვებლო მისიის საბოლოო ანგარიში. <https://www.osce.org/odihr/elections/georgia/584029>.

და ეჭვები გააჩნია ადამიანის უფლებების დარღვევის შესახებ.²³ ოპოზიციამ ახალ პარლამენტს ბოიკოტი გამოუცხადა და ამჟამად ახალი არჩევნების გამართვას მოითხოვს.

- 39 2024 წლიდან მოყოლებული, საქართველოში რამდენიმე ახალი კანონი მიიღეს, რომლებსაც ფართომასშტაბიანი საპროტესტო აქციები მოჰყვა და შეშფოთება გამოიწვია საქართველოში ადამიანის უფლებების დარღვევის და სამოქალაქო სივრცისთვის პოტენციური უარყოფითი შედეგების შესახებ. ესენია: კანონი „უცხოური გავლენის გამჭვირვალობის შესახებ“, კანონი „ოჯახური ღირებულებებისა და არასრულწლოვანის დაცვის შესახებ“, კანონი „შეკრებებისა და მანიფესტაციების შესახებ“, კანონი „უცხოეთის აგენტების რეგისტრაციის აქტი“ (FARA), კანონი „გრანტების შესახებ“ და სხვ. ამ საკანონმდებლო პროცესებში სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებთან კონსულტაციები შეზღუდული იყო. 2025 წლის პირველ თვეებში დამატებითი საკანონმდებლო ცვლილებები იქნა მიღებული, რაც კიდევ უფრო ამცირებს სამოქალაქო საზოგადოების სივრცეს და მათ წვლილს საჯარო გადაწყვეტილების მიღების პროცესებში.

4.2. მმართველობა ინკლუზიის და ადამიანის უფლებების საკითხებში

- 40 „საქართველოს ადამიანის უფლებათა დაცვის ეროვნული სტრატეგია“ (2022-2030 წლებისთვის) ეროვნულ დონეზე ადამიანის უფლებების დაცვის და წარმოჩენის მიზნით საერთო

ძალისხმევის განსახორციელებლად მთავარ საგანს და მიმართულებას განსაზღვრავს. ზოგადად, საქართველო ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო მექანიზმებთან, მათ შორის გაეროს ინსტრუმენტებთან თანამშრომლობდა ხოლმე. 2010 წელს საქართველომ გაეროს ადამიანის უფლებათა საბჭოს სპეციალური პროცედურების მანდატის მფლობელებს მუდმივი მოწვევა გაუგზავნა. 2021 წლის იანვარში, უნივერსალური პერიოდული მიმოხილვის მესამე ციკლის დროს, საქართველომ რამდენიმე რეკომენდაცია მიიღო, რომელთა შორის იყო გაეროს შესაბამის სახელშეკრულებო ორგანოებში ვადაგადაცელებული ანგარიშების წარდგენისთვის მუშაობის გაგრძელება და ყველა საჭირო ადამიანური, ტექნიკური და ფინანსური რესურსის გამოყოფა იმ ინსტიტუტებისთვის, რომლებიც „დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ“ კანონის განხორციელების მონიტორინგზე არიან პასუხისმგებელნი. გაეროს ადამიანის უფლებათა დაცვის სხვადასხვა მექანიზმის ფარგლებში საქართველოს მიერ აღებული ვალდებულებების მიმოხილვა მოცემულია „ა“ დანართში.

საქართველოში ბევრი რეფორმა გატარდა, რომელთა მიზანი იყო სამართლებრივი ინსტიტუტების გაძლიერება, გამჭვირვალობის გაუმჯობესება, კორუფციასთან ბრძოლა და სასამართლო სისტემის დამოუკიდებლობის ამაღლება. იურიდიული დახმარების სერვისების მეშვეობით მართლმსაჯულებაზე წვდომა გაუმჯობესდა, თუმცა უთანასწორობა კვლავ არსებობს, განსაკუთრებით სოფლად. სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სისტემა კრიტიკის ქარცეცხლში მოექცა სამართლიანი სასამართლოს და ბრალდებულების მიმართ მოპყრობის გამო. რეფორმები მიზანი იყო არსებული პრაქტიკის შესაბამისობის უზრუნველყოფა ევროკავშირის სტანდარტებთან,

41

23 გაეროს ადამიანის უფლებათა უმაღლესი კომისიის ოფისი (OHCHR) (2024): საქართველო: გაეხოს ექსპედიტი მიმდინარე საპროტესტო აქციების ფონზე ადამიანის უფლებების ფართომასშტაბიანი დარღვევების გამო შეშფოთებას გამოხატავს. <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2024/12/georgia-un-ex-perts-concerned-widespread-human-rights-violations-amid-ongoing>.

თუმცა პროცესი ბოლომდე ეფექტური არ ყოფილა. გაეროს ადამიანის უფლებათა კომიტეტმა ასევე გამოხატა შეშფოთება ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსში დაცვის მხრივ არსებული მუდმივი ხარვეზის გამო, აღნიშნა რა, რომ ადმინისტრაციული წესით დაკავებული პირებისთვის დაცვის არასაკმარისი მექანიზმები იყო გარანტირებული, მათ შორის: ადვოკატის მომსახურების მყისიერად მიღების და მოსამართლის წინაშე დროულად წარდგენის უფლება, მტკიცების სტანდარტების შესახებ სიცხადის ნაკლებობა, რის გამოც მტკიცების ტვირთი ხშირად დაკავებულებზე გადადიოდა, ასევე, დაკავების შესახებ გადაწყვეტილებების გასაჩივრების მნიშვნელოვანი უფლების არარსებობა.

- 42 საერთაშორისო განვითარების პარტნიორების დახმარებით გენდერული ზეგავლენის შეფასების (GIA) მეთოდოლოგია ინერგება და საცდელ რეჟიმში ხორციელდება. 2022 წელს პარლამენტმა კანონში „ნორმატიული აქტების შესახებ“ საკანონმდებლო ცვლილებები შეიტანა, რომლითაც „გენდერული ზეგავლენის შეფასება“ კანონშემოქმედებითი ციკლის ნაწილად იქნა შემოღებული, თუმცა ეს სავალდებულო არ გამხდარა. საჯარო მმართველობის რეფორმის (PAR) 2023-2026 წლების სტრატეგიაში ერთიანი სახით არის წარმოდგენილი სხვადასხვა ვალდებულება, რაც პეკინის მოქმედებათა პლატფორმის ფარგლებში იქნა აღებული საჯარო სამსახურში ქალთა ლიდერობის ხელშეწყობასა და დაგეგმვის პროცესში გენდერული ანალიზის ინტეგრირებასთან დაკავშირებით. 2024 წლის აპრილში საარჩევნო კოდექსში საკანონმდებლო ცვლილებები მიიღეს, რითაც საპარლამენტო და მუნიციპალურ არჩევნებში 2020 წლის „გენდერული კვოტების რეფორმით“ შემოღებული გენდერული კვოტები გაუქმდა. ჯერ კიდევ უცნობია, თუ რა ზეგავლენას მოახდენს მმართველობაში გენდერულ მეინსტრიმინგზე ის ინიციატივა, რომელიც 2025 წლის დასაწყისში მიიღეს საქართველოს კანონმდებლობიდან ტერმინი „გენდერის“ ამოღების თაობაზე (იხილეთ ნაწილი 3.4).

4.3. გალაუქრელი კონსულიქტი და მისი შედეგები

1990-იანი წლების დასაწყისში, შემდეგ კი 2008 წელს მომხდარი შეიარაღებული კონფლიქტების შედეგად, საქართველომ აფხაზეთსა და სამხრეთ ოსეთზე ეფექტური კონტროლი დაკარგა. მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობა კვლავ ფართოდ არის აღიარებული საერთაშორისო საზოგადოების მიერ, 2008 წელს მოსკოვის მიერ ამ ტერიტორიული ერთეულების დამოუკიდებელ სახელმწიფოებად გამოცხადებამ და რუსული ჯარების განლაგებამ სიტუაცია კიდევ უფრო დაძაბა. 1992-1993 წლებში მიმდინარე ომის დროს აფხაზეთიდან დაახლოებით 250,000 ეთნიკური ქართველი, ხოლო სამხრეთ ოსეთიდან 10,000-ზე მეტი ადამიანი გამოაძევეს 2008 წლის ომის შედეგად. ვინაიდან იძულებით გადაადგილებული პირის სტატუსის მიღება მემკვიდრეობით ხდება, ამჟამად იძულებით გადაადგილებულ პირთა რაოდენობა დაახლოებით 292,000 ადამიანს შეადგენს, რაც მოსახლეობის თითქმის 8 პროცენტს შეადგენს. საქართველოს კანონმდებლობა ამ ორ რეგიონს რუსეთის მიერ ოკუპირებულად განსაზღვრავს და საქართველოს პოლიტიკა მხოლოდ ერთ, საქართველო-რუსეთის კონფლიქტს აღიარებს და არა ორ ცალკეულ ქართულ-აფხაზურ ან ქართულ-სამხრეთ ოსურ კონფლიქტს. ამის საპირისპიროდ, აფხაზეთი და სამხრეთ ოსეთი აღნიშნულ კონფლიქტებს საქართველოს სახელმწიფოსთან თვითგამორკვევის მისწრაფებებთან დაკავშირებულ დაპირისპირებად მიიჩნევენ. ეს წინააღმდეგობა იმის თაობაზე, თუ ვინ ვისთან არის კონფლიქტში, მეორე მხრივ კი დამაჯერებელი უსაფრთხოების გარანტიების მოძიების შეუძლებლობა ყველა დაინტერესებული მხარისთვის, ასევე ისტორიის და იდენტობის ღრმად ფესვგადგმული მემკვიდრეობა, ერთად აღებული, კონფლიქტის მოგვარებას შეუძლებელს ხდის.

გაერთიანებული ერების ორგანიზაციაში საქართველოს განვითარების პერიოდიდან მოყოლებული, გაერო სამშვიდობო, სამედიაციო და ჰუმანიტარულ რეაგირებას ახორციელებს, მათ შორის გაეროს დამკვირვებელთა მისიის (UNOMIG) მეშვეობით, რომელიც,

როგორც სამხედრო სადამკვირვებლო მისია, ფუნქციონირებდა 2009 წლამდე აფხაზეთში. იმავე პერიოდში, ეუთოს მისიას სამხრეთ ოსეთის კონფლიქტის ზონაში არსებულ სიტუაციაზე დაკვირვება დაევალა. 2008 წლის 12 აგვისტოს ექვსპუნქტიანი გეგმისა და 2008 წლის 8 სექტემბრის განხორციელების ზომების საფუძველზე ახალი მექანიზმები შეიქმნა, რომლებიც შეთანხმებული იყო საქართველოსა და რუსეთს შორის ევროკავშირის სადამკვირვებლო მისიის (EUMM) და ჟენევის საერთაშორისო მოლაპარაკებების (GID) სახით. 2009 წლის თებერვალში ერთხმად მიღებულ 1866-ე რეზოლუციაში, გაეროს უშიშროების საბჭო დისკუსიების დაწყებას მიესალმა და გენერალურ მდივანს პროცესის მხარდაჭერა სთხოვა.

- 45 კონფლიქტის მოუგვარებლობის პირობებში, კონფლიქტის ტრანსფორმაცია და საზოგადოებაში ნდობის აღდგენაზე მიმართული ძალისხმევა მთავარი ამოცანა გახდა როგორც საქართველოს მთავრობისთვის, ასევე სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებისა და საერთაშორისო ორგანიზაციებისთვის. ამ ტერიტორიების მიმართ საქართველოს პოლიტიკა შეიძლება შეჯამებული იქნას როგორც ჩართულობა არაღიარების პირობებში. საქართველოს მთავრობამ სხვადასხვა ძალისხმევა გასწია ადმინისტრაციული საზღვრის გასწვრივ მცხოვრებ ხალხთან ურთიერთობის გასააქტიურებლად, აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის მაცხოვრებლებისთვის სერვისების მიწოდების და მხარდაჭერის გზით. ეს ძალისხმევა მნიშვნელოვანი იყო, თუმცა, კონფლიქტის დინამიკაში რაიმე ფუნდამენტური ცვლილება არ გამოუწვევია. დროთა განმავლობაში, კონფლიქტით გაყოფილი თემების საერთო ისტორიასთან დაკავშირებული კოლექტიური მეხსიერება მცირდება. ამავდროულად, 2023 წელს ჩატარებულმა კვლევამ აჩვენა, რომ იძულებით გადაადგილებული ქალების მხოლოდ 24%-ს ჰქონდა

ინფორმაცია კონფლიქტის ტრანსფორმაციისა და სამშვიდობო ინიციატივების შესახებ, ხოლო ბევრი მათგანი ამ პროცესებში ჩართული ჯგუფების მიმართ ნდობას არ გამოხატავდა. კვლევაში მონაწილე ადამიანები თანაბარწილად აღნიშნავდნენ, რომ იძულებით გადაადგილებულ ქალებს იშვიათად ეკითხებიან აზრს კონფლიქტის ტრანსფორმაციასთან დაკავშირებით.²⁴

ფართო გაგებით, საქართველოში მცხოვრები ყველა ადამიანი პირდაპირ ზარალდება მოუგვარებელი კონფლიქტის გამო. უფრო ვიწრო გაგებით, კონფლიქტით ყველაზე პირდაპირ დაზარალებულ თემებს შორისაა 1) აფხაზეთსა და სამხრეთ ოსეთში მცხოვრები მოსახლეობა, 2) თბილისის მიერ ადმინისტრირებულ ტერიტორიაზე მცხოვრები იძულებით გადაადგილებული პირები და 3) აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის მიმდებარედ, თბილისის მიერ ადმინისტრირებულ ტერიტორიაზე მცხოვრები თემები. აღნიშნული მოსახლეობა სხვადასხვა სახის ჰუმანიტარულ და განვითარებასთან დაკავშირებულ სერვისებს იღებს მთავრობისგან, საერთაშორისო ორგანიზაციებისგან, ასევე ადგილობრივი და საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციებისგან. გაეროს და რამდენიმე საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციას შეუძლია შესვლა და მოქმედება აფხაზეთში, მაგრამ არა სამხრეთ ოსეთში. გაეროს ლტოლვილთა უმაღლეს კომისარიატს (UNHCR) განსაკუთრებული როლი აკისრია აღმოსავლეთ აფხაზეთში მცხოვრები ქართული თემის ჰუმანიტარული და სოციალური უზრუნველყოფის საქმეში.

46

24 გაეროს ქალთა ორგანიზაცია (2023). *იძულებით გადაადგილებული ქალების აღქმებისა და დამოკიდებულებების კვლევა კონფლიქტის გიანსფორმაციაზე, შეჩივებასა და მშვიდობის მშენებლობაზე*.

5. გზენა და სემართლიანი
ტრანზიციე ინკლუზიური
ზრდის უზუნველსაყოფად

5.1. ნახშირბადის ნეიტრალიზაცია, განახლებადი ენერგია და სირქულარობა

47 საქართველომ გრძელვადიანი მიზანი დაისახა, რომ 2050 წლისთვის ნახშირბადის ნეიტრალიტეტს მიაღწევს, „ევროპის მწვანე შეთანხმების“ შესაბამისად. ამასთან დაკავშირებით სხვადასხვა გამოწვევა არსებობს, როგორიცაა: განხორციელება, კლიმატის დაფინანსებაზე წვდომა, შესაძლებლობების გაძლიერება და უნარების გადაცემა; სტრატეგია საერთაშორისო მხარდაჭერაზე დამოკიდებული. „პარიზის შეთანხმების“ ფარგლებში განახლებული „ეროვნულ დონეზე განსაზღვრული წვლილი“ 2025 წელს გამოქვეყნდება. მნიშვნელოვან ეტაპად განიხილება „სათბურის გაზების ინვენტარიზაცია“ 2018-2022 წლებისთვის. ვალდებულებების, პოლიტიკის, მონაცემების და სამიზნეების ყოვლისმომცველი მიმოხილვა „გაეროს კლიმატის ცვლილების ჩარჩო კონვენციის“ (UNFCCC) სამდივნოსთვის მომზადებულ პირველ ორწლიურ გამჭვირვალობის ანგარიშშია წარმოდგენილი, რომელიც 2024 წელს გამოქვეყნდება. „გრძელვადიანი დაბალემისიანი განვითარების სტრატეგიის“ მიხედვით, 2050 წლამდე საჭირო ინვესტიციების საერთო რაოდენობა 50 მილიარდ დოლარად არის შეფასებული, რაც 200,000 ახალი სამუშაო ადგილის შექმნის პოტენციალს ქმნის. კვალიფიციური ტექნიკური პერსონალის დეფიციტი, ასევე, გადამზადების და სერტიფიცირების არასაკმარისი სისტემა ერთდროულად შემაფერხებელ ბარიერად და ასევე პრიორიტეტულ სფეროდ იქნა მიჩნეული პროფესიული განათლებისა და გადამზადებისთვის, როგორც ეს ზემოთ იყო განხილული. 2022 წელს ენერგეტიკის სექტორი, ენერგიის გენერაციის და გადაცემის, სატრანსპორტო და სამშენებლო სექტორების ჩათვლით, საქართველოს სათბურის გაზების მთლიანი ემისიების დაახლოებით 65%-

ს შეადგენდა. საქართველოს მნიშვნელოვანი პოტენციალი აქვს, რომ თავისი დიდი ტყეების ნახშირბადის შთანთქმის შესაძლებლობა გაზარდოს. ჰიდროელექტროენერგიის გაფართოება ნახშირბადის ნეიტრალიტეტის სტრატეგიის ცენტრალურ ნაწილს წარმოადგენს, მაგრამ ეს ადგილობრივ თემებთან ჩართულობას მოითხოვს ორჰუსის კონვენციის შესაბამისად (დანართი „ბ“), რადგან საქართველოს უკვე აქვს იმის გამოცდილება, თუ როგორ ეწინააღმდეგებოდა ადგილობრივი მოსახლეობა ახალი ჰიდროენერგეტიკული პროექტების განხორციელებას.

საქართველომ მნიშვნელოვანი პროგრესი აჩვენა ენერგეტიკის სფეროში ევროკავშირის რეგულაციებთან თავისი საკანონმდებლო ჩარჩოს ჰარმონიზაციის კუთხით. მან ასევე ორმხრივი შეთანხმებები გააფორმა ემისიების ვაჭრობის შესახებ შვეიცარიასა და იაპონიასთან, ახლა კი მოლაპარაკებები მიმდინარეობს სამხრეთ კორეასთან. კანონმდებლობა ევროპის „შენობების ენერგოეფექტურობის დირექტივას“ შეესაბამება, რომელიც მოითხოვს, რომ 2022 წლის შემდეგ აშენებული ყველა შენობა ენერგოეფექტურობის მინიმალურ შესრულების უნდა აკმაყოფილებდეს. ელექტრომობილებზე გადასვლის ხელშეწყობის მიზნით, სტრატეგია მთელ რიგ ღონისძიებებს ითვალისწინებს, როგორიცაა რეგულირება, საგადასახადო შეღავათები, სუბსიდიები და გრანტები მომხმარებლების ნახალისების მიზნით. საქართველომ გაზის – ე.წ. სოციალური გაზის“ ფასების სუბსიდირება მოახდინა ოჯახებისა და გაზზე მომუშავე საენერგო ობიექტებისთვის, რაც აზერბაიჯანიდან ევროპაში გაზის მიწოდების მიზნით სამხრეთ კავკასიაზე გამავალი გაზსადენით გათვალისწინებული პირობებით გახდა შესაძლებელი.

სოფლად მცხოვრები მრავალი ოჯახი არამდგრადი სახით მოპოვებულ შემაზება დამოკიდებული. მაშინ, როცა შეშის მნიშვნელობა ბოლო წლების განმავლობაში შემცირდა, 2019 წელს მასზე ენერგიის

მოხმარების საერთო რაოდენობის 5% მოდიოდა.²⁵ თუმცა, სავარაუდოდ, საქართველოს სოფლებში მცხოვრები ოჯახების 80% გათბობისა და საჭმლის მომზადებისთვის მაინც შეშაზეა დამოკიდებული, რაშიც ისინი თავიანთი შემოსავლის 30%-მდე ხარჯავენ და, ამავდროულად, შენობის შიდა ჰაერის დაბინძურების საშიშ ზემოქმედებას განიცდიან.

- 50 ნარჩენების მართვის გაუმჯობესება და ცირკულარობის გაძლიერება ძირითად პოლიტიკურ დოკუმენტებში ერთ-ერთ მიზნად არის მოხსენიებული. ახლო წარსულში „ცირკულარული ეკონომიკაზე გადასვლის ეროვნული გზამკვლევი“ შემუშავდა. შესაძლებელია ქართული ღირებულებათა ჯაჭვების გაძლიერება ეკოლოგიური და ცირკულარული პრაქტიკის ხელშეწყობით, რომლის მეშვეობითაც კომპანიები საერთაშორისო ბაზრებზე უფრო კონკურენტუნარიანები გახდებიან. 2020 წელს საქართველოში პლასტმასას 93% ნარჩენებად იყრებოდა. ამ გამოწვევის გადასაჭრელად კი საჭიროა ინვესტიციების ჩადება ნარჩენების მართვის ინფრასტრუქტურაში, მთავრობის უფრო ძლიერი მხარდაჭერა, ცირკულარულ სექტორში სტარტაპების და კერძო ინვესტიციებისთვის უფრო ხელსაყრელი გარემოს შექმნა, კომპანიებსა და მომხმარებლებს შორის ცირკულარობის შესახებ ცნობიერების ამაღლება და მათი წახალისება.

5.2. მეღებო, კასტროფების რისკის შემცირება და კლიმატის სვლილასთან ადაპტაცია

საქართველომ კატასტროფების რისკის შემცირების სისტემის რეფორმირების მხრივ მნიშვნელოვან პროგრესს მიაღწია სხვადასხვა ღონისძიების განხორციელებით, როგორიცაა ბუნებრივი და კლიმატთან დაკავშირებული საფრთხეების მონიტორინგის, მოდელირების და რუკების შედგენის გააქტიურება, კლიმატის მონაცემების და პროგნოზირების გამოყენების გაუმჯობესება და ადრეული გაფრთხილების სისტემების შექმნა. მნიშვნელოვანი ინვესტიციები ჩაიდო ინფრასტრუქტურაში, წყალდიდობისგან დაცვის სტრუქტურებსა და ცნობიერების ამაღლებაში. ამის მიუხედავად, სისტემის შემდგომი განვითარებისთვის ჯერ კიდევ ბევრი სამუშაო დარჩენილი. „ადაპტაციის ეროვნული გეგმის“ შემუშავების პროცესი დაწყებულია. კატასტროფების მართვის საკითხზე ეროვნული ხედვა ასევე ამჟამად განხილვის პროცესშია და მთავარი აქცენტი ადაპტაციასა და პრევენციაზე კეთდება.

51

25 ენერგეტიკის საერთაშორისო სააგენტო (IEA) (2023): საქართველოს ენერგეტიკული პროფილი, <https://www.iea.org/reports/georgia-energy-profile/overview>.

52 საუკუნის მიწურულისთვის პროგნოზირებულია, რომ საშუალო ტემპერატურა საქართველოში პრეინდუსტრიულ დონესთან შედარებით 1.4°C-დან 4.9°C-მდე გაიზრდება.²⁶ ქვეყანაში ხშირია გარემოსდაცვითი და კლიმატით გამოწვეული კატასტროფები, როგორიცაა წყალდიდობა, ზვავი, მიწისძვრა, მეწყერი, სეტყვა, ძლიერი წვიმა და ღვარცოფი. ეს რისკები ძალიან კომპლექსურ და სხვადასხვა სახის ზემოქმედებას განაპირობებს. კავკასიის რეგიონში მყინვარები განსაკუთრებით მგრძნობიარეა დამატებითი დათბობის მიმართ და სწრაფად იკლებს. ეს კი, სავარაუდოდ, ზეგავლენას მოახდენს ჰიდროლოგიაზე, ამას გარდა, წყალდიდობის რისკებს გაზრდის, ეკოსისტემებს შეცვლის და საარსებო წყაროებს, ინფრასტრუქტურასა და ეკონომიკურ საქმიანობას საფრთხეს შეუქმნის. მაღალმთიანი რეგიონები უფრო სწრაფად თბება, ვიდრე დაბლობები, ხოლო მთაში მცხოვრები მოსახლეობა, როგორც წესი, იზოლირებული ხდება ეკონომიკური განვითარების შეზღუდული შესაძლებლობების და არასაკმარისი ინფრასტრუქტურის გამო. მცირე მეურნეობაში ჩართული ქალები, განსაკუთრებით ხანდაზმულები, უფრო მეტად არიან მოწყვლადები კლიმატის ცვლილების ზემოქმედების მიმართ.

53 მოძველებული წყალმომარაგების სისტემები სტიქიური უბედურებების რისკს ზრდის. სოფლის მეურნეობის სფეროსთვის ადრეული გაფრთხილების სისტემები ჯერ კიდევ არ არის კარგად განვითარებული, ხოლო სასოფლო-სამეურნეო დაზღვევის სექტორი სუსტია. საგანგებო სიტუაციებში სოციალური დაცვის როლი კანონმდებლობაში მკაფიოდ არ არის განსაზღვრული. შოკებზე რეაგირების მხრივ არსებული სისტემის შესაძლებლობები შეზღუდულია და არასაკმარისია იმისათვის, რომ ახალი ბენეფიციარები დაიმატოს, სოციალური დაცვა ადრეული

გაფრთხილების სისტემებთან დააკავშიროს, ან მუნიციპალიტეტები ჩართოს როგორც პირველი მორეაგირეები შედარებით მცირე მასშტაბის საფრთხეების განვითარებისას.²⁷

5.3. გუნებრივი რესურსები, გარემოს დაცვა და ბიომრავალფეროვნება

საქართველოს გეოგრაფია მრავალფეროვნებით გამოირჩევა და მასში მრავლად არის წარმოდგენილი მთები, ველები, მყინვარები, ჭაობები, ნახევარუდაბნოები, ტბები და მდინარეები. ტერიტორიის ნახევარზე მეტი ზღვის დონიდან 1,000 მეტრზე მაღლა მდებარეობს. ტყეები დომინანტურ ეკოსისტემას ქმნიან და მათში ბევრია ხის ენდემური და უნიკალური სახეობები, ასევე, ხელუხლებელი ტყეები ევროპის მასშტაბით. საქართველო გლობალური ბიომრავალფეროვნების თვალსაზრისით ცხელ წერტილს წარმოადგენს, სადაც 5,600-ზე მეტი სახეობის ცხოველი ბინადრობს და 4,300 ჭურჭლოვანი მცენარე ხარობს, რომელთაგან ბევრი ენდემურია. თუმცა, ენდემური მცენარეების დაახლოებით 60%-ს საფრთხე ემუქრება ჰაბიტატების დაკარგვის, დაბინძურების და ზედმეტი ექსპლუატაციის გამო. ამ საკითხზე რეაგირების მიზნით, საქართველომ დაცული ტერიტორიები გააფართოვა, რაც ახლა ქვეყნის საერთო ტერიტორიის 13%-ზე მეტს შეადგენს და 2030 წლისთვის ამ არეალის 30%-მდე გაზრდა არის გამიზნული. კოლხეთის ტროპიკული ტყეები და ჭარბტენიანი ნიადაგები იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლად აღიარეს 2021 წელს. 2020 წელს ბიომრავალფეროვნების მონიტორინგის ეროვნული სისტემა ამოქმედდა. საქართველომ ასევე გაზარდა კონსერვაციის დაფინანსება 2019 წლის „ბიომრავალფეროვნების დაფინანსების გეგმის“ ფარგლებში.

54

26 მსოფლიო ბანკის ჯგუფი და აზიის განვითარების ბანკები (2021) ქვეყნის პიოფიდი კლიმატის რისკის მიმართ: საქართველო.

27 იუნესკო, საქართველო (2024): ბავშვთა სოციალური დაცვა საქართველოში: გამოწვევები და რეკომენდაციები. ანალიტიკური ანგარიში.

55 საქართველო ასევე მდიდარია მტკნარი წყლით, მაგრამ წყლის მოხმარების ეფექტურობა შედარებით დაბალია მოძველებული ინფრასტრუქტურის გამო. სარწყავი და სასმელი წყლის დანაკარგები 30-50%-ს აღწევს. ურბანულ ტერიტორიებზე, მოსახლეობის 92% წყალს მაგისტრალიდან იღებს, სოფლად კი ეს მაჩვენებელი 64%-ია. წყალარინების სისტემების წილი ქალაქში 84%-ია, ხოლო სოფლად – მხოლოდ 20%. მდინარის სააუზო მართვის პრაქტიკა კანონმდებლობაში 2023 წელს აისახა. საქართველოს მდინარეები ძირითადად მყინვარული წყლებით იკვებება, თუმცა, ბოლო ხუთი ათწლეულის განმავლობაში მყინვარების რაოდენობა 541-დან 383-მდე შემცირდა, რაც, სავარაუდოდ, მომდევნო ათწლეულებში წყლის ხარჯის ზრდას, ხოლო მყინვარების გაქრობის შემდეგ კი მის შემცირებას გამოიწვევს. საქართველოს ვალდებულება აქვს აღებული, რომ წყლის შესახებ კანონმდებლობის ჰარმონიზებას მოახდენს ევროკავშირის საკანონმდებლო ჩარჩოსთან და წყლის შესახებ ახალი კანონიც ძალაში შევა 2026 წლიდან. 2020 წელს ახალი ტყის კოდექსი იქნა მიღებული.

56 საქართველოსთვის მნიშვნელოვან პრობლემას წარმოადგენს ჰაერის დაბინძურება, რაც ავტომობილების გამონაბოლქვით, მოძველებული ინფრასტრუქტურით, სამრეწველო დამაბინძურებლებით, საწვავის დაბალი ხარისხით, საყოფაცხოვრებო მიზნებით შეშის მოხმარებით, სამშენებლო საქმიანობით და საჰარის, ცენტრალური აზიისა და არაბეთის ნახევარკუნძულის უდაბნოებიდან წამოსული მტვრით არის გამოწვეული. იმ ადგილების უმეტესობაში, სადაც ჰაერის ხარისხი იზომება, ყველაზე მავნე დამაბინძურებლის – მყარი ნაწილაკების – კონცენტრაცია ჰაერის ხარისხის დადგენილ ზღვარს სისტემატურად აღემატება. ახალი კანონი „სამრეწველო ემისიების შესახებ“ დამაბინძურებელი სამრეწველო საქმიანობიდან ემისიების პრევენციას, შემცირებას და კონტროლს ისახავს მიზნად.

პესტიციდების მოხმარება უფრო დაბალია, ვიდრე 2000-იანი წლების დასაწყისში, მაგრამ 2015 წლიდან კვლავ მზარდი ტენდენციით ხასიათდება და მისი მოხმარება რეგიონის სხვა ქვეყნებთან შედარებით უფრო მაღალია.²⁸ პესტიციდებისა და სასუქების მართვასთან დაკავშირებული მარეგულირებელი ნორმები არასაკმარისია, ხოლო აგროქიმიკატების გამოყენების მონიტორინგის და რეგულირების მხრივ ხარვეზები არსებობს, რაც ნიადაგის და წყლის დაბინძურებას იწვევს.

57

28 გაეროს გარემოსდაცვითი პროგრამა (2024): კავკასიის გახეიმოსდაცვითი პეისპექტივები. მეოხე გამოცემა.

6. ღაუონანსება და პარსნიორობა

2013-2022 წლების განმავლობაში საქართველოსთვის ერთ სულ მოსახლეზე გაცემული წმინდა ოფიციალური განვითარების დახმარება (ODA) წლიურად საშუალოდ 157 აშშ დოლარს შეადგენდა, რაც თითქმის 25-ჯერ აღემატება საშუალოზე მაღალი შემოსავლის მქონე ქვეყნების საშუალო მაჩვენებელს და სამჯერ მეტია, ვიდრე ევროპის და ცენტრალური აზიის მსგავსი ქვეყნების საშუალო მაჩვენებლები. მთლიან ეროვნულ შემოსავალთან მიმართებით, ODA-ს წილი საშუალოდ GNI-ის 3.5%-ს შეადგენდა იმავე პერიოდში იმ ფონზე, როცა რეგიონის სხვა მსგავს ქვეყნებში ეს მაჩვენებელი მხოლოდ 0.8%, ხოლო საშუალოზე მაღალი შემოსავლების მქონე ქვეყნებში – 0.1% იყო. ვინაიდან მსხვილმა დონორებმა განაცხადეს, რომ საქართველოსთვის დახმარების შეჩერებას ან შემცირებას აპირებენ, სავარაუდოდ, დაფინანსების ეს ნაკადი, განსაკუთრებით კი ე.წ. მკაცრად განსაზღვრული მიზნობრივი დაფინანსება შემცირდება, რომელიც ტრადიციულად გაეროს პროგრამების მნიშვნელოვან წილს შეადგენდა და რამაც შეიძლება უფრო ფრაგმენტული მიდგომის დამკვიდრებას შეუწყოს ხელი. ეს ხდება ODA-ს გლობალური შემცირების ტენდენციის ფონზე, რადგან მსხვილმა დონორებმა ახალი პრიორიტეტების შესახებ გააკეთეს განაცხადი.²⁹ ამასობაში, საქართველოს საგარეო სახელმწიფო ვალის დაახლოებით 75%, რომელიც 2025 წლის გაზაფხულზე დაახლოებით 8.5 მილიარდ აშშ დოლარს (მშპ-ს 25%) შეადგენდა, საერთაშორისო ფინანსური ინსტიტუტების (IFI) მიერ იყო უზრუნველყოფილი, რომელთა შორის განსაკუთრებით აღსანიშნავია აზიის განვითარების ბანკი, მსოფლიო ბანკის ჯგუფი და ევროპის საინვესტიციო ბანკი. ამავდროულად, ძლიერმა ეკონომიკურმა ზრდამ მნიშვნელოვნად გააფართოვა საქართველოს მთავრობისთვის, ასევე კერძო სექტორისთვის ხელმისაწვდომი ფისკალური რესურსები, რაც შესაძლებლობებს ქმნის პარტნიორობის ახალი ფორმების დამყარებისა და ინოვაციური დაფინანსების გადანაცვლების მოძიებისთვის, მდგრადი განვითარების მიზნის მისაღწევად.

29 OECD: <https://www.oecd.org/en/topics/official-development-assistance-oda.html>.

59 იმის გამო, რომ ოფიციალური განვითარების დახმარების (ODA) გარემო ცვალებადია და საქართველო მაღალი ზრდის, საშუალოზე მაღალი შემოსავლის მქონე ქვეყნად ყალიბდება, უფრო მეტად ხდება საჭირო ინოვაციური ფინანსური გადაწყვეტების მოძიება, როგორიცაა ერთობლივი დაფინანსება, შერეული დაფინანსება და მთავრობის თანადაფინანსება. ეს მიდგომა სრულად შეესაბამება მდგრადი განვითარების მიზნებისთვის შექმნილ გაეროს დაფინანსების კომპაქტს, რომლის მიზანია, რომ დაფინანსება ნაკლებად მიზნობრივი, ამასთან, უფრო სტრატეგიული და მოქნილი გახდეს.³⁰ ერთობლივი დაფინანსების შედეგად უფრო შემცირდება დახმარების ფრაგმენტაციის ზეგავლენა, თუ მრავალი დონორის რესურსები გაერთიანდება. შერეული დაფინანსებით, რომელიც განვითარების დაფინანსების კომბინირებას გულისხმობს დაფინანსების სხვა წყაროებთან, როგორიცაა ფილანთროპული და კერძო კაპიტალი, ასევე შესაძლებელი გახდება მდგრადი განვითარების დაჩქარება საშუალოზე მაღალი შემოსავლის მქონე ქვეყანაში, როგორიცაა საქართველო. მდგრადი განვითარება შეიძლება კიდევ უფრო დაჩქარდეს, თუ განვითარების დახმარება ინტეგრირებული იქნება მთავრობის რეგულარულ ბიუჯეტთან, სინერგიის და სტრატეგიული ზემოქმედების მიღწევის მიზნით. ამას გარდა, დამატებითი რესურსების მობილიზების შესაძლებლობებიც არსებობს, კლიმატის ცვლილებაზე მიმართული დაფინანსების მექანიზმების მხარე ეკოსისტემის მუშევრებით, განსაკუთრებით, როგორიცაა გაეროს კლიმატის ცვლილების ჩარჩო კონვენციის (UNFCCC) ფინანსური მექანიზმი.

60 საქართველოს საბანკო სისტემა ბოლო ორი ათწლეულის განმავლობაში დინამიკურად ვითარდებოდა, თუმცა, შიდა კაპიტალის ბაზრები ჯერ კიდევ არასრულფასოვნად არის განვითარებული. საქართველოს კაპიტალის ბაზრის განვითარების 2021-2028 წწ სტრატეგიაში (CMDS) სიტუაციის ყოვლისმომცველი ანალიზია მოცემული და საქართველოს მიერ 2030 წლის დღის წესრიგის და პარიზის შეთანხმების ფარგლებში აღებული ვალდებულებებია განხილული, თუმცა, აქვე აღნიშნულია,

რომ ქვეყანაში მდგრადი დაფინანსება ჯერ კიდევ არ არის კარგად დამკვიდრებული. სტრატეგიის ერთ-ერთი რეკომენდაცია უკვე გათვალისწინებულია, რადგან საქართველოს ეროვნულმა ბანკმა 2022 წელს „მდგრადი დაფინანსების ტაქსონომია“ მიიღო. უფრო ღრმა და დახვეწილ კაპიტალის ბაზრებს გადამწყვეტი როლის თამაში შეუძლიათ იმისათვის, რომ საქართველო უფრო ინოვაციებზე ორიენტირებული ეკონომიკის ქვეყანა გახდეს.

ამგვარ ცვალებად გარემოში, რომელიც პოლიტიკური და ფინანსური გაურკვევლობით ხასიათდება, ასევე საქართველოში მიმდინარე ეკონომიკური ტრანსფორმაციის გათვალისწინებით აუცილებელია, რომ გაერომ არსებული და ახალი პარტნიორობა გააძლიეროს ძირითად დაინტერესებულ მხარეებთან, მდგრადი განვითარების დღის წესრიგის შესრულების მიზნით. ამის მიღწევის ერთ-ერთი გზაა რეგულარული დიალოგის პლატფორმების შექმნა, რომელიც ცენტრალური და ადგილობრივი ხელისუფლების, სამოქალაქო საზოგადოების, აკადემიური წრეების, ახალგაზრდების, განვითარების პარტნიორების, საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტების, კერძო სექტორის და სხვა შესაბამისი მხარეების წარმომადგენლებს მოუყრის თავს. აღნიშნულ პლატფორმებზე შესაძლებელი იქნება იდეების გაზიარება, ურთიერთგაგების ხელშეწყობა, საერთო მიზნების დასახვა და ერთობლივი რესურსების მობილიზება. კონკრეტულ თემატურ სფეროებზე ორიენტირებული ერთობლივი სამუშაო ჯგუფებისთვის შესაძლებელი გახდება თანამშრომლობის გაძლიერება და ინკლუზიური გადაწყვეტილების მიღება, რაც ამავედროულად გამჭვირვალობის და ანგარიშვალდებულების კულტურის დამკვიდრებას შეუწყობს ხელს. თავისი უნიკალური როლის გათვალისწინებით და პარტნიორობის გაძლიერებაზე მიმართული ძირითადი სახელმძღვანელო პრინციპების გამოყენებით, გაეროს შეუძლია თავისი წვლილი შეიტანოს ტრანსფორმაციულ პროგრესში, მდგრადი განვითარების მიზნების დაჩქარებულად მიღწევისთვის.

61

30 გაეროს მდგრადი განვითარების ჯგუფი: <https://unsdg.un.org/funding-compact>.

7. ღასკჳნითი სჳითხეპი

7.1. ინჳლუზიური ეკონომიკური გჳნუითჳრჳეპი, როგორჳ ჯლჳიჳინის გჳნუითჳრჳეპის გჳმოქრჳეპეული ჯჳლ

62

იქიდან გამომდინარე, რომ საქართველომ მტკიცედ დაიმკვიდრა თავი როგორც საშუალოზე მაღალი შემოსავლის მქონე ქვეყანამ და ძლიერ ეკონომიკურ ზრდას მიაღწია, ის შესაფერის პოზიციაშია იმისათვის, რათა სიღარიბის და უთანასწორობის შემცირებისთვის წინსვლა განაგრძოს. საქართველოში ნამდვილად არის შესაძლებელი, რომ უკიდურესი სიღარიბის აღმოფხვრის მიზანი მიღწეული იქნას. ბოლო პერიოდში სიღარიბე და უთანასწორობა მნიშვნელოვნად შემცირდა, თუმცა არა ისეთი სისწრაფით, როგორც ეს, ზოგადი სახით, საშუალოზე მაღალი შემოსავლის მქონე ქვეყნებში ხდება და კვლავ არსებობს უთანასწორობა ქალაქში და სოფლად მცხოვრებ მოსახლეობას შორის. მიუხედავად იმისა, რომ ჯინის კოეფიციენტი გაზომილი უთანასწორობა შემცირდა, ფარდობითი თვალსაზრისით სიღარიბე არ შემცირებულა და, პირიქით, რეალურად გაიზარდა კიდევ სოფლად მცხოვრები ყველაზე ღარიბი ოჯახებისთვის. საქართველოში ეროვნულ დონეზე დადგენილი სიღარიბის ზღვარი იმ მაჩვენებლის მსგავსია, რაც საშუალოზე დაბალი შემოსავლის მქონე ქვეყნებში არსებობს. საქართველოში სიღარიბის გაგება, მათ შორის, გენდერული თანასწორობის პერსპექტივიდან, შეიძლება უფრო გაღრმავდეს, თუკი სიღარიბის ანალიზი სისტემატური და ყოვლისმომცველი მრავალგანზომილებიანი მიდგომით გაკეთდება და თუ უფრო დეტალური მონაცემების შეგროვება იქნება შესაძლებელი.

საქართველოში დემოგრაფიული ცვლილებები მოსახლეობის შემცირებით, სწრაფი დაბერებით, საერთაშორისო და სოფლიდან ქალაქში მიგრაციით, ასევე ახალგაზრდებს შორის უმუშევრობის მაღალი დონით ხასიათდება. გარე მიგრაცია ქვეყნის რეპროდუქციული ასაკის მოსახლეობის რაოდენობას ამცირებს და იწვევს როგორც უნარების შეუსაბამობას არსებულ მოთხოვნასთან, ასევე სამუშაო ძალის დეფიციტს, რაც ეკონომიკურ

- 63 პერსპექტივებს ზღუდავს. მნიშვნელოვანია, რომ მომდევნო ათი წლის განმავლობაში დემოგრაფიული „ფანჯარა“ იარსებებს, ვიდრე ასაკში შესული მოსახლეობის სტრუქტურა რეფორმების განხორციელებას გაართულებს და უფრო ძვირადღირებულს გახდის. ამ გამოწვევის გადასაჭრელად ისეთი პოლიტიკების შემუშავება არის საჭირო, რომელიც ადამიანის უფლებებს დაეფუძნება და რომლის მიზანაც იქნება ქალების გააქტიურება სამუშაო ძალაში, დასაქმებული პირების უფრო ძლიერად დაცვა, სკოლამდელ განათლებაზე წვდომის გაფართოება, ასევე ახალგაზრდების უფრო სწრაფი და უკეთესი ინტეგრაცია სამუშაო ძალაში და ხანდაზმული დასაქმებული პირების შენარჩუნება. შესაძლებელია სოციალური უზრუნველყოფის კონცეპტუალურად გადაზრება ისე, რომ უფრო ყოვლისმომცველი, მთელი სიცოცხლის მანძილზე აქტიური და უფლებებზე დაფუძნებული სისტემა შეიქმნას, რომელიც ადამიანების და დასაქმებული პირების დაცვას უზრუნველყოფს, ამავდროულად კი ხელშემწყობ ფაქტორს წარმოადგენს ადამიანის განვითარებისა და პროდუქტიულობის მდგრადი სახით გაზრდისთვის, რეგიონებს შორის არსებული უთანასწორობის შემცირების ფონზე. ოჯახის სოციო-ეკონომიკურ შეფასებაზე დამოკიდებული ბავშვის შემწეობის რეფორმირებით – უნივერსალური საპენსიო სისტემის წარმატების მაგალითზე – შესაძლებელი გახდება ადმინისტრაციული ხარჯების შემცირება, ასაკობრივი სიღარიბის აღმოფხვრა და შესაძლებლობების ტრანსფორმირება ქალებისთვის, რათა სამუშაო ძალაში ჩაებან. შესაძლებელია მიზნობრივი სოციალური დახმარების პროგრამის რეფორმირება, რათა ღარიბ დასაქმებულ პირებს ფორმალური სექტორის გარეთ დარჩენის სტიმული აღარ ჰქონდეთ.
- 64 ტრანსფორმაციული ცვლილებები შესაძლებელია მოხდეს, თუ შრომის ბაზრები უფრო ინკლუზიური გახდება და მხარს დაუჭერს როგორც პროდუქტიულობის ზრდას გრძელვადიან პერსპექტივაში, ასევე ხელს შეუწყობს კერძო სექტორის კონკურენტუნარიანობას.

საქართველოში ინკლუზიური ზრდის მისაღწევად საჭიროა ინვესტიციების ჩადება განათლებაში, გადამზადებასა და ჯანდაცვაში, ასევე ხელსაყრელი ბიზნეს გარემოს შექმნა მიკრო, მცირე და საშუალო ზომის საწარმოებისთვის. ყველაზე დიდი გამოწვევაა ხარისხიანი განათლების გაუმჯობესება სკოლამდელ, საშუალო სკოლის და ზედა საფეხურზე, ასევე პროფესიული განათლების მხრივ – როგორც იმ ბავშვებისა და ახალგაზრდებისთვის, რომლებიც შრომის ბაზარზე შედიან, ასევე მთელი სამუშაო ძალისთვის მთელი სიცოცხლის განმავლობაში სწავლის შესაძლებლობების უზრუნველყოფით. ღირსეული სამუშაო ადგილების შექმნა, განსაკუთრებით დაბალი კვალიფიკაციის მქონე პროფესიებსა და სოციალური ზრუნვის სერვისებში, სადაც ძირითადად ქალები არიან წარმოდგენილნი, ინკლუზიური ეკონომიკური განვითარების ძირითადი ასპექტია და ადამიანური კაპიტალის განვითარების განუყოფელ ნაწილს წარმოადგენს, რამაც ასევე შეიძლება ემიგრაციაში წასვლის სტიმული შეამციროს. ამ სფეროში რეფორმის წარმატებით განხორციელებით საქართველოს იმის პოტენციალი ექნება, რომ მომდევნო ათწლეულების განმავლობაში საშუალოზე მაღალი შემოსავლის მქონე ქვეყნიდან მაღალი შემოსავლის მქონე ქვეყნის კატეგორიაში გადავიდეს, ეკონომიკური მოდელის საფუძველზე, სადაც ზრდა ძირითადად ინკლუზიური მონაწილეობით, ადამიანური კაპიტალის განვითარებით და ინოვაციებით არის განპირობებული, კაპიტალის დაგროვებაზე ორიენტირებული ტრადიციული მოდელის ნაცვლად. წარმატების მისაღწევად ყოვლისმომცველი პოლიტიკის და ინტერვენციების განხორციელება იქნება საჭირო, ჩაშლილი და ხარისხიანი მონაცემების სისტემატურად გამოყენების საფუძველზე, ასევე ადამიანის უფლებების დაცვით და „არავინ დაგვრჩეს ყურადღების მიღმა“ პრინციპის გათვალისწინებით.

7.2. ქალაქსა და სოფელ შორის უთანასწორობის დაქვეა ინკლუზიური ზრდის ხელშეწყობა

- 65 ინკლუზიურ ზრდის საკითხში განვითარების პრიორიტეტების გათვალისწინებით, შესაძლებელია რეფორმების და ინტერვენციების სპეციალურად შემუშავება იმგვარად, რომ ქალაქსა და სოფელს შორის არსებული სხვადასხვა სახის უთანასწორობა დაძლეული იქნას და პირდაპირ გადაიჭრას ის ძირეული მიზეზები, რაც სიღარიბის და უთანასწორობას იწვევს. საქართველოს 2024 წლის „ნებაყოფლობითი ეროვნული მიმოხილვაში“ მდგრადი განვითარების მიზნების ლოკალიზაციაზე აქცენტირება, ასევე 2025 წლისთვის ამ პროცესში ყველა მუნიციპალიტეტის ჩართვის მიზანი სტრატეგიული მოქმედების ათვლის წერტილს წარმოადგენს. ძირითადი გამოწვევებია სოციალური დაცვის გაფართოება და ხარისხიან მომსახურებაზე წვდომა განათლების და ჯანდაცვის სფეროებში, განსაკუთრებით სოფლად და შორს მდებარე რაიონებში მცხოვრები მოსახლეობისთვის. თუკი შემდგომი ინვესტიციები ჩაიდება პირველადი ჯანდაცვის რეფორმაში, ტელემედიცინასა და მომიჯნავე უნარებში, ამით ტრანსფორმაციული ცვლილებების განხორციელების პოტენციალი შეიქმნება. საჯარო სამსახური, მათ შორის მასწავლებლების, ჯანდაცვის სპეციალისტების და სოციალური მუშაკების პროფესიით მუშაობა ნაკლებად მიმზიდველია, რაც ნაწილობრივ შეიძლება იმით აიხსნას, რომ ამ სფეროში ხელფასები დაბალია და ახალგაზრდებისთვის ამ სექტორში მუშაობის დასაწყებად ძალიან მცირე სტიმული არსებობს. ამასთან დაკავშირებული პრობლემური საკითხია ის სოციალური ნორმები, რომლებიც ქალების, ასევე ეთნიკური და რელიგიური უმცირესობების მონაწილეობას ზღუდავს, რაც ნაწილობრივ ქალაქსა და სოფელს შორის არსებული უთანასწორობიდან გამომდინარეობს; ამ საკითხის გადაჭრა შესაძლებელია, თუკი რეფორმები და ინტერვენციები მთლიანად ადამიანის უფლებებზე იქნება დაფუძნებული და მთავარი ჯგუფებიც აქტიურად ჩაერთვებიან პოლიტიკის შემუშავებაში.

უფრო მდგრად აგროსასურსათო სისტემებზე გადასვლა იმის პოტენციალს ქმნის, რომ სიღარიბე და უთანასწორობა ყოვლისმომცველი გზით მოგვარდეს, ამავედროულად კი ხელი შეეწყოს ქალთა გაძლიერებას, უფრო მდგრად და ცირკულარულ წარმოებას და მოხმარებას, უფრო ჯანსაღ ეკოსისტემებს და ძლიერ მედეგობას. ამით ასევე შესაძლებელია სინერგიების შექმნა ნახშირბადნიეტრალურ ეკონომიკაზე გადასვლის მხრივ. აგროსასურსათო სისტემების როლი მთავრობის ძირითად დოკუმენტებში აღიარებულია და მდგრადი განვითარების მიზნების ლოკალიზაციის სტრატეგიას შეესაბამება. მიწის საკუთრების ფრაგმენტაცია, სასოფლო-სამეურნეო საკუთრების და სარგებლობის უფლებებთან დაკავშირებული გაურკვევლობა და სტრუქტურული უთანასწორობა ამჟამად ხელს უშლის უფრო პროდუქტიული, კონკურენტუნარიანი და მდგრადი სასოფლო-სამეურნეო სექტორის განვითარებას. საძოვრების და სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწების მართვის წარმატებულ რეფორმას გააჩნია პოტენციალი, რომ ღირებულების ჯაჭვებში ინვესტიციებისთვის მობილიზებული იქნას როგორც დონორების დაფინანსება, ასევე კერძო კაპიტალი, რამაც შეიძლება სოფლად სიღარიბის შემცირება უფრო დააჩქაროს. ციფრული ტრანსფორმაციის ეროვნული ხედვის ირგვლივ კერძო და საჯარო დაინტერესებული მხარეების გაერთიანებით ციფრულ ეკოსისტემაში, ასევე, ციფრული და ფინანსური წიგნიერების საკითხებში ინვესტირებით, საქართველო შეძლებს იმ ბარიერების შემცირებას, რაც ქალაქსა და სოფელს შორის უთანასწორობას განაპირობებს.

66

7.3. კერძო მმართველობა და ადამიანის უფლებები მშვიდობიანი და ინკლუზიური საზოგადოებისთვის

გამართულად ფუნქციონირებად ინსტიტუტებს ცენტრალური მნიშვნელობა ენიჭებათ თანამედროვე ეკონომიკისა და საზოგადოებებისთვის, ხოლო მათი შემდგომი განვითარება

67

გადამწყვეტი იქნება საქართველოსთვის, რათა ქვეყანამ უფრო ინკლუზიური საზოგადოების ჩამოყალიბებისა და ინოვაციური ეკონომიკისკენ მიმავალ გრძელ გზაზე სვლა განაგრძოს. გარკვეული რისკები წარმოიშვა შიდა პოლარიზაციის გაღრმავების და უფრო ფართო მასშტაბით რეგიონული გეოპოლიტიკის შედეგად, მათ შორის, საქართველოში მემკვიდრეობით მიღებული გადაუჭრელი კონფლიქტის გამო. 2024 წლის საპარლამენტო არჩევნების შემდგომ მიმდინარე საპროტესტო აქციებმა და საქართველოს ევროკავშირში კანდიდატობის პროცესის ჩაშლამ იმის რისკები გაზარდა, რომ პოლიტიკური ფაქტორები მდგრადი განვითარების ძალისხმევას ხელი შეუშლის. საქართველოში მდგრადი განვითარებისთვის სასარგებლო იქნებოდა ისეთი ძალისხმევების განხორციელება, რაც უზრუნველყოფდა პოლარიზაციის დაძლევას, საჯარო ადმინისტრირების რეფორმის გაგრძელებას, ნდობის და სოციალური ერთიანობის ხელშეწყობას, სასამართლო სისტემის შესაძლებლობების გაუმჯობესებას და ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო ჩარჩოების ნორმატიული სტატუსის გაძლიერებას სხვადასხვა ინსტიტუციაში ყველა დონეზე. დეცენტრალიზაციის ხელშეწყობაზე მიმართული ყოვლისმომცველი ძალისხმევა კარგად უნდა შეესაბამებოდეს მდგრადი განვითარების მიზნების ლოკალიზაციისა და მუნიციპალიტეტების როლის წარმოჩენის სტრატეგიას, რაც ქალაქსა და სოფელს შორის არსებული უთანასწორობის აღმოფხვრას ხელს შეუწყობდა. გადაუჭრელი კონფლიქტის არსებობა საქართველოში დამატებით ართულებს მდგრადი განვითარების მიღწევას, რადგან კონფლიქტით დაზარალებულ თემები უფრო მეტი ალბათობით გარიყულები რჩებიან სხვადასხვა ურთიერთგადაჭაჭვული მიზეზის გამო. ამ გამოწვევებთან გამკლავება კონფლიქტით დაზარალებული ადამიანების სოციალურ დაცვას, გრძელვადიანი ნდობის, თავდაჯერებულობისა და სოციალური ერთიანობის ხელშეწყობას, ასევე მდგრადი მშვიდობისთვის ხელსაყრელი გარემოს შექმნას მოითხოვს.

7.4. მწვანე და სამართლიანი ტრანზიციის კლიმატის ცვლილებასთან აღკვეთისა და მკურნალობის

კლიმატის ცვლილებასთან ბრძოლის პოლიტიკის ჩარჩო და ეკონომიკის მწვანე ტრანზიციის გეგმა, რომელიც ბოლო წლებში შემუშავდა პარიზის შეთანხმების ფარგლებში აღებული ვალდებულებების შესასრულებლად, აღიარებული უნდა იქნას მისი ყოვლისმომცველი მიდგომის და ამბიციური მიზნების გამო. კლიმატის ცვლილებით გამოწვეული ზეგავლენის შემცირებისთვის, საქართველომ კლიმატის ადაპტაციის ძალისხმევა უნდა გააძლიეროს და სტრატეგიული ინვესტიციები ჩადოს კატასტროფების რისკის შემცირებასა და მედეგობაში, ადგილობრივი თემების ჩართულობის გზით. მკაფიო და რაოდენობრივად განსაზღვრული მიზნები უკვე დასახულია, რათა 2050 წლისთვის ნახშირბადნიტრალიტეტი იქნას მიღწეული საერთაშორისო დახმარებით და გლობალური ტექნოლოგიური მიღწევების გამოყენებით. შესაძლებელია მწვანე და სამართლიანი ტრანზიციის სტრატეგიების გაერთიანება, რათა სიღარიბე და უთანასწორობა უფრო ეფექტურად შემცირდეს, აგროსასურსათო სისტემები და სოფლად არსებული ღირებულებათა ჯაჭვები გაძლიერდეს, სათბურის გაზების ემისიები შემცირდეს, ბიომრავალფეროვნების მართვა და გარემოს დაცვა გაუმჯობესდეს და ღირსეული სამუშაო ადგილები შეიქმნას უფრო ფართო მასშტაბით. ამბიციური გეგმების წარმატებით განსახორციელებლად, საქართველოს განათლებისა და გადამზადების სისტემამ უნდა შეძლოს სტუდენტების, ახალგაზრდების და დასაქმებული პირების იმ უნარებით აღჭურვა, რაც მწვანე ტრანზიციისთვის არის საჭირო. ასევე აუცილებელია შრომის ბაზრების გაძლიერება ადამიანური კაპიტალის განვითარების, გრძელვადიანი პროდუქტიულობის ზრდისა და სიცოცხლის მანძილზე სოციალური დაცვის ხელშეწყობის მიზნით, როგორც ზემოთ იყო განხილული. დეცენტრალიზაციის რეფორმის განხორციელებასა და მდგრადი განვითარების მიზნების ლოკალიზაციაზე მიმართული ძალისხმევა ასევე შეიძლება დაკავშირებული იქნას კატასტროფების რისკის

68

შემცირების ყოვლისმომცველ ინვესტიციებთან, საზოგადოების უფრო მეტად გაძლიერებისთვის. კოვიდ-19-ის პანდემიის გამოცდილებამ ასევე გამოავლინა, თუ რამდენად საჭიროა, რომ სოციალური დაცვის სისტემები უფრო მოქნილი გახდეს და შოკებზე რეაგირება შეძლოს. გარდა ამისა, სოფლად სიღარიბის შესამცირებლად საჭიროა ყოვლისმომცველი გეგმის შემუშავება, რათა სოფლად მცხოვრები ოჯახებისთვის შეშაზე დამოკიდებულება თანდათანობით აღმოიფხვრას, რაც ასევე საქართველოს ტყეების მიერ ნახშირბადის შთანთქმის უნარს აამაღლებს. წიაღისეული საწვავის სუბსიდიების ეტაპობრივი გაუქმება შეიძლება ასევე მოხდეს კომბინირებულად, სოციალური დაცვის და საყოველთაო ჯანდაცვის სექტორების გაფართოებასთან ერთად.

- 69 მწვანე და სამართლიანი ტრანზიციისთვის საჭირო რესურსების მასშტაბი გულისხმობს, რომ შესაძლებლობების განვითარებისთვის აუცილებელი იქნება ახალი დაფინანსების მოდელის ამოქმედება, მათ შორის კერძო-საჯარო პარტნიორობა, ხოლო მმართველობის რეფორმამ ინსტიტუციები და ნახალისების მექანიზმები ისე უნდა შეუსაბამოს, რომ მდგრადი განვითარების მიღწევაში მთელი საზოგადოება ერთიანი მიდგომით ჩაერთოს. ფინანსური ინსტიტუტებისთვის მდგრადი განვითარების მიმართ ახალი ტაქსონომიის და ფისკალურ დაგეგმვაში ბიუჯეტის მონიშვნის დანერგვამ ახალი ინსტრუმენტები შექმნა, რითაც ეკონომიკურ მმართველობაში უკვე სტრატეგიულ დონეზეა ინტეგრირებული მდგრადი განვითარების დაგეგმვა, მაგრამ მეტის გაკეთება არის შესაძლებელი მდგრადი განვითარების მიზნების სისტემური განფასების და დაფინანსების მხრივ არსებული ხარვეზების იდენტიფიცირებისთვის.

7.5. იმპლისმენტაციის მომავლის უზრუნველყოფა საქართველოში მსოფრეუმი ახალგაზრდაებისთვის

- 70 2030 წლის დღის წესრიგი და მდგრადი განვითარების მიზნები უკეთესი მომავლის დაპირებას წარმოადგენს ყველასთვის,

განსაკუთრებით კი ახალგაზრდა თაობებისთვის, რომლებზეც მრავალი თვალსაზრისით აისახება ის ძალიან დიდი დანახარჯები, რაც ეკონომიკური შესაძლებლობების ნაკლებობასთან, კლიმატის ცვლილებასა და სწრაფად ცვალებად საზოგადოებებთან არის დაკავშირებული. საქართველოში ახალგაზრდების უმუშევრობის მაღალი მაჩვენებელი, ასევე იმ ახალგაზრდების დიდი წილი, რომლებიც განათლების, გადამზადებისა და დასაქმების სფეროს მიღმაა (NEETs), ასევე სწრაფი დაბერების გზაზე მყოფი საზოგადოება იმპერატიულ მოცემულობას ქმნის გადანაცვების ისეთი გზების მოსაძიებლად, რომელშიც ეს თაობები პროაქტიულად ჩაერთვებიან და რაც მათ მომავალში გამოსადეგი უნარ-ჩვევებით და შესაძლებლობებით აღჭურავს, ამავდროულად კი ხარისხიანი სამუშაო ადგილების შექმნას შეუწყობს ხელს. როგორც ამ ანალიზიდან ჩანს, ბავშვები და ახალგაზრდები რამდენიმე თვალსაზრისით განიცდიან გაჭირვებას, რაშიც მოიაზრება მათი დიდი რაოდენობით წარმოჩენა სიღარიბის და მიგრაციის სტატისტიკაში, განათლებაში მიღწეული ნაკლებად ოპტიმალური შედეგები, უნარების მნიშვნელოვანი შეუსაბამობა შრომის ბაზარზე არსებულ მოთხოვნებთან, სტრუქტურული ბარიერები და სოციალური ნორმები, რომლებიც შესაძლებლობებს ზღუდავს, განსაკუთრებით კი ქალებისა და გოგონებისთვის, ეთნიკური უმცირესობებისა და სოფლად მცხოვრები ახალგაზრდებისთვის. მნიშვნელოვანი პოტენციალი არსებობს, რომლის ათვისებაც შესაძლებელი იქნება საქართველოს განათლების სისტემების მოდერნიზებით და მიმდინარე ციფრული ტრანსფორმაციით შექმნილი შესაძლებლობების გამოყენებით. მდგრადი განვითარების ყოვლისმომცველ სტრატეგიაში ახალგაზრდების საკითხი პოლიტიკის ყველა სფეროში უნდა იყოს მთავარ მიმართულებად ინტეგრირებული და ასევე საჭიროა ისეთი ხედვის ფორმულირება, რომელიც ადამიანებს იმედს ჩაუსახავს და გრძელვადიან შესაძლებლობებს ქმნის. გაეროს განვითარების სისტემა კარგ მდგომარეობაშია იმისათვის, რომ ასეთ ძალისხმევას მხარი დაუჭიროს, ყველა შესაბამის დაინტერესებულ მხარესთან მჭიდრო პარტნიორობით.

დენართები

დანართი „ა“: გაეროს ადამიანის უფლებების დაცვის ინსტრუმენტები საქართველოში

წინამდებარე დანართში მოცემულია ის დოკუმენტები, რომელთა საფუძველზეც საქართველოს აღებული აქვს ვალდებულებები და ასევე წარმოდგენილია შესაბამისი ინფორმაცია ადამიანის უფლებების დაცვის სხვადასხვა მექანიზმებისა და ინსტრუმენტების თაობაზე. ადამიანის უფლებათა საბჭოს მექანიზმებს (უნივერსალური პერიოდული მიმოხილვები და სპეციალური პროცედურები) და ადამიანის უფლებების დაცვის სფეროში არსებულ ძირითად საერთაშორისო შეთანხმებებს მონიტორინგს უწევს გაეროს ადამიანის უფლებათა უმაღლესი კომისიის ოფისი (OHCHR), რომელმაც თავისი მანდატის ფარგლებში არსებულ ყველა ინსტრუმენტთან დაკავშირებით ინფორმაცია შეაგროვა „უნივერსალური ადამიანის უფლებათა ინდექსში“ (UHRI), რაც ხელმისაწვდომია ვებგვერდზე <https://uhri.ohchr.org/en>. 2018 წელს საქართველოს სახალხო დამცველს, როგორც ადამიანის უფლებათა დაცვის ეროვნულ ინსტიტუტს, A სტატუსი მიენიჭა „პარიზის პრინციპებთან“ შესაბამისობისთვის (განსაზღვრულია გაეროს გენერალური ასამბლეის 1993 წლის 48/134 რეზოლუციით). ადამიანის უფლებების დაცვის შესახებ დამატებითი რესურსები მოცემულია ქვემოთ წარმოდგენილ სექციებში.

უნივერსალური პერიოდული მიმოხილვები (UPR)

უნივერსალური პერიოდული მიმოხილვა არის გაეროს ადამიანის უფლებათა საბჭოს ფარგლებში მიმდინარე პროცესი, რომლის მიზანია გაეროს ყველა წევრი სახელმწიფოს მიერ ადამიანის უფლებების შესახებ გაკეთებული ანგარიშების განხილვა და ქვეყნებს შორის საუკეთესო პრაქტიკის გაზიარება. ქვეყნების მიმართ განხორციელებული მიმოხილვების საფუძველია 1) განხილვის ქვეშ მყოფი სახელმწიფოს მიერ მოწოდებული ინფორმაცია; 2) სპეციალური პროცედურების, ადამიანის უფლებათა დაცვის სახელშეკრულებო ორგანოების და გაეროს სხვა ორგანოების ანგარიშებში მოცემული ინფორმაცია; და 3) სხვა დაინტერესებული მხარეების, მათ შორის ადამიანის უფლებათა ეროვნული ინსტიტუტების (სახალხო დამცველი) და არასამთავრობო ორგანიზაციების მიერ მიწოდებული ინფორმაცია. ქვემოთ მოცემულ ცხრილში მოცემულია საქართველოს შესახებ მომზადებული ძირითადი ანგარიშების საცნობარო ნომრები უნივერსალური პერიოდული მიმოხილვის თითოეულ ციკლში. დეტალებისა და დოკუმენტაციისთვის იხილეთ: <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/upr/ge-index>.

UPR-ის ციკლი	წელი	საქართველოს ეროვნული ანგარიში	გაეროს ინფორმაციის კრებული	სამუშაო ჯგუფის ანგარიში რეკომენდაციებით	საქართველოს რეაგირება რეკომენდაციებზე.
პირველი	2011	A/HRC/WG.6/10/GEO/1 A/HRC/WG.6/10/GEO/1/Corr.1	A/HRC/WG.6/10/GEO/2	A/HRC/17/11	A/HRC/17/11/Add.1
მეორე	2015	A/HRC/WG.6/23/GEO/1	A/HRC/WG.6/23/GEO/2	A/HRC/31/15 A/HRC/31/15/Corr.1	A/HRC/31/15/Add.1
მესამე	2021	A/HRC/WG.6/37/GEO/1	A/HRC/WG.6/37/GEO/2	A/HRC/47/15	A/HRC/47/15/Add.1
მეოთხე	მეოთხე ციკლი 2022 წელს დაიწყო და ამჟამად მიმდინარეობს.				

ადამიანის უფლებათა საბჭოს სპეციალური პროცედურები

ადამიანის უფლებათა საბჭოს სპეციალურ პროცედურებში იგულისხმება დამოუკიდებელი ექსპერტები ადამიანის უფლებების დაცვის საკითხებში (ან ექსპერტთა ჯგუფები), რომლებსაც შესაბამისი მანდატი გააჩნიათ, რათა კონკრეტულ ქვეყანაში არსებული სიტუაცია ან თემატური საკითხები შეისწავლონ. მთავრობებს შეუძლიათ მუდმივი მოწვევა გასცენ, სადაც გაცხადებულია, რომ ისინი ყოველთვის მიიღებენ ვიზიტზე მოთხოვნებს ყველა თემატური სპეციალური პროცედურის ფარგლებში. საქართველომ მუდმივი მოწვევა 2010 წლის 30 მარტს გასცა. ქვემოთ მოცემულ ცხრილში შეჯამებულია ყველა ვიზიტი საქართველოში, რომლებიც 2016 წლიდან სპეციალური პროცედურის ფარგლებში განხორციელდა.

საქართველოსთან დაკავშირებული სხვადასხვა სპეციალური პროცედურის ყოვლისმომცველი მიმოხილვა ხელმისაწვდომია გაეროს უნივერსალური პერიოდული მიმოხილვის ანგარიშებში (იხილეთ ზემოთ მოცემული ცხრილი). საქართველოში განხორციელებული კონკრეტული მისიების (მათ შორის, 2016 წლამდე განხორციელებული ვიზიტების) ფარგლებში მომზადებული ანგარიშები ხელმისაწვდომია ადამიანის უფლებათა უმაღლესი კომისიის ოფისის ვებგვერდზე: <https://spinternet.ohchr.org/ViewCountryVisits.aspx?&country=GEO>.

მანდატი	საქართველოში ვიზიტის თარიღი	მისიის ანგარიშ(ებ)ი
SR ქალთა და გოგონების მიმართ ძალადობის საკითხზე	თებერვალი 2016	A/HRC/32/42/Add.3
SR ბავშვების გაყიდვის საკითხზე	აპრილი 2016	A/HRC/34/55/Add.1
SR იძულებით გადაადგილებული პირების საკითხზე	სექტემბერი 2016	A/HRC/35/27/Add.2
IE ხანდაზმულთა საკითხზე	მარტი 2018	A/HRC/39/50/Add.1
IE სექსუალური ორიენტაციისა და გენდერული იდენტობის საკითხზე	სექტემბერი-ოქტომბერი 2018	A/HRC/41/45/Add.1
WG ბიზნესის და ადამიანის უფლებების დაცვის საკითხზე	აპრილი 2019	A/HRC/44/43/Add.1
IE დემოკრატიული საერთაშორისო წესრიგის საკითხზე	აპრილი 2023	A/HRC/54/28/Add.1 A/HRC/54/28/Add.2
SR შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა საკითხზე	სექტემბერი 2023	A/HRC/55/56/Add.1
SR ადამიანის უფლებადამცველების საკითხზე	ოქტომბერი-ნოემბერი 2023	A/HRC/55/50/Add.2

SR – სპეციალური მომხსენებელი; IE – დამოუკიდებელი ექსპერტი; WG – სამუშაო ჯგუფი.

გაეროს ადამიანის უფლებათა ძირითადი ინსტრუმენტების რატიფიკაცია საქართველოს მიერ

ქვემოთ მოცემულ ცხრილში მოცემულია საქართველოს მიერ რატიფიცირებული გაეროს ადამიანის უფლებათა ძირითადი ინსტრუმენტები. თითოეულ ამ ინსტრუმენტს ადამიანის უფლებათა ერთ-ერთი სახელშეკრულებო ორგანო აკონტროლებს, როგორც ეს მესამე სვეტშია მითითებული. თითოეულ სახელშეკრულებო ორგანოს საკუთარი ვებგვერდი აქვს, რომლის ნახვაც შესაძლებელია ამ ბმულზე <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies>. სახელშეკრულებო

ორგანოების მიერ საქართველოსთან დაკავშირებით მომზადებული ინფორმაციის ყოვლისმომცველი მიმოხილვა ხელმისაწვდომია გაეროს უნივერსალური პერიოდული მიმოხილვის ანგარიშების კრებულში (იხილეთ ზემოთ მოცემული ცხრილი).

#	ინსტრუმენტი	სახელშეკრულებო ორგანო	საქართველოს მიერთების წელი
1	1969წ. წლის კონვენცია რასობრივი დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ	რასობრივი დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტი (CERD)	1999
2	1976წ. საერთაშორისო პაქტი სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ	ადამიანის უფლებათა კომიტეტი (CCPR)	1994
2a	1976წ. სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ საერთაშორისო პაქტის ფაკულტატური ოქმი	CCPR	1994
2b	1991წ. სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ საერთაშორისო პაქტის მეორე ფაკულტატური ოქმი სიკვდილით დასჯის გაუქმების შესახებ	CCPR	1999
3	1976წ. ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული უფლებების შესახებ საერთაშორისო პაქტი	ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული უფლებების კომიტეტი (CESCR)	1994
3a	2013 ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული უფლებების შესახებ საერთაშორისო პაქტის ფაკულტატური ოქმი	CESCR	არ არის რატიფიცირებული
4	1981წ. კონვენცია ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ	ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტი (CEDAW)	1994
4a	2000წ. ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ კონვენციის ფაკულტატური ოქმი	CEDAW	2002
5	1987წ. კონვენცია წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახავი მოპყრობის და დასჯის წინააღმდეგ	წამების საწინააღმდეგო კომიტეტი (CAT)	1994

#	ინსტრუმენტი	სახელმწიფოებო ორგანო	საქართველოს მიერთების წელი
5a	2006წ. წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახავი მოპყრობის და დასჯის წინააღმდეგ კონვენციის ფაკულტატური ოქმი	წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახავი მოპყრობის და დასჯის პრევენციის ქვეკომიტეტი (SPT)	2005
6	1990წ. ბავშვის უფლებათა კონვენცია	ბავშვის უფლებათა კომიტეტი (CRC)	1994
6a	2002წ. ბავშვის უფლებათა კონვენციის ფაკულტატური ოქმი შეიარაღებულ კონფლიქტში ბავშვთა მონაწილეობის შესახებ	CRC	2010
6b	2002წ. ბავშვის უფლებათა კონვენციის ფაკულტატური ოქმი ბავშვებით ვაჭრობის, ბავშვთა პროსტიტუციისა და ბავშვთა პორნოგრაფიის შესახებ	CRC	2005
6c	2011წ. ბავშვის უფლებათა კონვენციის ფაკულტატური ოქმი შეტყობინებების პროცედურის შესახებ	CRC	2016
7	1990წ. საერთაშორისო კონვენცია ყველა მიგრანტი მშრომელის და მისი ოჯახის წევრების უფლებათა დაცვის შესახებ	მიგრანტი მუშაკების უფლებების დაცვის კომიტეტი (CMW)	არ არის რატიფიცირებული
8	2006წ. შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების შესახებ კონვენცია (CRPD)	შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების კომიტეტი (CRPD)	2014
8a	2006 გაეროს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების შესახებ კონვენციის ფაკულტატური ოქმი	CRPD	2021
9	2010 იძულებითი გაუჩინარებისგან ყველა პირის დაცვის საერთაშორისო კონვენცია	იძულებითი გაუჩინარებისგან დაცვის კომიტეტი (CED)	არ არის რატიფიცირებული

საქართველოს მიერ შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის (ILO) კონვენციების რატიფიცირება

შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის (ILO) ადამიანის უფლებათა 10 ფუნდამენტური კონვენციიდან, საქართველოს 8 აქვს რატიფიცირებული, რაც ქვემოთ მოცემულ ცხრილში არის შეჯამებული. ორი არარატიფიცირებული კონვენცია შრომის უსაფრთხოებას და ჰიგიენას ეხება. ეროვნული კონტექსტის, სოციალური პარტნიორების მიერ განსაზღვრული პრიორიტეტებისა და სათანადო საკანონმდებლო განვითარების საჭიროების გათვალისწინებით, შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის რეკომენდაციაა, რომ საქართველომ ასევე რატიფიცირება გაუკეთოს იმ ინსტრუმენტებს, რომლებიც იძულებით შრომასთან, დედობის დაცვასთან, სამუშაო ადგილზე ძალადობასა და შევიწროებასთან, ასევე სოციალურ დაცვასთან არის დაკავშირებული. 2023 წლის CEDAW-ის ანგარიშში საქართველოსთვის რეკომენდებული იყო ისეთი კონვენციების რატიფიცირება, როგორიცაა: ოჯახური

ვალდებულებების მქონე მუშაკთა შესახებ (#156), დედობის დაცვის შესახებ (#183), ოჯახში დასაქმებულ პირთა უფლებების შესახებ (#189) და შრომის სფეროში ძალადობის და სექსუალური შევიწროების აკრძალვის შესახებ (#190). განხილვისთვის იხილეთ ნაწილი 2.3. ადამიანის უფლებათა სახელშეკრულებო ორგანოების და სპეციალური პროცედურების მსგავსად, შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის კონვენციებთან დაკავშირებით საქართველოს მიმართ არსებული ინფორმაცია ხელმისაწვდომია გაეროს ანგარიშების კრებულში, რომლებიც უნივერსალური პერიოდული მიმოხილვისთვის მომზადდა (იხილეთ ზემოთ მოცემული ცხრილი). საქართველოს მიერ შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის კონვენციების და მისი სხვა სამართლებრივი ინსტრუმენტების რატიფიცირების სრული ნუსხა იხილეთ ამ ბმულზე: https://normlex.ilo.org/dyn/nrmlx_en/f?p=NORMLEXPUB:11200:0::NO::P11200_COUNTRY_ID:102639.

No.	ინსტრუმენტი (შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის ათი ფუნდამენტური კონვენცია ადამიანის უფლებებთან დაკავშირებით)	საქართველოს მიერ რატიფიცირების წელი
29	1930 წლის კონვენცია იძულებითი ან სავალდებულო შრომის შესახებ	1993
87	1948 წლის კონვენცია ასოციაციის თავისუფლებისა და ორგანიზაციის დაცვის შესახებ	1993
98	1949 წლის კონვენცია კოლექტიური მოლაპარაკებების ორგანიზების შესახებ	1993
100	1951 წლის კონვენცია თანაბარი ანაზღაურების შესახებ	1993
105	1957 წლის კონვენცია იძულებითი შრომის გაუქმების შესახებ რატიფიცირებული კონვენციები	1996
111	1958 წლის კონვენცია (შრომისა და დასაქმების სფეროში) დისკრიმინაციის შესახებ	1993
138	1973 წლის კონვენცია სამუშაოზე მისაღები მინიმალური ასაკის შესახებ	1996
155	1981 წლის კონვენცია შრომის უსაფრთხოებისა და ჰიგიენის შესახებ	არ არის რატიფიცირებული
182	1999 წლის კონვენცია ბავშვთა შრომის უკიდურესი ფორმების აკრძალვის შესახებ	2002
187	2006 წლის კონვენცია შრომის უსაფრთხოებისა და ჰიგიენის ხელშეწყობის ჩარჩო-სისტემის შესახებ	არ არის რატიფიცირებული

საქართველოს მიერ ლტოლვილთა საპართლოს და მოქალაქეობის არმქონე პირების შესახებ ინსტრუმენტების რატიფიცირება

საქართველოს რატიფიცირებული აქვს შემდეგ სავალდებულო საერთაშორისო ინსტრუმენტები ლტოლვილთა და მოქალაქეობის არმქონე პირთა შესახებ:

ინსტრუმენტი	საქართველოს მიერ რატიფიცირების წელი
1951 წლის კონვენცია ლტოლვილთა სტატუსის შესახებ (ჟენევის კონვენცია)	1999
1954 წლის კონვენცია მოქალაქეობის არმქონე პირთა სტატუსის შესახებ	2011
1961 წლის კონვენცია მოქალაქეობის არმქონე პირთა რაოდენობის შემცირების შესახებ	2014
1967 წლის ოქმი ლტოლვილთა სტატუსის შესახებ	1999

შემდეგი არასავალდებულო ინსტრუმენტები ასევე მიღებულია ან გამოცენებულია საქართველოში:

ინსტრუმენტი	საქართველოში მიღების წელი
სახელმძღვანელო პრინციპები იძულებით გადაადგილების შესახებ	1998
გლობალური შეთანხმება ლტოლვილთა შესახებ	2018
გლობალური შეთანხმება უსაფრთხო, მონესრიგებული და რეგულარული მიგრაციის შესახებ (GCM)	2018

გარდა ამისა, საქართველო ერთ-ერთია იმ 50 ქვეყანას შორის, სადაც გაეროს გუნდი მონაწილეობას იღებს 2.0 გაეროს საერთო დაპირების შესრულებაში ლტოლვილთა ინკლუზიის შესახებ: <https://globalcompactrefugees.org/un-common-pledge-20-concept-note>.

დანართი „ბ“: გარემოს ღაცვასთან დაკავშირებული შეთანხმებები და მუხანჩეები

გაეროს ევროპის ეკონომიკური კომისიის რეგულაციები გარემოსდაცვითი შეთანხმებები

კლიმატის ცვლილების ინსტრუმენტები

ინსტრუმენტის დასახელება	საქართველოს მიერ რატიფიცირების წელი
1979 წლის კონვენცია შორ მანძილებზე ჰაერის ტრანსსასაზღვრო დაბინძურების შესახებ (ჰაერის კონვენცია)	1999
ოქმი შორ მანძილებზე ჰაერის დამაბინძურებლების გადაცემის მონიტორინგისა და შეფასების თანამშრომლობითი პროგრამის გრძელვადიანი დაფინანსების შესახებ (EMEP)	2013
მჟავიანობის, ევტროფიკაციისა და მიწისპირა ოზონის დონის შემცირების ოქმი (გეტებორგის ოქმი)	არ არის რატიფიცირებული
ოქმი მძიმე მეტალების შესახებ და ოქმი მდგრადი ორგანული დამაბინძურებლების (POPs) შესახებ	არ არის რატიფიცირებული
1992 წლის კონვენცია ტრანსსასაზღვრო წყალსადინარებისა და საერთაშორისო ტბების დაცვისა და გამოყენების შესახებ (წყლის კონვენცია)	არ არის რატიფიცირებული
1999 წლის ოქმი წყლის და ჯანმრთელობის შესახებ	არ არის რატიფიცირებული
1998 წლის კონვენცია გარემოსდაცვით საკითხებთან დაკავშირებული ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის, გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში საზოგადოების მონაწილეობისა და ამ სფეროში მართლმსაჯულების საკითხებზე ხელმისაწვდომობის შესახებ (ორჰუსის კონვენცია)	2000
შესწორება გენმოდირიცირებული ორგანიზმების შესახებ	არ არის რატიფიცირებული
ოქმი დამაბინძურებელთა გარემოში გაშვებისა და გადატანის რეესტრის შესახებ	ხელმოწერილია 2003 წელს, მაგრამ არ არის რატიფიცირებული
1991 წლის კონვენცია ტრანსსასაზღვრო კონტექსტში გარემოზე ზემოქმედების შეფასების შესახებ (ესპოო კონვენცია)	არ არის რატიფიცირებული
ოქმი სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასების შესახებ	ხელმოწერილია 2003 წელს, მაგრამ არ არის რატიფიცირებული
1992 წლის კონვენცია სამრეწველო ავარიების ტრანსსასაზღვრო ზემოქმედების შესახებ	არ არის რატიფიცირებული

ინსტრუმენტი	საქართველოს მიერ რატიფიცირების / მიღების წელი
1992 წლის გაეროს ჩარჩო კონვენცია კლიმატის ცვლილების შესახებ (UNFCCC)	1994
1997 წლის UNFCCC-ის კიოტოს ოქმი	1999
2012 წლის კიოტოს ოქმში შეტანილი ცვლილება დოჰაში მიღებული გადაწყვეტილების შედეგად	2020
2016 წლის პარიზის შეთანხმება	2017

კლიმატის ცვლილებასთან დაკავშირებით საქართველოს მიერ აღებული ვალდებულებები და ძალისხმევა განხილულია სექციაში 5.1.

იხილეთ ნაწილი 5.3 აღნიშნული შეთანხმებების შესახებ დისკუსიისთვის. დამატებითი ინფორმაციისთვის მიჰყევით ბმულს <https://unece.org/environment-policy/conventions-and-protocols>.

საქართველოს მიერ მიღებული სხვა პრაქტიკული გარემოსდაცვითი შეთანხმებები

ინსტრუმენტის დასახელება	დამტკიცების / მიერთების / რატიფიცირების წელი
1971 წლის კონვენცია საერთაშორისო მნიშვნელობის ჭარბტენიანი, განსაკუთრებით წყლის ფრინველთა საბინადროდ ვარგისი, ტერიტორიების შესახებ (რამსარის კონვენცია)	1997
1973 წლის კონვენცია გადაშენების საფრთხის წინაშე მყოფი ველური ფლორისა და ფაუნის სახეობებით საერთაშორისო ვაჭრობის შესახებ	1996
1979 წლის კონვენცია ველური ცხოველების მიგრირებადი სახეობების დაცვის შესახებ (ბონის კონვენცია)	2000
1982 წლის გაეროს კონვენცია საზღვაო სამართლის შესახებ	1996
1985 წლის ვენის კონვენცია ოზონის შრის დაცვის შესახებ	1999
1987 წლის მონრეალის ოქმი ოზონის შრის დამშლელ ნივთიერებათა შესახებ	1996
1990 წლის ლონდონის შესწორება	2000
1992 წლის კოპენჰაგენის შესწორება	2000
1997 წლის მონრეალის შესწორება	2000
1999 წლის პეკინის შესწორება	2011
2016 წლის კიგალის შესწორება	2023
1989 წლის კონვენცია სახიფათო ნარჩენების ტრანსსასაზღვრო გადაზიდვასა და მათ განთავსებაზე კონტროლის შესახებ (ბაზელის კონვენცია)	1999
1992 წლის კონვენცია ბიოლოგიური მრავალფეროვნების შესახებ (ბიომრავალფეროვნების კონვენცია)	1994
1994 წლის გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის კონვენცია გაუდაბნობასთან ბრძოლის შესახებ	1999
1995 წლის შეთანხმება აფრიკა-ევრაზიის მიგრირებადი წყლის ფრინველების დაცვაზე	2001
1998 წლის კონვენცია ცალკეული საშიში ქიმიური ნივთიერებებითა და პესტიციდებით საერთაშორისო ვაჭრობის სფეროში წინასწარი დასაბუთებული თანხმობის პროცედურის შესახებ (როტერდამის კონვენცია)	2007
2000 წლის ბიოლოგიური მრავალფეროვნების კონვენციის ბიოუსაფრთხოების ოქმი (კარტახენას ოქმი)	2008
2001 წლის კონვენცია მდგრადი ორგანული დამაბინძურებლების შესახებ (სტოკჰოლმის კონვენცია)	2006
2001 წლის საერთაშორისო შეთანხმება სურსათის წარმოებისა და სოფლის მეურნეობისთვის მცენარეთა გენეტიკური რესურსების შესახებ	2019
2013 წლის მინამატას კონვენცია ვერცხლისწყლის შესახებ	2023

წყარო: გაეროს საინფორმაციო პორტალი მრავალმხრივი გარემოსდაცვითი შეთანხმებების შესახებ, <https://unece.org/environment-policy/conventions-and-protocol>.

დანართი „გ“: საქართველოს მთავრობის მიერ მომზადებული ძირითადი პოლიტიკის დოკუმენტები

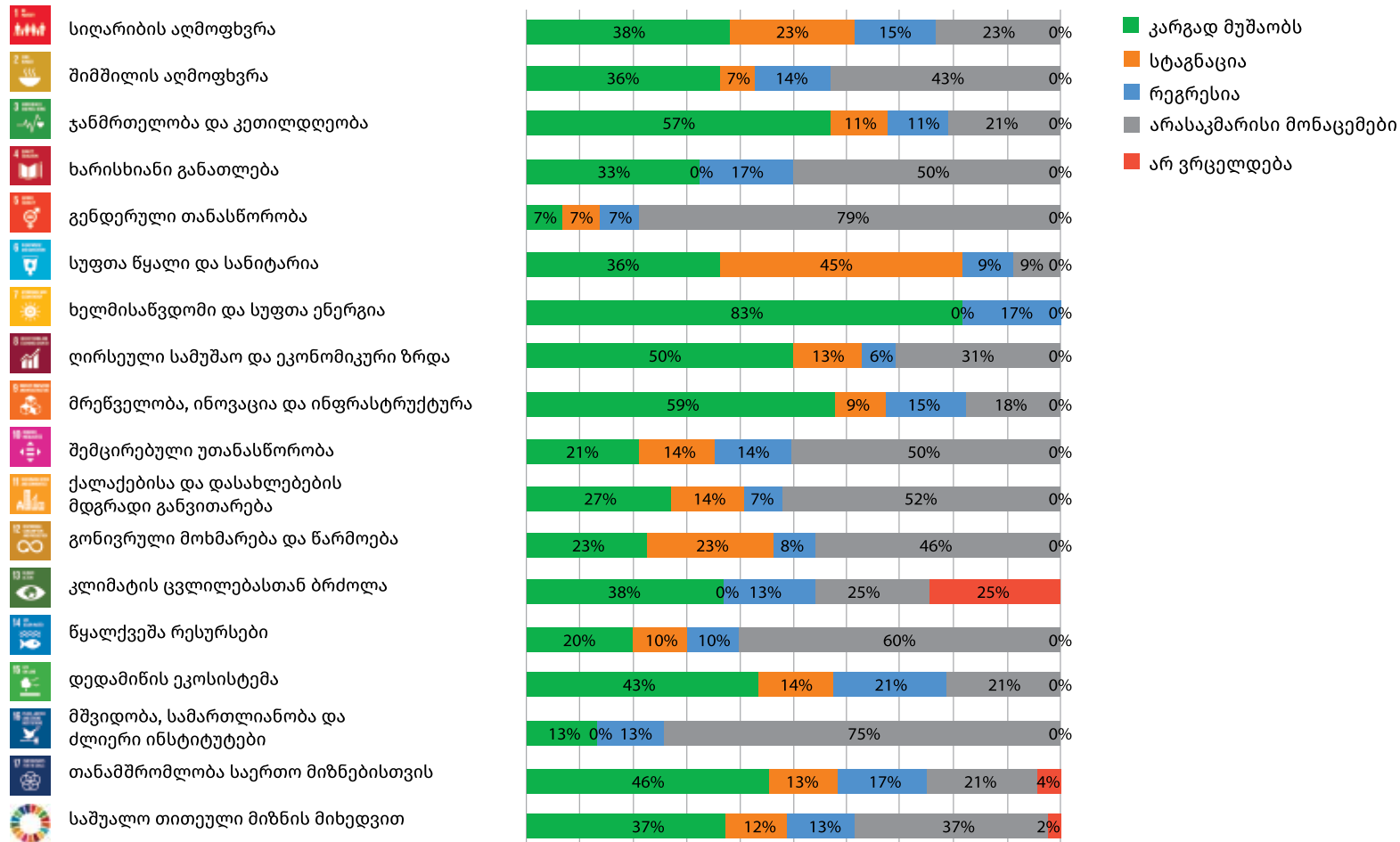
წინამდებარე ნუსხაში მოცემულია სტრატეგიები, სამოქმედო გეგმები და კონცეფციები, რომლებიც საქართველოს 2024 წლის ნებაყოფლობით ეროვნულ მიმოხილვაში არის ჩამოთვლილი როგორც პოლიტიკის განმსაზღვრელი ძირითადი დოკუმენტები. დოკუმენტების დედანში რუკის სახით არის ნაჩვენები, თუ როგორ უკავშირდება ესა თუ ის კონკრეტული პოლიტიკის დოკუმენტი მდგრადი განვითარების კონკრეტულ მიზნებს (AoG, 2024, p. 13). მოცემული ნუსხა ამომწურავი არ არის, რადგან დამატებითი სტრატეგიები და სამოქმედო გეგმები არსებობს, რომლებიც ნებაყოფლობით ეროვნულ მიმოხილვაში მოხსენიებული არ არის. დამატებითი წყაროები ხელმისაწვდომია „2030 წლის ხედვის“ და „2025-2028 წლების მთავრობის პროგრამაში“. აქ ასევე უნდა იყოს მოხსენიებული „საქართველოს ციფრული ეკონომიკისა და საინფორმაციო საზოგადოების განვითარების 2025-2030 წლების სტრატეგია“, რომელიც 2025 წლის თებერვალში დამტკიცდა.

1. ხედვა 2030 – საქართველოს განვითარების სტრატეგია
2. 2022-2030 წლების განათლებისა და მეცნიერების სტრატეგია
3. 2023-2026 წლების სახელმწიფოს ახალგაზრდული სტრატეგია
4. 2021-2030 წლების კლიმატის ცვლილების სტრატეგია
5. საქართველოს გარემოს დაცვის მოქმედებათა მეოთხე ეროვნული პროგრამა 2022-2026 წლებისთვის
6. დაბალემისიანი განვითარების გრძელვადიანი კონცეფცია
7. ნარჩენების მართვის 2016-2030 წლების ეროვნული სტრატეგია
8. ქიმიური, ბიოლოგიური, რადიაციული და ბირთვული საფრთხეების შემცირების წლების ეროვნული სტრატეგია
9. ელექტროენერგიის ბაზრის მოდელის კონცეფცია
10. 2022-2030 წლების ჯანმრთელობის დაცვის ეროვნული სტრატეგია
11. საქართველოში არაგადამდებ დაავადებათა პრევენციისა და კონტროლის 2023-2030 წლების ეროვნული სტრატეგია
12. დედათა და ახალშობილთა ჯანმრთელობის ხელშეწყობის 2017-2030 წლების ეროვნული სტრატეგია
13. 2022-2030 წლების ფსიქიკური ჯანმრთელობის სტრატეგია
14. იძულებით გადაადგილებული პირებისა და ეკომიგრანტებისთვის საარსებო წყაროებზე ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფის სტრატეგია
15. 2021-2025 წლების თამბაქოს კონტროლის სახელმწიფო სტრატეგია
16. სოფლის მეურნეობისა და სოფლის განვითარების 2021-2027 წლების სტრატეგია
17. მცირე და საშუალო მეწარმეობის განვითარების სტრატეგია – 2021-2025 წლებისთვის
18. სახელმწიფო საწარმოთა ყოვლისმომცველი რეფორმის 2023-2026 წლების სტრატეგია
19. სახელმწიფო შიდა ფინანსური კონტროლის სისტემის განვითარების 2021-2024 წლების სტრატეგია
20. ფართოზოლოვანი ქსელების განვითარების 2020-2025 წლების ეროვნული სტრატეგია

21. 2023-2030 წლების ტრანსპორტის და ლოგისტიკის ეროვნული სტრატეგია
22. საზღვაო ტრანსპორტის სტრატეგიული განვითარების კონცეფცია
23. 2022-2025 წლების საგზაო უსაფრთხოების ეროვნული სტრატეგია
24. 2023-2028 წლების კაპიტალის ბაზრის განვითარების სტრატეგია
25. 2021-2030 წლების სამოქალაქო თანასწორობისა და ინტეგრაციის სახელმწიფო სტრატეგია
26. 2022-2030 წლების ადამიანის უფლებათა დაცვის ეროვნული სტრატეგია
27. ქალებზე, მშვიდობასა და უსაფრთხოებაზე გაეროს უშიშროების საბჭოს რეზოლუციების განხორციელების 2022-2024 წლების ეროვნული სამოქმედო გეგმა
28. ქალთა მიმართ ძალადობისა და ოჯახში ძალადობის წინააღმდეგ ბრძოლისა და მსხვერპლთა (დაზარალებულთა) დასაცავად 2022-2024 წლებში გასატარებელ ღონისძიებათა ეროვნული სამოქმედო გეგმა
29. სახელმწიფო სერვისების განვითარების 2022-2025 წლების სტრატეგია
30. 2020-2025 წლების დეცენტრალიზაციის სტრატეგია
31. საჯარო მმართველობის რეფორმის 2023-2026 წლების სტრატეგია
32. ღია მმართველობის 2024-2025 წლების სამოქმედო გეგმა
33. ორგანიზებული დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლის 2021-2024 წლების ეროვნული სტრატეგია
34. 2021-2030 წლების მიგრაციის სტრატეგია

ღანართი „ღ“: მდგრადი განვითარების მიზნების მიღწევის მიმდინარეობა საქართველოში

წინამდებარე დიაგრამაზე ასახულია საქართველოში მდგრადი განვითარების მიზნების პროგრესის მოკლე მიმოხილვა, რომელიც ESCAP-ის მიერ შეგროვებული მონაცემების საფუძველზე არის მომზადებული შედარებითი მიზნებისთვის და საქსტატის მიერ ხელმისაწვდომ უახლეს ოფიციალურ მონაცემებს არ ასახავს. მიუხედავად ამისა, ის ნათლად აჩვენებს, რომ მდგრადი განვითარების მიზნების მისაღწევად ჯერ კიდევ გრძელი გზის გავლა არის საჭირო. სხვა მონაცემთა ბაზები, რომლებიც მდგრადი განვითარების მიზნების პროგრესს გლობალურ და ეროვნულ დონეზე აკვირდებიან, ასევე მსგავს სურათს აჩვენებენ.

დიაგრამა „ა“ 1. მდგრადი განვითარების მიზნების პროგრესის ამსახველი სურათი საქართველოში (თითოეულ კატეგორიაში ინდიკატორების პროცენტული მაჩვენებელია მოცემული).
წყარო: აზიის და წყნარი ოკეანის რეგიონისათვის ეკონომიკური და სოციალური კომისია (ESCAP), SDG Gateway, <https://data.unescap.org/national-analysis?tab=overview&country=GEO>.

UNITED NATIONS
GEORGIA

გაეროს სააგენტოთა ჯგუფი საქართველოში
გაეროს სახლი. 9, რ. პრისტავის ქ., თბილისი 0179, საქართველო
WWW.GEORGIA.UN.ORG